

ක්‍රමානුකූල ධර්ම පුහුණුව පිලිබඳව විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇති මේ දේශනාව අසා, මේ බ්‍රාහ්මණයා බුදුන් සරණ ගියහ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3 මූලාශ්‍රය: දී.ස.නි: (1): 12 ලෝභිච්ච සූත්‍රය, පි. 556.

▲ ලෝභිච්ච බ්‍රාහ්මණ 2 - Lohichcha Brahamana 2 මහා කච්චායන තෙරුන් වදාළ මේ සූත්‍රය අසා මේ බමුණා බුදුන් සරණ ගියහ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත: ගහපතිවග්ග: 1.13.9 ලෝභිච්ච සූත්‍රය, පි.266.

▲ ලෝභිතක සංඥා භාවනාව-Lohithaka sanna bhavana: මළකඳක දස අසුභයන් ආවර්ජනය කිරීමේ එක් අවස්ථාවකි. බලන්න: දස අසුභසංඥා භාවනාව.

ව කොටස: වක, වබ,වග,වච,වජ,වඤ,වඤ,වට,වඩ වත,වද,වද, වන,වණ, වප,වභ,වම,වය,වල,වඵ,වස, වග,වෂ,වභ

වක

▲ වක්කලී තෙර- Vakkali Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ වාක්සත්‍ය - Speaking the Truth: වාක්සත්‍ය: සත්‍ය කථාකිරීමය. වාක්සත්‍ය ඉක්මවා ගිය පුද්ගලයා (දැන බොරුකියන මිනිසුන්), විසින් නොකළ හැකි පාප කර්මයක් නොමැතිබවය. එබඳු පුද්ගලයාට පරලොව, සැප නොමැත, දුගතිය ඇතිවේ. මූලාශ්‍රය: ඩු.නි: ඉතිවුත්තක: 1.3.5 සම්පජාන මුසාවාද සූත්‍රය, පි. 372.

▲ වාක් සංඛාර - Verbal volitional formations: ත්‍රිවිධ සංඛාරයන්ගෙන් එකකි: වචනයෙන් සිදුවේ, එනිසා කුසල-අකුසල විපාක ඇතිවේ. බලන්න: සංඛාර.

▲ වික්ඛායිතක සංඥා භාවනාව -Vikkhayitika sanna bhavana දස අසුභ ආවර්ජනයකි: සතුන් කාදමා ඇති සිරුර අරමුණු කරගනිමින් කරන භාවනාවය. බලන්න: දසඅසුභය.

▲ වික්ෂිප්ත සිත: පාලි: වෙනසො විකෙඛපං-mental distraction/Muddle-mindedness: වික්ෂිප්ත : එකම අරමුණක සිත පිහිටුවා ගැනීමට (සමාධිගත) නොහැකිවීමය. වික්ෂිප්ත සිත නිසා:අලසබව, අයෝනිසෝමනසිකාරය හා වැරදි මග ගනී. වික්ෂිප්ත සිත පහකිරීමට නැතිකර, ආර්යන් දැකිය යුතුය,ධර්මය ඇසිය යුතුය, අනුන් විවේචනය නතර කළ යුතුය, සමාධිය වඩා ගත යුතුවේ මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(6) :10 නිපාත:10.2.3.6.තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN-10: 76-6. Incapable, p. 524.

▲ වික්ෂෝභනය- Vikshobhna: මෙය කෙළෙස් ඇතිවීමෙන් සිතේ ඇතිවන කැළඹීම-ඉඤ්ඡිතය ය. බලන්න: ඉඤ්ඡිතය.

▲ විකාලභෝජනය-Vikaala bhojanaya: විකාලභෝජනය, දස සික්ඛාපදයෙන් එකකි, සංසයා රකින ශිලයකි. එහි ගුණ ම.නි: හද්දාලි සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත.

▼ විකාල භෝජනයෙන් වැලකුණ පුද්ගලයෝ අල්ප ය.:
මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත:12.8.9 විකාලභෝජන සූත්‍රය, පි.364.

▲ වකුටු කම්ම- Vakutu kamma: වකුටු- ඇද බව, නරක -අකුසල කර්මවල ස්වභාවයක්ය. බලන්න:කම්ම ක්‍රියාවලිය.

වබ

▲ වෙබනස්ස පරිබ්‍රාජක- Vekhanassa paribrajika: බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 3

වග

▲ ව්‍යග්ගපජ්ජ-Vyaggapajja: බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 3

▲ වංගීස තෙර-Vangisha Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ විග්ගාහිකකථා- Viggahakia katha: විග්ගාහිකකථක් එකිනෙකා හා විරුද්ධවෙමින් කරන කථාය. එය මගබ්‍රහ්මර පිණිස නොවේ .බලන්න: වාදවිවාද. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත:12.1.9 විග්ගාහිකකථා සූත්‍රය, පි.290.

වච

▲ වංචාව - fraud:කපටි-සාධේය්‍යං,උපකෙළෙසයකි.බලන්න: උපකෙළෙස.

▲ වචසා පරිචිතා- recited verbally: අසනලද ධර්මය යහපත් ලෙසින් සජ්ජායනා කිරීමය. බලන්න: බහුශ්‍රැත.

▲ වච්ඡගොත්ත තෙර-Vachchagothta Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ වචී කම්ම- verbal actions: වචනයෙන් කරන යහපත් හෝ අයහපත් ක්‍රියාය, යහපත් හෝ අයහපත් විපාක ඇතිකරයි. බලන්න:දස අකුසල, දස කුසල.

▲ වචීසංඛාර- the verbal formation: චිතක්ක හා විචාරයය, ත්‍රිවිධ සංඛාරයකි. බලන්න:සංඛාර.

▲ වාචික සුවරිත ක්‍රියා හා වාචික දුශ්චරිත ක්‍රියා-Verbal Good conduct & Misconduct යහපත් වාචික කම්ම සුවරිතය. අයහපත් වාචික කම්ම දුශ්චරිතය. වාචික දුශ්චරිතය: මුසාවාදා, පිගුනාවාවා, පරුෂාවාවා, සම්ප්‍රජ්ඵලාපය ය. වාචික සුවරිතය: සත්‍යවචන, කේලාම් නොකීම: මුදු වචන, නුවණින් සිතා කරන කථාය. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: අභාවග්ග: 4.3.5.8. 4.3.5.9 සූත්‍ර, පි.294, සුවරිත වග්ග: 4.5.3.1 සූත්‍රය, පි.460.

▲ විචිකිචාව- doubt: ත්‍රිවිධ රත්තය පිළිනොගැනීම, නීවරණයකි. බලන්න: නීවරණ.

▼ විවිකිච්චාව ඇතිවිට,අකුසල මූල නැතිනොවේ.මෙය පහකිරීමට අයෝනිසෝමනසිකාරය, වැරදිමග හා සිතේ ලීනත්වය නැතිකර ගත යුතුය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.2.3.6 තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284.

▼ විවිකිච්චාවෙන් මිදීම: විවිකිච්චාව ඇති කෙනෙක්, ශ්‍රේෂ්ඨධර්මය, අවබෝධ කර ඉන් මිදිය යුතුවේ. මූලාශ්‍රය: ඩු.නි.සුත්තනිපාත: පාරායන වග්ග:වස්තුගාථා:ධොතකමානවක,පි.344.

▲ විවිකිච්චා අනුසය- vicikicchānusayo: මෙය අනුසයකි, සිතයට ඇති කෙලෙසකි. බලන්න: අනුසය.

▲ විච්ඡිද්දක සංඥාව- perception of a fissured corpse: අසුභය සංඥාවකි. බිඳීගිය මළකඳක් අරමුණුකර භාවනාව වැඩිමෙන් විදසුන් නුවණ ඇතිවේ.බලන්න: සතිපට්ඨාන භාවනා.

▼ විච්ඡිද්දක සංඥාව වැඩිම පහසු විභරණය පිණිසය.: මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත:2.7.- විච්ඡිද්දක සූත්‍රය, පි.271.

වජ්

▲ වජ්චී දේශය-Vajji Province: වජ්චීන් වාසය කරන මෙ දේශය මගධයට උතුරින් පිහිටා ඇත. බුදුන් වහන්සේ අවසාන වාරිකාවේදී වැඩසිටි ස්ථානයකි.බොහෝ වජ්චීන් බුදුන් සරණ ගියහ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය1,3.

▲ වජ්චීයමානික ගහපති- Householder Vajjiyamahita: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ වජ්ජරා තෙරණිය-Vajira Therani: බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 2

▲ විජමහිකා -Vijambika: විජමහිකා- ඇහමැළි කැඩීම, ඊනමිද්ධයේ එක් ලක්ෂණයකි. බලන්න: ඊනමිද්ධය.

▲ විජය-Victory: විජය යනු සසර ජය ගැනීමය. කය පිලිබඳ යථා අවබෝධය, රහත්මග නුවණින් අවබෝධ කිරීමය.බලන්න: ඩු.නි:සුත්තනිපාත:උරගවග්ග:1-11 විජය සූත්‍රය, පි.80.

▲ විජය ගහපති-Householder Vijaya:උපග්‍රන්ථය: 3

▲ විජයා තෙරණිය-Vijaya Therani: උපග්‍රන්ථය: 2

▲ විජ්ජාවරණ සම්පන්න: පාලි: විජ්ජාවරණසම්පන්නො- perfect in true knowledge and conduct: ත්‍රිවිධ විද්‍යා හා පසළොස් (15) වරන ගුණ සම්පන්න බවය. නව බුදු ගුණයකි, රහත්-අසේඛ ගුණයකි.බලන්න: බුදුගුණ, අසේඛබල, පසළොස් වරණගුණ : 1) ශිලසම්පන්නබව, 2) ඉන්ද්‍රිය සංවරය, 3) ආහාරයේ පමණ දැනීම 4) නිදිවැරීම- ඡාගාරානුසතිය, 5-11) සජ්ත සද්ධර්ම ගුණ : i බුදුන්වහන්සේ කෙරෙහි ඇති ශ්‍රද්ධාව, ii හිරි හා iii ඔත්තප්ප ඇතිබව, iv බහුග්‍රාහබව, v දැඩි විරිය ඇතිබව, vi සතිය vii ප්‍රඥාව 12-15) සිව්ජාන ලබාගැනීමේ හැකියාව.

ත්‍රිවිධ විද්‍යා (ඥාන) : 1 පෙර ජාති සිහිකිරීමේ නුවණ (පුබ්බන්තිවාසා නුසස්තිඤාණං)

2 දිවැස් නුවණ (දිබ්බන්ත වකච්ඡනා) හා 3 ආසව ක්‍ෂය කිරීමේ නුවණ (ආසවානං බයස්සං). මූලාශ්‍ර: ම.නි: (2): 2.1.3 :සේඛ සූත්‍රය, පි. 44, MN 53: Sekha Sutta, p. 436.

▲ විජ්ජාභාගීය ධර්ම: පාලි: විජ්ජාභාගීයා ධම්මා-Dhamma qualities pertain to true knowledge: අවිද්‍යාව දුරුකර, විද්‍යාව- සත්‍ය ඥාණය- නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමට අවශ්‍ය ධර්මයකි. සියලු අකුසල පහකර කුසලය වැඩිමට උපකාරීවන කුසල ධර්මයන්ය.

▼ විජ්ජාභාගීය ධර්මයන්ට කායගතා සතිය ඇතුළත්වේ: කෙනෙක්, කායගතාසතිය වඩන්නේ ද, බහුල කරගන්නේද, විද්‍යාව ඇතිකරන කුසල ධර්මතා සත්‍යඥාන අවබෝධය පිණි ඇති ධර්ම කොටස් (විජ්ජාභාගීයා ධම්මා) කායගතා සතියට ඇතුළත් වේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ:

“...එවමෙව බො භික්ඛවෙ යස්ස කස්සචි කායගතාසති භවිතා බහුලිකතා, අනෙතාගධා තස්ස කුසලා ධම්මා, යෙ කෙච්චි විජ්ජාභාගීයා”. සටහන: විජ්ජාභාගීය ධර්මයන්ට අෂ්ඨ සත්‍ය විද්‍යා -අෂ්ඨ සත්‍ය ඥාන (eight true knowledge) ඇතුළත් බව මෙහි දක්වා ඇත:1) විපස්සනා නුවණ 2) මනෝමය කය ඇතිකරගැනීමේ නුවණ 3-8) සය අභිඤා (There are eight kinds of true knowledge: insight knowledge, the mind- made body, and the six kinds of direct knowledge). බලන්න: EAN: Note: 205, p.591. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග: 1.16.7.1 සූත්‍රය. පි. 126, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▼ දීඝායු උපාසකට උපදෙස්: බුදුන් වහන්සේ දීඝායු උපාසකට විජ්ජාභාගීය ධර්ම වඩා ගැනීමට මෙසේ උපදෙස් වදාළහ:

“...තස්මාතිහ සං දීඝායු, ඉමෙසු වතුසු සොතාපත්තියඛෙගසු පතිට්ඨාය ජ විජ්ජාභාගීයෙ ධම්මෙ උත්තරිං භවෙය්‍යාසි ඉධ සං දීඝායු, සබ්බසඬ්ඛාරෙසු අනිච්චානුපස්සි විහරාහි, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤී දුකෙඛඅනත්තසඤ්ඤී පභාණසඤ්ඤී විරාගසඤ්ඤී නිරොධසඤ්ඤීති. එවං හි තෙ දීඝායු සිකතිතබ්බන්ති...”: ‘ දීඝායු ඔබ, සෝතාපත්ති සිව් දහම පිහිටුවා ගෙන, විජ්ජාභාගීය ධර්මතා සපුරාලන කරුණු 6 ක් (සංඥා 6) පුහුණුකර වඩාගත යුතුය: 1. සියලු සංස්කාර අනිච්චබව මෙනෙහිකිරීම 2. අනිච්චදේ දුක්ඛයන සංඥාව මෙනෙහිකිරීම 3. දුකෙහි අනාත්ම සංඥාව මෙනෙහිකිරීම 4.පභාණ සංඥාව මෙනෙහිකිරීම 5. විරාග සංඥාව මෙනෙහිකිරීම, 6. නිරෝධ සංඥාව මෙනෙහිකිරීම. එලෙසින් ඔබ හික්මිය යුතුය.’. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සොතාපත්ති සංයුත්ත: 11.1.3 දීඝායු උපාසක සූත්‍රය, පි. 164, ESN: 55: Sotapattisamyutta: 3.3 Dīghāvu, p, 2185.

▼ විජ්ජා භාගීය ධර්ම කොටස්: 1) අනිච්ච සංඥාව 2) අනිච්චේ දුක්ඛ සංඥාව 3) දුක්ඛේ අනත්ත සංඥාව 4) පභාන සංඥාව 5) විරාග සංඥාව 6) නිරෝධ සංඥාව. බලන්න: සංඥා.: මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(4): 6 නිපාත:6.1.4.5 විජ්ජාභාගීය සූත්‍රය, පි. 108, EAN:6: 35.5 Pertain to True Knowledge, p. 332.

▲ විජ්ජා විමුක්තිය: පාලි: විජ්ජාවිමුක්ති- Knowledge and liberation

විජ්ජා විමුක්තිය: නිවනය, අවිද්‍යාව අවසන්කිරීමය. ඒ සඳහා ත්‍රිවිධ ඥාණ ලබා ගත යුතුය. විමුක්තිය යනු වෙනත් විමුක්තිය හා ප්‍රඥා විමුක්තිය ලැබීමය. විජ්ජාවිමුක්තිය පිණිස අෂ්ට විද්‍යා ඥාන අවශ්‍යවේ. බලන්ත: ත්‍රිවිධ ඥාණ , අෂ්ට විද්‍යා ඥාන. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ග: පි.468: “විජ්ජාවිමුක්ති: විද්‍යාව හා විමුක්තිය”. B.D: p.191: “Vijjā: Higher Knowledge- 3 fold knowledge”, p. 193: Vimutti: Deliverance-is 2 kind: Deliverance through wisdom (paññā- vimutti) & Deliverance of mind”.

▼ බුදුන්වහන්සේ වදාළේ, බලසර විසීමේ අරමුණ වන්නේ අරහත් මාර්ග ඥාන විද්‍යාව හා අරහත් ඵල විමුක්තිය පසක් කිරීම බවය (විජ්ජාවිමුක්ති ඵල සවිඡ්ඡිකිරියතථං- realization of the fruit of true knowledge and liberation). ඒ සඳහා ඇති ක්‍රම වේදය නම් අරිය අටමග වර්ධනය කරගැනීමය. මූලාග්‍ර: සංයු.නි: (5-1)මභාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:1.5.6. විජ්ජා විමුක්ති සූත්‍රය, පි. 74, ESN: V: realization of the fruit of true knowledge and liberation, p. 1651.

▼ විජ්ජා විමුක්තිය, සවිඡ්ඡාතබ්බ - නිවන පිණිස සාක්ෂාත් කර ගත යුතු ධර්මතාවයකි. මූලාග්‍ර: දී.ස.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ විජ්ජා විමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගැනීමට සමථය හා විදර්ශනා- විපස්සනාව අවශ්‍යය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්ත: සමථ හා විපස්සනා.

වඤ්ඤා

▲ විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං - Vinnana anidassana

විඤ්ඤාණය අනිදස්සන වීම- හැර දැමීම, කිසිවක් ඉතිරිනොවීම ගෙවියාම නම් නිවනය:

විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං අනන්තං සබ්බතො පභං
එත්ථ ආපො ව පයච්චි තෙජො වායො න ගාධනී
එත්ථ දීඝඤ්ච රසඤ්ච අණුං චූලං සුභාසුභං
එත්ථ නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣකි. මූලාග්‍ර: දී.ස.නි: (1): 11 කෙවඨ්ඨ සූත්‍රය, ඡේදය-88, පි.500, EDN:11 Kevaddha Sutta, para-85, p. 135.

▲ විඤ්ඤානඤ්චායතනය- the base of the infinity of consciousness: මෙය අරූප බ්‍රහ්ම ලෝකයකි, රුති විඤ්ඤාන ස්ථානයය. මෙහි පහළවීමට විඤ්ඤාන අනන්තය යන සංඥාව දියුණුකර ගතයුතුවේ. බලන්ත: ම.නි:අට්ඨකනාගර සූත්‍රය.

▼ සැරියුත්, මුගලන්තෙරුන් එම සම්පත්තිය වඩාගෙන ඇත. මූලාග්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: 7.1.6 විඤ්ඤානඤ්චායතනසූත්‍රය පි.498, සළායතනවග්ග: මොග්ගල්ලානසංයුත්ත: 6.1.6 විඤ්ඤානඤ්චායතන සූත්‍රය, පි.522.

▲ විඤ්ඤාණඤ්චායතන ධාතුච- Element of base of the infinity of consciousness: මෙය ස්ඵත ධාතු චලින් එකකි. බලන්න: ධාතු.

වඤ

▲ විඤාණය: පාලි: විඤ්ඤාණං -consciousness: විඤාණය, පංච උපාදානස්කන්ධයේ එක් ස්කන්ධයකි, සිව් අභාර චලින් එකකි, ලෝකයා සසර සැරිසරන්නේ විඤාන ක්‍රියාවලිය නිසාය. බලන්න: පංච උපාදාන ස්කන්ධය, අභාර.

▼ විඤාණය, පටිච්චසමුප්පාදයේ 3 නි පුරුකය: සංඛාර හේතුකොට විඤාණය ඇතිවේ, සංඛාර නැතිවීමෙන් විඤාණය නැතිවේ.

“...සඛඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං
“...සඛඛාර නිරොධා විඤ්ඤාණං නිරොධො...”

විඤාණය නිසා නාමරූප ඇතිවේ, විඤාණය නිරෝධ වීමෙන් නාම රූප නිරෝධ වේ. විඤාණය 6 ආකරය: ඇසේ විඤාණය(චකඛුවිඤ්ඤාණං) කණේ විඤාණය (සොත විඤ්ඤාණං) නාසයේ විඤාණය (සාණවිඤ්ඤාණං) දිවේ විඤාණය (ජිවහාවිඤ්ඤාණං) කයේ විඤාණය (කායවිඤ්ඤාණං) මනසේ විඤාණය (මනොවිඤ්ඤාණං). සටහන: මනෝ විඤානය: ඇස, කණ, නාසය, දිව හා කය නිසා ඇතිවෙන පස් ආකාරවූ විඤානය හැර මනස නිසා ඇතිවෙන අනිකුත් විඤානයන්ය. එනම්, සිතේ ඇතිවන සංකල්ප රූප,අභ්‍යන්තර චිත්ත තක්කායන්ය. බලන්න:EMN:note:130, p. 1075. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: පටිච්චසමුප්පාද සූත්‍රය, පි. 24, විභඛග සූත්‍රය, පි.26,ESN: 12: Nidanavagga: 1.1. Dependent Origination, p. 610 & 1 2.2 Analysis of Dependent Origination, p.611, ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▼ සය විඤානය: සළායතන ක්‍රියාත්මක වන අන්දම දැනගැනීමට සය විඤානය ගැන අවබෝධය අවශ්‍ය වේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (3): 3.4.7 සළායතන විභඛග සූත්‍රය, පි. 474, EMN: 137 Saḷāyatana vibhanga Sutta-The Exposition of the Six fold Base, p.974 .

▼ සය විඤානය, අනිත්‍යබව මෙනහිකිරීම,කළකිරීම පිණිස, නිවන පිණිස පවතී. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග:රාහුලසංයුත්ත:6.1.3 විඤාන සූත්‍රය, පි.398.

▼ විඤානය ගැන මනා අවබෝධය ලැබීම පිණිස සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගත යුතුය. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▼ විඤානයේ පිහිටීම සසර දුක පිණිසවේ. වේතනා අරමුණු කොටගෙන විඤානය පිහිටන ආකාරය, එමගින් පුනර්භවය සැකසීම හා සසර දුක් ඇතිවීම මේ සූත්‍ර වල විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. එසේම, විඤානය නො පිහිටීම සසර දුක නිමාවය. පටිච්චසමුප්පාදය ක්‍රියාවලිය ද මෙහි දක්වා ඇත.

මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත:කළාරඛත්තිය: වේතානා සූත්‍ර 3කි. පි. 124, ESN:12: Nidanasamyutta: IV: The Karakhattiya: Volition 3 suttas p. 665.

▼ සියලු විඥානයන් (සය විඥානය) අනිත්‍යය.එලෙස, දකිනා පුද්ගලයා ‘සද්ධානුසාරී’ ය. ඒබව, විදසුන් නුවණින් අවබෝධ කරගන්නා පුද්ගලයා ‘ධම්මානුසාරී’ මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (3): ඛන්ධවග්ග: ඔක්කන්තිසංයුත්තය: වක්ඛුවග්ග: 4.1.3 විඥාන සූත්‍රය, පි.472.

▼ සියලු විඥානයන්හි පැවැත්වීම නිසා ජරා මරණය පහලවේ, ඒවා නිරුද්ධවීම, ජරාමරණය අවසන්වීමය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (3): ඛන්ධවග්ග: උප්පාදසංයුත්තය:5 .1.3 විඥාන සූත්‍රය, පි.480.

▼ විඥානය නිරුද්ධවීම: ආධ්‍යාත්මය පිලිබඳ ඇල්ම, බාහිරදේ පිලිබඳ ඇල්ම නිසා උපදින වේදනා නොපතන, සිහිය ඇතිව හැසිරෙන පුද්ගලයාගේ විඥානය නිරුද්ධවේ. මූලාශ්‍රය: බු.නි.සුත්තනිපාත: පාරායනවග්ග:වස්තුගාඨා: 5-13 උදයමානවක,පි.360.

▲ විඥාන ආහාර- Vinnana ahara: මෙය, සත්ත්වයන්ගේ පෝෂණය පිණිස අවශ්‍ය ආහාර 4 න් එකකි, මේ නිසා පුනර්භවය සකස්වේ. බලන්න: ආහාර, පුනර්භවය.

▲ විඥාන කසිණසංඥාව- consciousness kasiṇa: මෙය දස කසිණයන්ගෙන් එකකි. බලන්න: කසිණ.

▲ විඥාන කායසය-six classes of consciousness: විඥාන කායසය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සළායතන, බාහිර අරමුණු ස්පර්ශ කිරීම නිසා භටගන්නා සය විඥානයන්ය. බලන්න: ඡ ඡකක ධමමො. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (3): 3.4.7 සළායතන විභවග සූත්‍රය, පි. 474, EMN: 137 Saḷāyatana vibhanga Sutta-The Exposition of the Six fold Base, p.974 .

▲ විඥාන චරියාව-Vinnana Chariya: මෙය චර්යානානානත්ව ඥාණයට අයත් එක් අංගයකි. බලන්න: චර්යානානානත්ව ඥාණය.

▲ විඥාන ධාතුව- Consciousness element: සය ධාතුවලින් එකකි. බලන්න: ධාතුව.

▲ විඥානය සකස්වීම- Formation of Consciousness: රූප, වේදනා, සංඥා,සංස්කාර අරමුණු කොට, පිහිට කොටගෙන විඥානය සකස්වීම මෙහි විස්තර කර ඇත. මේ පිලිබඳ යොදාගෙන ඇත්තේ බීජ උපමාවය: බුදුන් වහන්සේ බීජ වර්ග 5 ක් පෙන්වා ඇත: මූලබීජ, ස්කන්ධබීජ, පුරුක්බීජ, අග්‍රබීජ, බීජ බීජ (germ-seeds). මේ හැම බීජයක්ම, නොකැඩී, අවිච්චන් හෝ සුළඟින් විනාශනොවී, සාරය සහිතව, තෙතමනය ඇතිව පොළවේ වගාකරන්නේ නම්, ඒවා යහපත්ව වැඩේ. ප්‍රත්‍යාසහිත කර්ම විඥානය, පංච බීජ වැනි යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. රූප, වේදනා, සංඥා,සංස්කාර අරමුණු කොට, පිහිට කොට, තණ්හාවෙන් තෙත්වූ, කර්ම විඥානය, වැඩි විපුල බවට පත්වේ. රූප, වේදනා, සංඥා,සංස්කාර නැතිව කර්ම විඥානයේ: ඒම, යෑම, චුතිය, යලි උපත, වැඩිම, නැගීම හෝ පැතිරීම යන කරුණ විය නොහැකිය. ඒවායේ, ප්‍රභීණක් වේද, අරමුණු සිඳි යාමක් වේද, එවිට කර්ම විඥානයේ පිහිටීමක් නොවේ යයි බීජ උපමාව

අනුව, විඥානය සකස්වීම විස්තර කර ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5.
මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත:1.2.1.2 බීජසූත්‍රය,පි.122, ESN: 22:
Khanda samyutta: 54.2 Seeds, p.1038.

▲ විඥානය හා නාමරූප- Consciousness & Name & Form: විඥානය හා නාමරූප එකිනෙකට හේතු ප්‍රත්‍යාවන සම්බන්ධතාවයක් ඇතිබව සූත්‍ර දේශනාවල පෙන්වා ඇත (නාමරූප සහ විඤ්ඤාණෙන අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයතාය- Relationship between Consciousness and Name & Form). පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රියාවලියේ දී විඥානය හේතු කොට නාමරූප ඇතිවේ යයි පෙන්වා ඇත. දී.ස.නි: මහා නිදාන සූත්‍රයේ දී විඥානය හා නාමරූප අතර ඇති සම්බන්ධතාවය නිසා සසර පවතින අන්දම විස්තර කර ඇත.

▼ විඥාන හේතුකොට නාමරූප ඇතිවේ, නාමරූප හේතුකොට විඥාන ඇතිවේ: 1) විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය ඇතිවේ යන්න මෙසේ දැන ගත යුතුවේ: විඥානය, මව් කුසට බැස ගැනීමක් නැත්නම් (ප්‍රතිසන්ධි ලෙසින් පහළ නොවන්නේ නම්), නාමරූපය (කළලය ආදී ලෙසින්) මව් කුසේ පහළ නොවේ. එසේම, විඥානය මව්කුසට බැස ඉන්පසු පහවී යන්නේ නම්, නාමරූපයට පරිපූර්ණ ස්කන්ධයක් ලෙසින් වැඩීමට අවස්ථාව නොමැත. ඉපදුන කුඩා දරුවෙක්ගේ විඥානය සිදී ගියේ නම් නාමරූපයට වැඩි,දියුණුවීමට නොහැකිවේ. එලෙස විඥානය, නාමරූපයට හේතුවේ, නිදානයවේ, සමුදයවේ, ප්‍රත්‍ය වේ.

“තසමානිභානාදු එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො නාමරූපස්ස යදිදං විඤ්ඤාණං”

2) නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය ඇතිවේ යන්න මෙසේ දැන ගත යුතුවේ: විඥානයට, නාම රූපයේ පිහිට නො ලැබෙන්නේ නම්, මතු ජාති ජරා මරණ ආදීවූ දුක රැසේ හටගැනීමක් නොවේ. එමනිසා, නාමරූප, විඥානයට හේතුවේ, නිදානයවේ, සමුදයවේ ප්‍රත්‍යවේ. 3) නාමරූපය හා විඥානය එකිනෙකට හේතු ප්‍රත්‍ය භාවයෙන් ඇති සම්බන්ධය අනුව භවය පැනවීම වේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ:

“ ආනන්ද, විඥානය නාමරූපයට ප්‍රත්‍යය වීම, නාමරූප විඥානයට ප්‍රත්‍යය වීම යන මෙපමණකින්ම ඉපදීම හෝ දිරායාම හෝ මියයාම හෝ චූතවීම හෝ යළි උපත ලැබීම හෝ වෙයි. මෙපමණකින්ම අධිවචන ව්‍යවහාරයට (සිරිවර්ධන ආදීවූ නාම මාත්‍ර ව්‍යවහාරය) හේතුවේ. මෙපමණකින්ම ඒ ඒ අර්ථ ප්‍රකාශ කරන වචනයන්ට හේතුවේ, මෙපමණකින්ම ඒ ඒ අදහස් හඟවන නම්වලට හේතුවේ. මෙපමණකින්ම ප්‍රඥාවෙන් දත යුතුවේ. මෙපමණකින්ම සංසාර චක්‍රය පවතී. මෙපමණකින්ම විඥාන සහිතවූ නාම රූප යන මේ කරුණු දෙක මේ භවය පැනවීම පිණිස පවතී:

“එත්තාවතා ඛො ආනාදු ජායෙථ වා ජීයෙථ වා මීයෙථ වා වචෙථ වා උප්පජ්ජෙථ වා, එත්තාවතා අධිවචනපථො, එත්තාවතා නිරුත්තිපථො, එත්තාවතා විඤ්ඤත්තිපථො, එත්තාවතා පඤ්ඤාවචරං එත්තාවතා වට්ඨං වත්තනි, (එත්තාවතා) ඉක්කං පඤ්ඤාපනාය, යදිදං නාමරූප සහ විඤ්ඤාණෙන අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයතාය පචත්තනි”

(Thus far then... we can trace birth and decay, death and falling into other states and being reborn, thus far extends the way of designation, of concepts, thus far is the sphere of understanding, thus far the round goes as far as can be discerned in this life, namely to mind-and-body together with consciousness). මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2): 2 මහානිදාන සූත්‍රය, ඡේද: 21-22, පි. 95, EDN:15: Mahānidāna Sutta: The Great Discourse on Origination, p. 166.

▼ සංයෝජන ධර්මයන් නිතර ආස්වාදය කරණ පුද්ගලයා, විද්‍යානයට බැස ගනී, ඒ නිසා නාමරූප ඇතිවේ... දුක් රැසේ ඇතිවීම හටගනී. මේ පිලිබඳ යොදාගත් උපමාව-මහාරුක: යම්කිසි මහා රුකක් ඇතිවිට එහි යට ඇති මුල්ද, හරස්ව ඇති මුල්ද, ගසට අවශ්‍ය පෝෂණය ගෙනදේ. එමනිසා ඒ රුක බොහෝකලක් පවතී. එලෙස, නාම රූප හා විද්‍යානය සිතේ බැසගැනීම නිසා දිගුකලක් දුක් විඳිමින් සසරේ සැරි සැරීමට සිදුවේ. බලන්න: නාමරූප, උපග්‍රන්ථය:5 මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසම්මයසංයුත්ත:1.6.9 විද්‍යාණ සූත්‍රය, පි. 164.

▼ සය විද්‍යානය (වක්බු ආදී) පිලිබඳ සිතේ ඇතිවන ඡන්දරාගය, කෙලෙස් ඇතිවීමට මූලිකවේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3):බන්ධවග්ග: කෙලෙස සංයුත්ත : 6.1.3 විද්‍යාණ සූත්‍රය, පි.436.

▲ විද්‍යාන ස්ථාන: පාලි: විඤ්ඤාණධර්මිනි - stations of consciousness: විද්‍යාන ස්ථාන- විද්‍යානස්ථිති ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යළි උපතට හේතුවන විද්‍යාණය (ප්‍රතිසන්ධි විද්‍යාණය) පිහිටන තැන් 7ක් හා ආයතන-ක්ෂේත්‍ර 2 ය.(අ ආයතනානි). සටහන: These are the ‘places’ or ‘states’ in which conscious rebirth takes place. බලන්න: EDN: Notes: 352, 353, p. 426.

▼ විද්‍යාන ස්ථාන 7 හා ආයතන 2: විද්‍යානය පිහිටන ස්ථාන සජ්ඣ විද්‍යාන ස්ථාන හා ආයතන 2 (සත්ත විඤ්ඤාණධර්මිනි): 1) කයෙන් හා සංඥාවෙන් වෙනස්කම් (කාය නානත්වය හා සංඥා නානත්වය) ඇති සත්කයන් සිටින ස්ථාන: එනම්, මිනිසුන්, ඇතැම් දෙවියන් හා ඇතැම් ජේතයන් සිටින ස්ථාන. සටහන: අටුවාවට අනුව: මිනිසුන් ගේ ශරීර එකිනෙකාට වෙනස්ය (නානතතාකායා-different in body), එකම කාය ස්වරූපය ඇති මිනිසුන් දෙදෙනෙකු නැත. එමනිසා ඔවුන් කාය නානත්වය කොටසට වැටේ. ඔවුන්ගේ සංඥා ද විවිධය (නානතතසංඤ්ඤිතො - different in perception). ඔවුන්ගේ ප්‍රතිසන්ධි සංඥාව- යළි උපතට හේතුවන සංඥාව - rebirth perception විවිධය. ඇතැම් දෙවියන් ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: කාමාවචර දේවලෝක 6 වසන දෙවියෝය. ඇතැම් ජේත යනු: දුගතියෙන් පිටත සිටින සමහර යක්ෂයන් හා භූතයන්ය. බලන්න: EAN: Note: 1503, p. 654. 2) කයෙන් විවිධවූ, සංඥා වෙන් සමාන සත්කයන් සිටින ස්ථාන. එනම්, ප්‍රථම ජානයෙන් උපන් බ්‍රහ්මකායික දෙවියන් වසන බ්‍රහ්මලෝක: බ්‍රහ්ම පරිසප්පා, බ්‍රහ්ම පුරෝභිත, මහා බ්‍රහ්ම ආදීවූ. සටහන : අටුවාවට අනුව: එම බ්‍රහ්ම දෙවිවරුන්ගේ කයේ වෙනස්කම් ඇත, එහෙත්, ඔවුන්ගේ සංඥාව සමානය. එයට හේතුව ඔවුන් සැමදෙනාටම ප්‍රථම ජාන සංඥාව තිබීමය. සතර දුගතියේ සිටින සත්කයන් ද මේ ගණයට වැටේ (ජේත, තිරිසන්, අසුර, නිරය) ඔවුන් කයෙන් වෙනස්ය, එහෙත් සංඥාව සමානය: යළි

උපතට හේතුවුවේ අකුසල සංඥාවය. බලන්න: EAN: Note:1504, p. 654. 3) සමාන කාය ඇති සංඥාව වෙනස් ඇති සත්ත්වයන් සිටින ස්ථාන. එනම් දෙවෙනි ජානයෙන් උපන් ආභස්සර දෙවියන් වසන ස්ථාන. සටහන: අටුවාවට අනුව: ආභස්සර දේවලොක තුනේ දෙවියන්ගේ කාය ස්වරූප සමානය එහෙත් සංඥා වෙනස්ය: සමහර දෙවියන් සිතුවිලි රහිතය නමුත් විචාර කිරීම ඇත (අවිතක්ක-විචාර), තවත් දෙව්වරු සිතුවිලි හා විචාර නොමැත (අවිතක්ක-අවිචාර). බලන්න: EAN: Note 1505, p. 654. 4) කයෙන් හා සංඥාවෙන් සමාන සත්ත්වයන් සිටින ස්ථාන. එනම්: සුභකිණ්ණ දේවලෝකය. සටහන: අටුවාවට අනුව: මේ දෙව්වරුන්ගේ කාය ස්වරූප සමානය. සතරවෙනි ජානය ඇති නිසා සමාන සංඥාව ඇත. බලන්න: EAN: Note: 1506, p. 654. 5) ආකසානාඤ්චායතන අරූප බ්‍රහ්මලෝකයේ වසන දෙවියෝ. 6) විඤ්ඤාණඤ්චායතන අරූප බ්‍රහ්මලෝකයේ වසන දෙවියෝ. 7) ආකිඤ්චඤ්ඤායතන අරූප බ්‍රහ්මලෝකයේ වසන දෙවියෝ. ආයතනය දෙක: 1) අසංඤසත්වායතනය 2) නෙවසංඥා නා සංඥා ආයතනය. සටහන: විඤානය පිහිටන ස්ථාන 7 හා ආයතන 2 පිළිබඳ: ඇතිවීම, නැතිවීම, ආස්වාදය, ආදීනවය හා නිස්සරණය පිළිබඳ යථා අවබෝධය ලබා උපාදාන රහිතව මිදුන භික්ෂුව, ප්‍රඥා විමුක්තය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 7 නිපාත: 7.1.5.1 විඤානස්ථිති සූත්‍රය, පි. 362, EAN: 7: 44.1 Stations, p.380, දීස:නි: (2): 2 මහානිදාන සූත්‍රය: 40-41 ඡේද, පි. 118, EDN: 15 Mahānidāna Sutta: The Great Discourse on Origination, para. 33, p. 169.

▼ සජ්ඣ විඤානස්ථිතියෙන් මිදීම දුකින් මිදීමය: විඤානය පිහිටන ස්ථාන හත පිළිබඳ යහපත් අවබෝධය ඇතිව ඒවා ගැන කළකිරී, නොඇලී, මිදී සිටීමෙන් දුක කෙළෙවර කරගැනීමට හැකියාව ලැබේ. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.1.3.7. ප්‍රථම මහාපඤ්ඤ සූත්‍රය,පි. 116 , EAN:10: 27.7 Great Questions -1, p. 503.

▼ විඤානය පිහිටන ස්ථාන හත පිළිබඳව දන්නේනම්, ඒවායේ ඇතිවීම, නැතිවීම, ආස්වාදය, ආදීනව, නිස්සරණය දන්නේනම්, එසේ දකින පුද්ගලයා ඒවා අභිනන්දනය කිරීම (මමය, මාගේ ය යන ලෙසින් අලවා ගැනීම) සුදුසු නොවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. යම් කලක, කෙනෙක් එම කරුණු පිළිබඳ යථා අවබෝධය ලබා උපාදාන රහිතව මිදුනේ නම් ඔහු ප්‍රඥාවිමුක්තය (ප්‍රඥා බලයෙන් නාම රූප කයින් මිදීම) ලබාගත් උතුමෙකි. බලන්න: ප්‍රඥාවිමුක්ත.

වඩ

▲ වඩුවා උපමාව- Simile of the carpenter: බලන්න: උප ග්‍රන්ථය:5.

▲ වැඩිහිටි සංඝයා- Elderly Sangha: වැඩිහිටි සංඝයා යනු තෙර- ථෙර, තේරී- ථෙරී , වසර 10කට වැඩිකලක් සසුනේ යහපත් ලෙසින් හැසිරෙන ජේෂ්ඨ භික්ෂු, භික්ෂුණියන්ය. මෙහි වැඩිහිටි භික්ෂුන් ගේ උතුම් ගුණ පෙන්වා ඇත. ධම්මචිනයේ වර්ධනය පිණිස, වැඩිහිටි සංඝයාට ගරුකළයුතුය, දහම් කරුණු අසා පැහැදිලි කරගත යුතුය යි බුදුන් වහන්සේ අනුසාසනා වදාළහ.

බලන්ත: ම.නි: (1) 1.4.3 මහා ගෝපාලක සූත්‍රය, පි.546. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6)10 නිපාත, උපාලි වග්ග: 10.2.5.8. ථෙර සූත්‍රය,පි.388, EAN:10: V,98.8. Elder. P. 538.

▲ වැඩිහිටිබව හා තරුණබව: පාලි: වූඤ්ඤා, දහරහුම්-stage of an elder & a youth: වහාරයේ වැඩිහිටි යනු වයසින් වැඩිමහල්අයය, තරුණ යනු වයසින් බාල යොවුන් අයය. ධර්මයට අනුව වැඩිහිටිබව හා තරුණබව නිර්ණය කරන්නේ වයසින් නොව, දහම් නුවණ මෝරා ඇති අන්දම අනුවය. වයසින් වැඩිහිටි වුවද නුවණ මද නම් ඔහු බාලයෙකි. තරුණ වුවත්, නුවණ මුහුකුරා ඇත්නම් ඔහු වැඩිහිටියෙකි. බලන්ත: දහර

▼ බුදුන් වහන්සේ වැඩිහිටිබව හා තරුණබව ගැන පැවසීම, මහා කච්චායන තෙරුන් පෙන්වා අත:

“...භාග්‍යාවත් වූ, සියලු දතයුතු දේ දන්නාවූ, සියලු දැකිය යුතු දේ දක්නාවූ, ඒ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලද වෘද්ධභූමියක් හා දහරහුමියක් ඇත. ඉදින්, උපතින් වයස 80- 100ක් ඇති කෙනෙක් සිටි, ඔහු වස්තුකාම කෙලෙස්කාමයෙන් ඇලී ගැලී ඒවා ඉවසමින්, ඒවා ගැන සිතමින්, ඒවා ගැන උනන්දුවී ජීවත්වේ නම් ඔහු බාල වැඩිහිටියෙකි. එහෙත්, වයසින් බාල, කළුකෙස් ඇති තරුණ කෙනෙක් සිටි, ඔහු වස්තුකාම කෙලෙස්කාමයෙන් ඇලී ගැලී ඒවා ඉවසමින්, ඒවා ගැන සිතමින්, ඒවා ගැන උනන්දුවී ජීවත් නොවේ. ඔහු නුවණැති වැඩිහිටිකි”. සටහන්: මේ ප්‍රකාශය බුදුන් වහන්සේ, බ්‍රහ්මණයන්හට වදාළහ. බලන්ත: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.3.2 උරුවෙල සූත්‍රය-2 , පි. 66,EAN: 4: 22.2 Uruwela-2, p. 155. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1):2 නිපාත: 2.1.4.7 සූත්‍රය: පි.169, EAN: 2 : 38.7 Sutta, p.62.

▼ වේරඤ්ඤා නම් බ්‍රහ්මණයෙක්, බුදුන් වහන්සේ හමුවට පැමිණ පවසා සිටියේ: උන්වහන්සේ වැඩිහිටියන්ට ගෞරව නොකරන බවය. ඒ ගැන බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පිළිතුරු වදාළහ:

“බ්‍රහ්මණය, මේ ලොවේ, දෙවියන්, මරුන්, බ්‍රහ්මයන් අතර, මේ මිනිස් ප්‍රජාව තුළ, මාවිසින් වැද නමස්කාර කිරීමට සුදුසු, මගේ අසුනින් නැගීමට පිළිගැනීමට හෝ ඒ අසුන දීමට සුදුසු කිසිවෙක් මම නොදකිමි. යම්ලෙසකින් තථාගතයන් කෙනකුට වැද නමස්කාර කිරීම ආදිය... කරන්නේනම්, ඒ පුද්ගලයාගේ හිස පැලී යනු ඇත”. සටහන: දේශනාව අවසානයේදී වේරඤ්ඤා බ්‍රහ්මණයා බුදුන්සරණගියහ. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (5): 8 නිපාත:8.1.2.1 වේරඤ්ඤාසූත්‍රය,පි.61,EAN:8:11.1Verañjā, p.416.

වට

▲ වට්ටමුලක තණ්භාව - Vattamulaka thnaha: මේ තණ්භාව නිසා සසර ගමන- සසරවටයේ සැරිසැරීම ඇතිවේ. බලන්ත: තණ්භාව.

▲ වට්ට සුඛ හා විවට්ට සුඛ- Vatta sukha & Vivatta sukaha; වට්ට සුඛය- සාසව සුඛය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සමාන්‍ය ලෝකයා ආසව ආදියට යටවී ඒවා සැපය යි ගැනීමය (සංසාර සුඛය). විවට්ට සුඛය- අනාසවසුඛය- ආසාව රහිත සුඛය, කෙලෙස් බැහැර කිරීම නිසා ආර්යන්

විදින සුවයය. බලන්න: සුබ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (1): 2 නිපාත: සුබවග්ග සූත්‍ර, පි.192.

▲ වට්ටගාමී සුබ හා විවට්ටගාමී සුබ- Vattagami sukha & Vivatta gami sukaha: වට්ටගාමී සුබ- සාමීස සුබය, කම්සැප විදීමය. විවට්ටගාමී සුබය - නිරාමීස සුබය, ලෝකෝත්තර සුවයය. බලන්න: සුබ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (1): 2 නිපාත: සුබවග්ග සූත්‍ර, පි.192.

▲ වූට්ඨානකුසලය-Vutthanakusala: වූට්ඨානකුසලය යනු ජාන සමාපත්තියෙන් නැගීසිටීම පිලිබඳ දක්ෂ බවය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධකවග්ග: ජානසංයුත්ත:13.1.3 වූට්ඨානකුසල සූත්‍රය, පි.568.

වත

▲ වත්ථු-support: වත්ථු (වඤ්ච) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ උපකාරය, පිහිට, සහයෝගයය. දෙවියෙක් විසින් විමසනු ලදුව, බුදුන් වහන්සේ ලෝකයාට ඇති උපකාර මෙසේ පෙන්වා ඇත: පුත්‍රයෝ මිනිසුන්ට පිහිටය, ස්වාමියාට, බිරිය උතුම් යහළුවා ලෙසින් පිහිටවේ, පොළව ඇසුරුකරගෙන ජීවත්වන සඤ්ජන්ට පිහිට වැස්සය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (1) සභාථවග්ග: දේවතා සංයුත්ත: 1.6.4 වඤ්ච සූත්‍රය, පි.92.

▲ වත්ථුනානත්ත ඤාණය- Vaththunanaththa nana: ආධ්‍යාත්මික ධර්මතා: සළායතන, පිරිසිඳව අවබෝධ කරගැනීමය. මූලාශ්‍රය: ඩු.නි: පටිසම්භිදා 1: 15 වත්ථුනානත්ත ඤාණය, පි.164.

▲ විතක්ක: පාලි: විතකෙකා- thoughts: විතක්ක (විතර්ක) යනු සලායතන වලින් අල්වාගත් බාහිර අරමුණු පිලිබඳ සිතෙන් විමසා බැලීමය. ධර්මයට අනුව කුසල හා අකුසල යයි විතර්ක වර්ග 2කි. කාම, ව්‍යාපාද හා විහිංසා විතර්ක අකුසලය. ඒවා ප්‍රහීණය පිණිස කුසල විතක්ක: නෙක්කම්ම, අව්‍යාපාද හා අවිහිංසා විතර්ක වැඩිය යුතුය. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.5 සූත්‍රය, පි.280.

▼ තථාගතයන් වහන්සේට ඇති විතක්ක: තථාගතයන්හට බහුලව පවතින විතක්ක 2 කි: 1) කේෂම විතක්ක: අවිහිංසාවහි ඇලුන, එහි නිරතවූ තථාගතයන් මෙසේ සිතති: “ මම මේ ක්‍රියාවෙන්, තස නම්වූ (තණ්හාව ප්‍රහීණ නොකළ) හෝ ටාවර නම්වූ (තණ්හාව ප්‍රහීණ කළ) හෝ කිසිවෙකු නො පෙළෙමි”. 2) ප්‍රච්චේක විතක්ක: උතුම් විචේකයෙහි ඇලුනාවූ, එහි නිරතවූ තථාගතයන් මෙසේ සිතති: “ යමක් අකුසල වේද එය ප්‍රහීණය (කරඇත) ’. මූලාශ්‍රය:ඩු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.1 විතක්ක සූත්‍රය, පි.388.

▼ කුසල විතර්ක හා අකුසල: සය ඉන්ද්‍රියට ගැටෙන බාහිර අරමුණු පිලිබඳව පහළ කරණ සිතිවිලි විතර්කවේ. මේවා සංකප්ප (motivation) ලෙසින්ද ධර්මයේ පෙන්වා ඇත. කුසල විතක්ක (wholesome thoughts) 3 කි: නෙක්කම්ම විතර්ක- thought of renunciation, අව්‍යාපාද විතර්ක - thought of good will හා අවිහිංසා විතර්ක- thought of harmlessness. නෙක්කම්ම සංකප්ප, අව්‍යාපාද සංකප්ප හා අවිහිංසා සංකප්ප මේ කොටසට වැටේ.

අකුසල චිතර්ක 3 කි: කාම චිතර්ක- Sensual perception, ව්‍යාපාද චිතර්ක- perception of ill will, විහිංසා චිතර්ක- perception of harming. කාම සංකප්ප, ව්‍යාපාද සංකප්පා විහිංසා සංකප්ප මේ ගනයට වැටේ. මූලාශ්‍ර:දීස.නි: (3): 10 සංගීති සූත්‍රය- ඡේදය 10 , පි. 378 , EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together-section 10 , p. 365.

▼ අකුසල චිතකක බලසර ජීවිතයට බාධාවකි: කාම, ව්‍යාපාද හා විහිංසා චිතකක බලසර ජීවිතයට වැඩිදායක නොවනබව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. එම චිතකක කළකිරීම, විරාගය, නිරෝධය...නිවන පිණිස නොපවතී. වැඩිදායක චිතර්ක නම්: චතුසත්‍ය පිලිබඳ සිතිවිලි ඇතිකරගැනීම හා විමසා බැලීමය යි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2):මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත: චිතකක සූත්‍රය, පි.284, ESN: 56: Sacchasamyutta: 7.7 Thoughts, p. 2271.

▼ චිතර්ක පහ කරගැනීම: කාම චිතර්ක පහ කර ගැනීම පිණිස නෙක්කම්ම චිතර්ක ඇතිකර ගතයුතුය. ව්‍යාපාද චිතර්ක පහ කර ගැනීම පිණිස අව්‍යාපාද චිතර්ක ඇතිකර ගතයුතුය. විහිංසා චිතර්ක පහ කර ගැනීම පිණිස, අවිහිංසා චිතර්ක ඇතිකර ගතයුතුය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(4): 6 නිපාත: චිතකක සූත්‍රය, පි.279, EAN: 4:109.3 Thoughts, p.364.

▼ චිතකක පහකිරීමේ ක්‍රමවේදය: භාවනාවේ යෙදී සිටින විට ඇතිවිය හැකි අකුසල චිතකක පහ කර ගැනීම පිණිස යොදාගත යුතු ක්‍රම වේදය බුදුන් වහන්සේ මේ සූත්‍රයේදී විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1): 1.2.10 චිතකකසන්තාන සූත්‍රය, පි. 320, EMN:20: The removal of distracting thoughts, p. 205.

▼ චිතකක බහුල පුද්ගලයා: චිතකක බහුල පුද්ගලයා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ධර්ම පරියාපත්තිය ඉගෙන ඒවා පිලිබඳ අනුචිතකක, විචාර කරමින් දවස ගෙවන එහෙත් සමාධිය වඩා නොගන්නා පුද්ගලයාය. ඔහු ධම්ම විහාරී නොවේ. බලන්න: ධම්ම විහාරී. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: අනාගතභය වග්ග: 5.2.3.3 හා 5.2.3.4 සූත්‍ර, පි.160.

▲ විත්ථාරේන ධම්ම දේශනා -Dhamma discourse in detail: විත්ථාරේන යනු විස්තරාත්මකව ධර්මය දේශනා කිරීමය. මෙය තථාගතයන් ධර්මය දේශනා කරණ එක් පිලිවෙතකි. බලන්න:තථාගතයන්වහන්සේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.2.4 සූත්‍රය, පි. 144, EAN: 2: 14.4 Sutta, p. 58.

▲ වේතරණි නරකය- Hell of caustic water: වේතරණි නරකය යනු ගිනිගත් ගංගාව (වේතරණිය ගංගාව) ඇති නිරයය. දුගතියකි.

වද

▲ වාද විවාද- පාලි: විශාභිකකථං -Disputatious Talks: තමන් ගේ මතය, පිලිගැනීම ගැන වෙනත් අය විරුද්ධ වීමනිසා ඇතිවන කතාබහ වාද විවාද වලට මුලිකවේ. ධර්මයට පටහැණි කථා වාදවිවාද ඇතිකරන නිසා ඒවායෙන් වැලකීම සුදුසුය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: විග්ගාභිකකථා, විවාද.

▼ වාදවිවාද බලසර ජීවිතයට බාධාවකි

ධර්ම මාර්ගයේ හැසිරෙන විට වාදවිවාද ඇතිකරන දේ කථා නොකර සිටිය යුතුය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. වාදවිවාද කතාවන් මාර්ගය වලක්වයි. එහෙයින්, ඒවා අත්හැර සම්බෝධියට උපකාරීවන ධර්ම කථා-දුක හා දුකින් මිදීම ආදිය ගැන පමණක් කථා කළයුතු වේ. **බලන්ත:** කථාව. **සටහන්:** * මේ සූත්‍රයේ වාදයන්ට මුල්වන හේතු විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. ** යම් දිවියේ හේතුකොටගෙන ඇතිකරගන්නා වාද විවාද නිසා ඇතිවෙන හානිගැන **බලන්ත:** බු.නි: සුත්තනිපාත:අටියක වග්ග: 4-8 පසුරසූත්‍රය. මූලාශ්‍ර: :සංයු.නි: (5-2) : මහාවග්ග:සව්වසංයුත්ත: 1.9 විග්ගාභිකකථා සූත්‍රය, පි. 290, ESN: 56: Sacchasamyutta 9.9 Disputations Talks, p. 2273.

▼ **වාදවිවාදයන්ට හේතු:** එක්සමයක, මහා කච්චාන තෙරුන්, වරණා ප්‍රදේශයේ, කද්දමදහ තීරයේ වැඩවසන සමයේ, ආරාමදණ්ඩ බ්‍රාහ්මණ, උන්වහන්සේ බැහැදැක මෙසේ විමසූහ: 1) මිනිසුන් (බ්‍රහ්මණ, ඤත්‍රිය හා ගෘහපතින්) එකිනෙකා හා වාදකිරීමට හේතු 2) ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් එකිනෙකා හා විවාද කිරීමට හේතු. මහාතෙරුන් මෙසේ වදාළහ:

1) “ කාමරාගයට ඇති ඇලීමනිසා, එයට බැඳී ඇති නිසා, එය තහවුරුකර ගෙන සිටින නිසා, එයින් සිත උමතුකර ගෙන සිටීම නිසා, එය තරයේ අල්වා ගෙන සිටින නිසා මිනිසුන් එකිනෙකා හා විවාද කරති”. “කාමරාග විනිවෙස විනිබ්‍ඤ්ඤ පලිගෙඩ පරියුධ්‍යානඡේක්ඛාසානහෙතු... ගහපතිකාපි ගහපතිකෙහි විවදන්ති” (because of adherence to lust for sensual pleasures, bondage [to it], fixation [on it], obsession [by it], holding firmly [to it],that... house holders fight with householders.”

2) ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් එකිනෙකා හා විවාද කිරීමට හේතුව: “ දිවියට ඇති ඇලීමනිසා, එයට බැඳී ඇති නිසා, එය තහවුරුකර ගෙන සිටින නිසා, එයින් සිත උමතුකර ගෙන සිටීම නිසා, එය තරයේ අල්වා ගෙන සිටින නිසා ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් එකිනෙකා හා විවාද කරති”.. ඉන්පසුව ඔහු, ඒ කාමරාග බන්ධන, දිවියේ බන්ධනනොමැති කෙනෙක් ලෝකයේ සිටිද? යයි විමසුවට තේරුන් මෙසේ වදාළහ: “භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ බන්ධන වලින් මිදී වාසය කරන්නේ ය” යි, මහා තෙරුන් බුදුන් වහන්සේගේ උතුම් ගුණ වදාළහ. **බලන්ත:** බුදුගුණ. **සටහන්:** එම දේශනාව අවසානයේ ආරාමදණ්ඩ බ්‍රාහ්මණ බුදුන් සරණ ගියහ. මූලාශ්‍ර: අංගු: (1): 2 නිපාත: 2.4.16 සූත්‍රය, පි.166, EAN: 2: 37.6 Sutta, p.62.

▼ **බුදුන් වහන්සේ විවාද ඇතිවීමට බලපාන හේතු 6 ක් පෙන්වා ඇත,** මේවා අකුසලයන්ය.1) කිපෙන සුච්චව- බද්ධ වෛරය තිබීම-ක්‍රෝධය 2) ගුණමැකීම- මක්ඛය-යුගග්‍රාහ 3) ඉරිසියාව 4) කපටිච්ච- මායාව 5) ලාමක දිවියේ තිබීම (සම්මා දිවියට පටහැනි) 6) ස්වදිවියේ එල්ලී සිටීම (තමාගේ මතයේ). මූලාශ්‍ර: අංගු:නි: (4): 6 නිපාත: 6.1.4.6 විවාදමූල සූත්‍රය, පි. 110, EAN:6: 36.6 Disputes, p.332.

▲ **වෙදගු- A Master of Knowledge:** වෙදගු-විදිත්තා -විශාරද ගුරුවරයාය. ධර්මයේ වෙදගු බව ලැබීම පිණිස කෙනෙක් ධර්මතා 7 ක් කඩාබිඳ දැමිය යුතුබව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: සක්කාය දිවියේ, විචිකිචිජාව, සීලබ්බතපරාමාසය, රාගය, දෝෂය, මෝහය හා මානස: එනම්, රහතුන්ය.

සටහන: මෙය බුදුන් වහන්සේ හඳුන්වන පදයකි. බලන්න: බුද්ධ නාම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 7 නිපාත: 7.2.4.6 වෙදගු ධම්ම සූත්‍රය, පි. 510, EAN:7: 90.6 A Master of Knowledge, p. 406.

▼ සිත කෙලෙසන, පුනර්භවය ඇතිකරවන, කයට සිතට දුක් විපාක ලබාදෙන, මතු කල ජාති ජරා මරණ දුක් ඇතිකරවන, සියලු ලාමක අකුසල් හැම අකුසල් හැම සන්සිඳවූ නිසා ඔහු ‘වෙදගු’ - ඥානය ලැබූ උතුමා- යයි හඳුන්වන බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.4.9 මහා අස්සපුර සූත්‍රය, පි.652,EMN: 39 Mahā-Assapura Sutta, p.342.

▲ වේදනා- feelings: ධර්මයට අනුව ස්පර්ශ ආයතන 6 නිසා දැනෙන විවිධ වූ විඳිම් වේදනාය. සියලු ධර්මතා වේදනාව සම්බන්ධ කොට ඇත:

“වේදනා සමොසරණ සබ්බෙ ධම්මා”.

සටහන්: * විවිධ වේදනා ගැන බලන්න:බහුවේදනා. ** වේදනාකාය සය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, සලායතන බාහිර අරමුණු ස්පර්ශ කිරීම නිසා හටගන්නා සය වේදනාවන්ටය. බලන්න: ඡ ඡකක ධම්මො. ** කායික හා මානසික වේදනා: කය හා සිත මුල්කරගෙන ඇතිවෙන දුක් වේදනය. බලන්න: දුක.

▼ වේදනා පටිච්චසමුප්පාදයේ 7 නි පුරුකය. සපර්ශය නිසා වේදනා හටගනී, සපර්ශය නිරෝධ වීමෙන් වේදනා නිරෝධවේ:

“...ඵසුපච්චයා වෙදනා...”“...ඵසු නිරොධා වෙදනා නිරොධො...”

වේදනා නිරෝධ වීමෙන් තණ්හාව නිරෝධ වේ. වේදනා සයකි: 1) ඇසේ ස්පර්ශය නිසා 2) කණේ ස්පර්ශය නිසා 3) නාසයේ ස්පර්ශය නිසා 4) දිවේ ස්පර්ශය නිසා 5) කයේ ස්පර්ශය නිසා 6) මනසේ ස්පර්ශය නිසා ඇතිවන වේදනා 6 ය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදාන වගග :1.1.1 පටිච්චසමුප්පාද සූත්‍රය හා 1.1.2 විභඛග සූත්‍රය, පි.24, ESN:12: Nidanavagga: 1.1 Dependent Origination & 2.2 Analysis of Dependent Origination, p.610, ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය: පි.130, EMN: 9: Sammāditṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▼ හේතු ප්‍රත්‍ය මුල්කරගෙන වේදනා ඇතිවේ.: සියලු වේදනා තමාවිසින් හෝ අන්‍යයන්විසින් හෝ දෙදෙනා එකතුව කළ දෙයක් නොවේ, ඒවා හේතුප්‍රත්‍ය ධර්මය නිසා ඇතිවීඇත, ඒ හේතු නැතිවීමෙන් නැතිවේ යයි මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: අභිසමය සංයුක්ත: 1.2.8 තීම්බරුක සූත්‍රය, පි.58.

▼ මූලික වේදනා 3 කි: වේදනාවෙ වෙනස, විඳීමේ ආකාර අනුව පෙන්වා ඇත: එනම්: 1) සුව-සැප වේදනා, 2) දුක් වේදනා, 3) නොදුක්නොසුව වේදනා -මැදහත්. (Pleasant feeling, painful feeling, neither-painful nor- pleasant feeling) මේ තුන් වේදනා විඳිම පිරිසිඳ දැනීම පිණිස (full understanding) අරියඅටමග වැඩිය යුතුවේ.

“... තිසෙසා ඉමා භිකඛවෙ, වෙදනා:... සුඛා වෙදනා දුකඛා වෙදනා අදුකඛමසුඛා වෙදනා... තිසෙන්නං වෙදනානං පරිඤ්ඤාය අරියො අධ්මඛිතො මග්ගො භාවෙතබ්බො”

සටහන්: *අහසේ විවිධ සුළං හමා යන ලෙසින් කයේද විවිධ වේදනා ඇතිවේ. එම වේදනා ගැන යථා අවබෝධය ලබන, කෙලෙස් රහිත උතුමා නිවන ලබාගනී. බලන්න: සංයු.නි. (4) : වේදනා සංයුත්ත: 2.2.2 හා 2.2.3 ආකාශ සූත්‍රය. මූලාශ්‍ර: සං.නි : (5-1) මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.3.9 වේදනා සූත්‍රය, පි. 63, ESN:45: Maggasamyutta: 29.9 Feeling, p. 1635, මග්ගසංයුත්ත: එසානවග්ග:1.15 සූත්‍ර. පි.158, සංයු.නි: (4): සලායතන වග්ග: 4.1.7 වේදනා සූත්‍රය, පි. 506, ESN: IV: 38: Jambukhādak asamyutta: 7 Feeling , p. 1402.

▼ සියලු වේදනා දුක් සහිතය, අනිච්ච ස්වභාවයෙන් යුක්තය: අභ්‍යන්තර හෝ වේවා බාහිර හෝ වේවා සියලු වේදනා නැසෙන සුලු බිඳෙන සුළු නිසා ඒවා දුක බව නුවණින් අවබෝධ කරන්නේනම් කිසිම වේදනාවකට නො ඇලී සිටිය හැකිබව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (4) සලායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත:සගාථා වගග: 1.20.2 සුඛ සූත්‍රය, පි.416, ESN:36: Vedanāsamyutta, 2.2 Pleasure, p. 1332.

▼ සියලු වේදනා අවබෝධකිරීමට සතර සතිපට්ඨානය වැඩිය යුතුය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි:(5-1):මහාවග්ග:සතිපට්ඨානසංයුත්ත:3.5.9 වේදනා සූත්‍රය, පි.366.

▼ වේදනා හා ඒවා හටගන්නා ආකාරය සමායක් ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්නා, බුද්ධ ශ්‍රාවකයා, ඒ වේදනා යම් තැනක නිරුද්ධ වේ නම් ඒ නිවන බව දැන වේදනා ඤය කර පිරිනිවන් ලබයි. සටහන: සැප වේදනාව වෙනස්වියන නිසා දුක බවද, දුක් වේදනාව පිඩාව ඇතිකරන නිසා උලක් ලෙසින්ද, මැදහත් වේදනාව අනිත්‍ය බවද දක්නා මහණ ආර්යය, සම්මා දර්ශනය ලබා ඇත, දුක කෙළවර කරඇත යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.1.3 හා 3.1.4 වේදනා සූත්‍ර, පි.408

▼ වේදනා 3 පිළිබඳව බුදුන් වහන්සේ දේශනා කිරීමට හේතු වූ කරුණු: වේදනා 3 නිසා දුක ඇතිවේ: එමගින් සංඛාරයන්හි: අනිත්‍ය බව, ඤය වන බව, වයබව- නැතිවියාම, විරාගබව, නිරෝධ බව, විපරිණාම බව අවබෝධ කර ගත හැකිවේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සලායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත: රහොගතවග්ග: 2.2.1 රහොගත සූත්‍රය, පි. 438.

▼ සියලු වේදනා ඤය කරගැනීමෙන් නිවන සාක්ෂාත්වේ: සමාධිගතවූ, නුවණැති, බුද්ධ ශ්‍රාවකයා වේදනා තුනේ ඇතිවීම හා නැතිවීම ද වේදනා නැසීමට යන මගද මැනවින් දැන ඒ වේදනා ඤය විමේන් තණ්හාව ප්‍රහිනව උතුම් නිවන ලබන බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (4): සලායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත:සගාථා වගග: 1.20.1 සමාධි සූත්‍රය, පි.416, ESN: 36: Vedanāsamyutta, 1.1 Concentration, p. 1330.

▼ සලායතන බාහිර ඉන්ද්‍රියන් හා ගැටීමෙන් ඇතිවන වක්ඛුසම්ඵස්ස ආදිය නිසා හටගන්නා වේදනා අනිත්‍ය බව දැනගැනීම, කළකිරීම පිණිස වේ, සම්බෝධිය පිණිසවේ.

මූලාශ්‍ර: සං.නි: (2): නිදානවග්ග: රාහුලසංයුත්ත:6.1.5 වේදනා සුත්‍රය, පි.400, සංයු.නි: (3): ඛන්ධවග්ග: ඔක්කන්තිසංයුත්ත: 4.1.5 වේදනා සුත්‍රය, පි.472.

▼ සියලු වේදනා නිසා යම් ඉපදවීමක්, පැවැත්මක් ඇතිවෙනම් ඒ ජරා මරණයෙහි පහළවීමය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): ඛන්ධවග්ග: උප්පාද සංයුත්ත: 5.1.5 වේදනා සුත්‍රය, පි.480.

▼ සියලු වේදනා නිසා යම් ඡන්දරාගයක් ඇතිවෙනම්, එමගින් සිත කෙලෙසේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): ඛන්ධවග්ග: කිලෙසසංයුත්ත: 6.1.5 වේදනා සුත්‍රය, පි.488.

▼ වේදනා පහකරගැනීමට ත්‍රිවිධ අනුසය ධර්මතා නැතිකරගත යුතුය: වේදනා නැතිකරගැනීමේ පිළිවෙත බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: * රාගානුසය (underlying tendency to lust) නැතිවීම සුව වේදනා විදීම පහවේ. * පටිඝානුසය (underlying tendency to aversion) නැතිවීම දුක් වේදනා විදීම පහවේ. * අවිජ්ජානුසය (underlying tendency to ignorance) නැතිවීම නොදුක් නොසුව වේදනා විදීම පහවේ. අනුසය පහවීමෙන් නිරානුසය වූ පුද්ගලයා තණ්හාව සිදු දමා, සියලු සංයෝජන මූලින්ම ගලවා, මනා අවබෝධය ලබා දුක අවසන් කළ උතුමෙක්ය. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත:සගාථා වග්ග: 1.20.3 පහාන සුත්‍රය, පි.416, ESN:36: Vedanāsamyyutta, 3.3 Abandonment, p. 1333.

▼ කායික දුක් වේදනා පාතාලය වැනිය: කයේ ඇතිවන දුක්වේදනා, බුදුන් වහන්සේ උපමා-පාතාලය: කොට ඇත්තේ පාතාලය (bottomless abyss) ලෙසින්ය. පුහුදුන් මිනිසා (පාතග්ජන- uninstructed world-ling) කායික වේදනා ඇතිවූවිට තදබල ලෙසින් ශෝකවී මුළාවට පත්වේ. ඔහුට දහම් අවබෝධය නොමැති නිසා ඒ දුක්වේදනා පාතාලයෙන් ගොඩවීම දුෂ්කරය. එහෙත්, දහම දත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා කායික වේදනා ඇතිවිට ශෝකනොවේ, මුළාවට පත්නොවේ. ඔහු පාතාලයෙන් එගොඩවී සිටී.බලන්න: උපග්ගන්ථය:5. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත:සගාථා වග්ග: 1.20.4 පාතාල සුත්‍රය, පි.418, ESN:36: Vedanāsamyyutta, 4.4. The Bottomless Abyss, p. 1335.

▼ වේදනා පිලිබඳ නියම අවබෝධය ලබාගැනීමෙන් දුක නැතිකර ගත හැකිවේ: බුදුන් වහන්සේ වදාළේ: 1) සුඛ වේදනාව ඇතිවූවිට එය දුකක් ලෙසින් දැකිය යුතුය (වෙන්ස්වියන නිසා). 2) දුක වේදනාව ඇතිවූවිට එය උලක්ඇනුන ලෙසින් දැකිය යුතුය 3) නොදුක්නොසුව-මැදහත් වේදනා අනිවිච්ච ලෙසින් දැකිය යුතුය. එලෙස ධර්මානුකූලව වේදනාවන්හි යථාබව අවබෝධ කරගත් පුද්ගලයා නියම දැකීම ලබාඇත (මැනවින් දැක තිබේ). ඔහු තණ්හාව සිදු, සංයෝජන බිඳ, මානස සහමූලින්ම ප්‍රභීණය කර දුක අවසන්කරගත් උතුමෙකි. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත:සගාථා වග්ග: 1.20.5 දට්ඨබ්බ සුත්‍රය, පි.419, ESN:36: Vedanāsamyyutta, 5.5 Should be seen, p. 1335.

▼ පුහුදුන් මිනිසා හා අර්ය ශ්‍රාවකයා වේදනා විඳින්නේ වෙනස් අයුරින්ය බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

පුහුදුන් මිනිසාට කායික දුක් වේදනා ඇතිවිට ඔහුට වේදනා දෙකක් ඇතිවේ: කායික දුක් වේදනා හා මානසික දුක් වේදනා. මෙහිදී යොදාගෙන ඇත්තේ උල උපමාවය: පළමු උල යනු කායික වේදනා ඇතිවීමය. දෙවන උල යනු කායික වේදනාව නිසා මනස වේදනාවට පත්වීමය. එලෙස දුක් වේදනා විදින ඔහු ගේ සිතේ එම වේදනා කෙරේ තරහක් ඇතිවේ- පටිසානුසය ඇතිවේ. ධර්මානුකූලව දුක් වේදනා වලින් මිදීමේ ක්‍රමය නොදන්නා ඔහු දුක්වේදනාවලින් මිදීමට සුඛ වේදනා (පස්කම් සැප) සොයායයි. එවිට සිදුවන්නේ රාගානුසය ඇතිවීමය. වේදනාවල යථා ස්වභාවය නොදන්නා නිසා ඒවායේ ඇතිවීම (සමුදය-origin), නැතිවීම (වය- passing away),ආස්වාදය (gratification) ආදීනවය (danger) හා නිදහස්වීම (escape) ඔහු දන්නේ නැත. කරුණු නොදන්නා නිසා අදුකම අසුඛම වේදනා ඇතිවූවිට අවිජ්ජානුසය ඇතිවේ. මෙලෙසින් ත්‍රිවිධ වේදනාවන්ට බැඳී යන ස්වභාවය ඇති පුහුදුන් මිනිසා උපතට, වයසට යාම, මරණයට පත්වීම ආදීවූ සියලු දුකට පත්වේ (යළි උපතක් ඇතිනිසා). අරිය ශ්‍රාවකයාට කායික වේදනා ඇතිවූ විට ඔහුගේ මනස වේදනාවට පත් නොවේ. ධර්මය දන්නා ඔහු දුක් වේදනා පිළිබඳව තරහක් ඇති නොකර ගනී, පටිසානුසය ඇතිනොවේ. සුඛ වේදනා (කම්සුව) සොයා යන්නේ නැත.එයට හේතුව දුක් වේදනා වලින් මිදීමේ මග ඔහු දන්නා නිසාය. කාමසුව සොයා නොයන නිසා ඔහුට රාගානුසය ඇතිනොවේ. එම අවබෝධය ඇතිනිසා අදුකම අසුඛම වේදනා පිළිබඳ අවිජ්ජා අනුසය ඔහුට ඇතිනොවේ. වේදනාවල යථා ස්වභාවය දන්නා නිසා ඒවායේ ඇතිවීම, නැතිවීම ආස්වාදය, ආදීනවය හා නිදහස්වීම දන්නා ඔහු ත්‍රිවිධ වේදනාවලට නොබැඳේ. නොබැඳීම නිසා ඔහු ජාති ජරා මරණ ආදීවූ දුක් ගොඩෙන් නිදහස්වූ උතුමෙකි (යළි උපත අවසන් කර ඇත). මූලාශ්‍ර: සං.නි: (4): වේදනා සංයුත්ත:සගාථා වගග: 1.20.6 සල්ල සූත්‍රය, පි.420, ESN: 36: Vedanāsamyutta, 6.6 The dart, p. 1336

▼ ත්‍රිවිධ වේදනා පහකරගැනීමේ ක්‍රමය:: දහමට අනුව සති සම්ප්‍රජන්‍යය (සිහිය හා නුවණ) සහිතව, මනා දැනුම ඇතිව වාසය කරන පුද්ගලයාට (ආර්ය ශ්‍රාවකයා) ත්‍රිවිධ වේදනා ඇතිවූවිට ඒ ඒ වේදනා තමාට ඇතිවූබව අවබෝධවේ. ඒ වේදනා ඇතිවීමට හේතුව තමාගේ කය නිසා බව ඔහු දනී. තමාගේ කය අනිවිච්ච ස්වභාවය ඇති, හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා උපන් බව ඔහු සිහි කරයි. එසේ අනිවිච්ච කයක් නිසා ඇතිවෙන වේදනා නිත්‍ය නොවන බවත් ඒවා අනිත්‍ය- වෙස්වීමේ ස්වභාවය සහිත බව ඔහු නුවණින් විමසා අවබෝධකරගනී. මෙසේ කයේ අනිවිච්ච, වේදනාවල ඇති අනිවිච්ච ඔහු මෙතෙහි කරයි (භාවනා කරයි). එසේම, නැතිවීම (වය-vanishing) පිළිබඳව, විරාගය පිළිබඳව, නිරෝධය පිළිබඳව, පටිනිස්සගය - අතහැරීම (relinquishment) පිළිබඳව ඔහු මෙතෙහි කරයි. එසේ මෙතෙහි කරන ඔහුට කය හා දුක් වේදනා පිළිබඳ පටිසානුසය, කය හා සුඛවේදනා පිළිබඳ රාගානුසය, කය හා අදුකම අසුඛම වේදනා පිළිබඳ අවිජ්ජානුසය පහවේ. යම් වේදනාවක් ඇතිවූවිට (ත්‍රිවිධ වේදනා) ඒ වේදනාව අනිවිච්ච දනී, තමා එම වේදනාව අල්ලා නොගත්බව දනී, එම වේදනාවෙන් සතුටක් නැතයයි දනී. ඒවේදනාවලට නොබැඳුන බව දනී. ජීවිතය අවසන් වනවිට ඇතිවන වේදනාව විදින බවඔහු දනී. එහිදී ඔහු මෙසේ අවබෝධය ලබයි: කය බිඳීමෙන්, ජීවිතය කෙළෙවර වීමෙන්, තමන් අල්ලා නොගත් සියලු විදිම් මෙහිදීම සිසිල්ව යන්නේය.

මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: විහාර සූත්‍ර 1 හා 2, පි. 48, ESN: 45: Maggasamyutta, II Dwelling 1 & 2, p. 1616.

▼ සියලු වේදනා පිලිබඳ මනා අවබෝධය පිණිස සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගත යුතුවේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▼ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස, ත්‍රිවිධ වේදනා (තිස්සො වේදනා) පිරිසිදුව අවබෝධ කල යුතුවේ. බලන්න: පරිඥෙය්‍යා ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ ස්පර්ශය නිසා හටගත් සියලු වේදනා අනිත්‍යය ය: එලෙස, දකිනා පුද්ගලයා ‘සද්ධානුසාරි’ ය. ඒබව, විදසුන් නුවණින්, ජානසමාපත්ති ලබා අවබෝධ කරගන්නා පුද්ගලයා ‘ධම්මානුසාරි’ ය. ඔවුන් සම්බෝධිය පිහිට කරගෙන ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: ඔක්කන්ති සංයුත්තය: වක්ඛවග්ග: 4.1.5 වේදනා සූත්‍රය, පි.472.

▼ වේදනා තුන පිරිසිදු දැනගැනීම: ජම්බුබාදක පරිබ්‍රාජක විසින් විමසන ලදුව, සැරියුත් තෙරුන් වදාළේ වේදනා පිරිසිදු දැනීමේ මග සොයුරුවූ ආර්ය අටමග බවය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: ජම්බුබාදක සංයුත්ත: 4.1.7 වේදනා සූත්‍රය, පි.506.

▼ වේදනා නානත්වය: ධාතු නානත්වය නිසා එස්ස නානත්වය ඇතිවේ, එස්ස නානත්වය නිසා වේදනා නානත්වය උපදී. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ධාතුසංයුත්ත: 2.1.4 වේදනා සූත්‍රය, පි.246.

▼ වේදනාරහිත හා වේදනාසහිත ධර්ම: පාලි: අබ්‍යාපජක්ඛා ධම්මා, සබ්‍යාපජක්ඛා ධම්මා -non- afflictive & afflictive Dhamma: යම් කරුණු නිසා ජීවිතයට මානසික වේදනා නොමගෙනදෙන ධර්ම වේදනා රහිත ධර්ම වේ. යම් කරුණු නිසා ජීවිතයට මානසික වේදනා ඇතිවේනම් ඒ ධර්ම වේදනා සහිත ධර්ම වේ. වේදනා රහිත ධර්ම: 1) අක්‍රෝධය 2) එදිරි නැතිබව 3) අනුන්ට අවමන් නොකිරීම 4) අභංකාරනොවීම, 5) ඉරිසියා නොවීම 6) නොමසුරුකම 7) අමායාව 8) කපටිනැතිබව 9) හිරිය 10) ඔත්තජ්ජය. වේදනා සහිත ධර්ම: 1) ක්‍රෝධය 2) එදිරිය 3) අනුන්ට අවමන් කිරීම 4) අභංකාරය, 5) ඉරිසියාව 6) මසුරුකම 7) මායාව 8) කපටිබව 9) හිරි නැතිබව 10) ඔත්තජ්ජ නැතිබව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 17: 1 අකුසල පෙය්‍යාලය, පි.230, EAN: 2: XVII, Unwholesome, p. 74.

▼ වේදනා නිබ්ද්දාව: ඒ සඳහා ඇති පිළිවෙත 6 ආකාරය: 1) වේදනාව දත යුතුය- Feelings should be understood: වේදනාව තුන් ආකාරයය: සුඛවේදනාව, දුකවේදනාව වේදනාව, අදුක්කමසුඛවේදනාව. 2) වේදනාවේ නිදාන සම්භවය (උත්පත්ති කරුණ) දත යුතුය (the source and origin of Feelings should be understood) වේදනාවේ උත්පත්ති කරුණ, ස්පර්ශයය 3) වේදනාවේ විවිධත්වය (වෙමත්තතාව) දත යුතුය (the diversity of Feelings be understood) සාමීස සුඛවේදනා, නිරාමීස සුඛවේදනා, සාමීස දුක්වේදනා, නිරාමීස දුක්වේදනා, සාමීස අදුක්කම සුඛවේදනා, නිරාමීස අදුක්කමසුඛවේදනා.

4) වේදනාවේ විපාකය දත යුතුය (the result of Feelings should be understood) තමන් අත්දකින වේදනාවට අනුරූපව කෙනෙක්, යහපත් (පුණ්‍ය) හෝ අයහපත් (අපුණ්‍ය) ආත්මභාවයක් ඇතිකරගනී.(One produces an individual existence that corresponds with whatever [feelings] one experiences and which may be the consequence either of merit or demerit). 5) වේදනාවේ නිරෝධය දත යුතුය (the cessation of Feelings should be understood) ස්පර්ශයේ නිරෝධය, වේදනාවේ නිරෝධයය. 6) වේදනා නිරෝධගාමිණී ප්‍රතිපදාව දත යුතුය දත යුතුය (the way leading to the cessation of Feelings should be understood) එනම්, ආර්ය අටමගය. මේ කරුණු 6 යහපත් ලෙසින් දන්නා ආර්ය ශ්‍රාවකයා, නිබ්බේදක බ්‍රහ්මචරියාවට වේදනා නිරෝධය දන්නේය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: 6.2.1.9 නිබ්බේධිකසූත්‍රය,පි.220,EAN:6:63.9Penetrative, p.355.

▲ වේදනානු පසස්නාව- Vedananaupassana: සතර සතිපට්ඨාන භාවනාවකි. බලන්න: භාවනා.

▲ විදර්ශනා-Insight: විදර්ශනා- විපස්සනා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අවිජ්ජාව පහකර ගැනීම පිණිස ප්‍රඥාව වර්ධනය කරගැනීමය. ධර්ම කරුණු ප්‍රඥාවෙන් අවර්ජනා කිරීම විපස්සනා භාවනාවය. එමගින් අවිජ්ජාව -මෝහය පහකර ගැනීමට හැකිවේ. බලන්න: සමථ හා විදර්ශනා.

▼ රාග දෝස මෝහය ක්‍ෂය කිරීමේ නුවණ විපස්සනාව වේ. ඒ නිවන් මගය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: අසංඛතසංයුත්ත:9.2.2 විපස්සනා සූත්‍රය, පි.666.

▲ විදර්ශනා ඥානය- insight knowledge: මෙය, විජ්ජාවිමුක්තිය ලබාගැනීම පිණිස ඇති අෂ්ටවිද්‍යා ඥානයන්ගෙන් එකකි. බලන්න: අෂ්ටවිද්‍යා ඥාන.

▼ අටුවාවට අනුව: විදර්ශනා ඥානය යනු ආර්ය න්‍යායායේ අංගයකි. බලන්න: EAN: note: 2123, p. 682.

▼ විදර්ශනා නුවණ ඇතිවීම මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 2: පඤ්ඤාවග්ග: 3-9 විදර්ශනා කථා, පි.238.

▲ විද්‍යාව: පාලි:විජ්ජා True Knowledge- non delusion: ධර්මයට අනුව විද්‍යාව-විජ්ජා-අමෝහය යනු චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධ කිරීමය. විද්‍යාව සත්‍ය ඥානය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. එනම්, සසර දුක නැතිකරගැනීමේ නුවණය. අවිද්‍යාව යනු චතු සත්‍ය අවබෝධ නොකිරීමය. බලන්න: අවිද්‍යා. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි.468: ‘විජ්ජා’ : ‘ශිල්පය, ත්‍රිවිද්‍යාව, විජ්ජාවිමුක්ති: විමුක්තිය”. B.D: p.353: ‘vijjā’:‘higher knowledge”. P.T.S: p.1383: ‘vijjā’: “possessed of wisdom”.

▼ විද්‍යාව ඇතිවීමෙන් පටිච්චසමුප්පාදය අවසන්වේ: චතුරාර්යසත්‍ය අවබෝධයෙන්, අවිද්‍යාව ප්‍රභීණය වී විද්‍යාව පහළවේ.

මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදාන වගඟ: 1.1.1 පටිච්චසමුප්පාද සූත්‍රය, පි.24, 1.1.2 විභංග සූත්‍රය, පි.26,ESN: 12: Nidanasamyutta: 1.1. Dependent Origination, p. 610 & 2.2 Analysis of Dependent Origination, p.61.

▼ කුසලධර්ම ඇතිකරගැනීමේ පූර්වගාමියා (forerunner) විද්‍යාව යයි බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: විද්‍යාව සමග හිරි ඔතප්ප ඇතිවේ, ඔහුට , සත්‍ය ඥානය අවබෝධ වේ, එමනිසා ඔහුතුල සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවේ. සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවිට 2 සම්මා සංකප්ප ඇතිවේ... එලෙස අනුක්‍රමයෙන් ආර්ය අටමගේ සෙසු අංග ඇතිවේ. සම්මා සමාධිය ඇතිවිට, සම්මා ඥාණය-සත්‍ය ඥානය ඇතිවේ. සම්මා ඥානය මගින්, සම්මා විමුක්තිය ඇතිවේ, ඒ විද්‍යාව අවබෝධයය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.1.1 අවිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 30, ESN:45: Mgga samyutta: 1.1 Ignorance, p. 1603.

▼ විද්‍යාව පහළවීම: ඇස...ඇසෙන් දකිනා රූපය...ඇසේ විඥානය, (මේ 3 එක්වීමෙන් ඇතිවන) ඇසේ ස්පර්ශය... ඇසේ ස්පර්ශය නිසා යම් වේදනාවක් ඇතිවේද: සැප වේදනා, දුක වේදනා, සැපත් නැති දුකත් නැති (මැදහත්) වේදනා ...මේ සියල්ල අනිත්‍යබව, දන්තා, දකිනා පුද්ගලයා ට විද්‍යාව පහළවේ. බලන්න: අවිද්‍යාව ප්‍රභීණ කරගැනීමේ පිළිවෙත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) සලායතන වග්ග: 1.6.1 අවිජ්ජාපහාන සූත්‍රය, පි. 94, ESN: 35: Salayathanasamyutta: Ignorance: 53.1 Abandoning , P. 1234.

▼ සම්මා දිට්ඨිය විද්‍යාව ඇතිකරයි: නිවැරදි ලෙසින් තබන ලද උලක් හෝ කුරක් (හැල්නන්ඩුව-යවනන්ඩුව) මගින් හානියක් සිදුනොවේ. එලෙස, සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවිට යහපත-විද්‍යාව ඇතිවී සසරින් මිදීමට හැකිවේ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5 මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මග්ගසංයුත්ත :1.1.9 සුක සූත්‍රය, පි.44, ESN: 45: Magga samyutta: 9.9. The Spike, p. 1613.

▼ සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවිට අවිද්‍යාව නැතිවී, විද්‍යාව ඇතිවේ: මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammāditṭhi Sutta-Right View, p.1217.

▼ පහතබබා ධර්මතා ප්‍රභීණ කිරීමෙන් විද්‍යාව ඇතිවේ.බලන්න: පහතබබා ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි : (3 කාණ්ඩය): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ කායගතා සතිය වඩාගැනීමෙන්, විපුල කරගැනීම විද්‍යාව ඇතිකරගැනීමට හේතුවේ. බලන්න: කායගතා සතියේ ප්‍රතිලාභ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග සූත්‍ර, පි. 125, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▼ බුදුන් වහන්සේ විද්‍යාව ඇතිකරගැනීම පිළිබඳව යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. එම ධර්මය සංඝයා එක්ව, ධර්මයේ චිරස්ථිතිය පිණිස සජ්ජායනා කිරීම සුදුසු ය යි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංඝයාට උපදෙස් දී ඇත. මූලාශ්‍ර:දී.ස.නි: (3):10 සංගීති සූත්‍රය,පි. 372, EDN: 33 SangītiSutta: The Chanting Together, p. 362.

▼ විද්‍යාව පෝෂණය වීම

විද්‍යාව පෝෂණය වීම බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත:

“කලාන මිත්‍ර සේවනය නිසා සද්ධර්මය ඇසීම පෝෂණය වේ, සද්ධර්මය ඇසීම නිසා ශ්‍රද්ධාව පෝෂණය වේ. ශ්‍රද්ධාව නිසා යෝනිසෝමනසිකාරය පෝෂණයවේ. යෝනිසෝමනසිකාරය නිසා සතිය හා සම්ප්‍රජන්‍යය පෝෂණයවේ. සතිය හා සම්ප්‍රජන්‍යය නිසා ඉන්ද්‍රිය සංවරය පෝෂණය වේ. ඉන්ද්‍රිය සංවරය නිසා ත්‍රිවිධ සුවර්තය පෝෂණය වේ. ත්‍රිවිධ සුවර්තය නිසා සතර සති පටිඨානය පෝෂණය වේ. සතර සති පටිඨානය නිසා සප්ත බොජ්ඣංග ධර්ම පෝෂණය වේ. සප්ත බොජ්ඣංග ධර්ම නිසා විද්‍යාවිමුක්තිය පෝෂණය වේ”.

මේ ක්‍රියාවලිය පිලිබඳ බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ උපමාව- කඳු මුදුනට වැටෙන වැස්ස: කඳු මුදුනට වැස්ස පතිතවූ විට, එම දිය ගලා ගොස් කඳු බෑවුමේ ඇති විවර, පැලුම් ආදිය පිරේ. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් දොළ පාර පිරී යයි. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් පොකුණු පිරී යයි. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් විල් පිරී යයි. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් ඇල ආදී කුඩා දිය පහර පිරී යයි. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් නදී පිරී යයි. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් ගංඟා ද අනතුරුව මහා ගංඟා ද පිරී යයි. මහා ගංඟා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් මහා සාගරය පිරී යයි. එලෙස, කුසල ධර්මතා පෝෂණය වීමෙන් නිවන- විමුක්තිය නමැති සාගරය පෝෂණය වේ. බලන්ත: උප ග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: යමක වග්ග: 10.2.2.1 අවිද්‍යා සූත්‍රය, පි.232, EAN:10: II Pairs: 61.1.Ignorance, p. 517.

▼ විද්‍යා සහගතබව: විද්‍යාසහගතබව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යථාබව අවබෝධ කිරීමය.

ශ්‍රැතවත් ආරිය ශ්‍රාවකයා, රූප...වේදනා...සංඤා...සංඛාර ... විඤාන ආදී ධර්මතා කුමක්ද? යයි දැනී, ඒ ඒ ධර්මතා ඇතිවන්නේ කෙසේද?, නැතිවෙන්නේ කෙසේද? ඒවා නැතිකර ගැනීමේ මාර්ගය කුමක්ද? යයි දැනී, එය විද්‍යාව ය, ඒ පමණකින්ම විද්‍යා සහගතබව ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: 1.3.2.1 අවිජ්ජා සූත්‍රය, 1.3.2.2. හා විජ්ජා සූත්‍රය, පි. 311,ESN: 22: Kahnadasamyutta: 113.1 Ignorance, 114.2 True knowledge, p. 1100.

▼ විද්‍යාව යනු වතු සත්‍ය අවබෝධයය.: අවිද්‍යාව පහ කර විද්‍යාව ඇතිකර ගැනීමට ආරිය අටමග වැඩිය යුතුය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4) සළායතන වග්ග: ජම්බුබාදක සංයුත්ත: 4.1.9 අවිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 506, ESN: 38: Jambukhādaka -saṃyutta: 9 Ignorance, p. 1404.

▼ විද්‍යාව ඇතිකර ගැනීම: සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

“...යම් කලක සිට, ආරිය ශ්‍රාවකයා, ආසව (ආශ්‍රව) ගැන දැනීද, ආසව සමුදය දැනීද, ආසව නිරෝධය දැනීද, ආසව නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව දැනීද, භෙතෙම, සහමුලින්ම, රාග අනුසය, පටිස අනුසය, අසමිද්ධි මාන අනුසය මුලින් උපුටා දමා, අවිද්‍යාව පහකර විද්‍යාව උපදවා මේ ජීවිතයේදීම දුක කෙළවර කරගනී...”

මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සමමා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▼ සමාස්තවය ඇතිවීම නිසා විද්‍යාව පහළවේ.: සමාස්තවය යනු සමමා දිට්ඨිය පෙරටු කරගත් අංග 10 සම්පූර්ණ වීමය. බලන්න: සමාස්තවය. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (6): 10 නිපාත: සමණසඤ්ඤා වගග, 10.3.1.5. විජ්ජා සූත්‍රය,පි.412, EAN:10: 105.5 True Knowledge, p.541.

▼ විද්‍යාව සම්පූර්ණවීමට අවශ්‍ය දස කරුණු: 1) ශ්‍රද්ධාව තිබීම 2) ශිලසම්පන්නවීම 3) බහුශ්‍රැතවීම 4) ධර්මකථිකවීම 5) පරිසාවචර වීම- පිරිස ඇසුරුකිරීම 6) ධර්මය යහපත් ලෙසින් පිරිසට දේශනාකිරීමේ හැකියාව 7) විසාරදබව-විනයධර 8) පූර්වනිවාස සිහිකිරීමේ නුවණ තිබීම 9) දිවැස තිබීම 10) ආසවක්‍ෂය කිරීම. සටහන: ඒ 10 අංග පරිපූර්ණවීම නිසා ‘භික්ෂුව සමන්තපාසාදිකා වේ (who inspires confidence)’, සර්වආකාර පරිපූර්ණ වේ (who is complete in all aspects)’ යයි මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (6): 10 නිපාත: ආනිසංසවග්ග: 10.1.1.10 විජ්ජාසූත්‍රය, පි.52, EAN:10: 10.10 True knowledge, p. 494.

▼ රූප, වේදනා, සංඤා, සංඛර, විඤානය යන පංච උපාදානස්කන්ධය දන්නාබව, එහි සමුදය, නිරෝධය හා නිරෝධගාමිණී පටිපදාව දන්නා බව විද්‍යාව වේ. සටහන:සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග:සච්චසංයුත්ත:12.2.8 විජ්ජාසූත්‍රය, පි.308 හි මේ සමාන විස්තරයක් දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): ඛන්ධසංයුත්ත:ධම්මකථිකවග්ග:1.3.2.2. විජ්ජා සූත්‍රය, පි.312.

▲ විද්‍යාවීමක්කි ඤානදර්ශනය-true knowledge and liberation: විද්‍යාවීමක්කි ඤානදර්ශනය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, සත්‍ය ඤානය ලබා විමුක්තිය-නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමය- සසර දුකින් මිදීමය. විද්‍යාවීමක්කි පෝෂණය වන ආකාරය: සජ්ත බොජ්ඣංගය වැඩීම නිසා විද්‍යාවීමක්කි ය පෝෂණයවේ. බොජ්ඣංගපෝෂණය වන්නේ සතර සතිපට්ඨානය මගින්ය. සතර සතිපට්ඨානය පෝෂණය වන්නේ ත්‍රිවිධ සුවර්තය මගින්ය. ත්‍රිවිධ සුවර්තය පෝෂණය වන්නේ ඉන්ද්‍රිය සංවරය මගින්ය. ඉන්ද්‍රිය සංවරය පෝෂණය වන්නේ සම්ප්‍රජන්‍යය මගින්ය. සම්ප්‍රජන්‍යය පෝෂණය වන්නේ යෝනිසෝමනසිකාරය මගින්ය. යෝනිසෝමනසිකාරය පෝෂණය වන්නේ ශ්‍රද්ධාව මගින්ය. ශ්‍රද්ධාව පෝෂණය වන්නේ සද්ධර්ම ශ්‍රවනය මගින්ය. සද්ධර්ම ශ්‍රවනය පෝෂණය වන්නේ කල්‍යානමිත්‍ර ආශ්‍රය නිසාය. මේ පිලිබඳව පිලිබඳ යොදගෙන ඇති උපමාව-කඳු මුදුනට වැටෙන වැස්ස. කඳුමුදුනට වැස්ස වසිනවිට, ජලය බැවුම ඔස්සේ ගලා ගොස් එහි ඇති විවර පුරවයි, ඒ විවර පිරිගියවිට, ජලය ගලාවත් නිමනය ද එතැන්සිට, කුඩා ගංගා ද, ඒවා පිරි කුඩා විල්ද, එතැන්සිට ගලායන ජලය මහාවිල්ද පුරවයි. මහාවිල්ද ජලය පිරි ගලා ගොස් අසල ඇති ඇල, දොළ, හා ගංගා පුරවයි. ගංගා වල ජලය ගලාවත් මහා සයුර පුරවයි. එලෙස, කල්‍යානමිත්‍ර ආශ්‍රය නිසා, සද්ධර්ම ශ්‍රවනය...ආදී ලෙසින්, එක් කුසල දහමක්,ආසන්න කුසල දහම පුරවාලමින්... විද්‍යාවීමක්කි ඇතිවීම දක්වා සම්බන්ධවෙමින් පැතිරී යති. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5

මූලාශ්‍ර:අංග.නි.(6):10 නිපාත, යමක වග්ග,10.2.2.1.අවිද්‍යා සූත්‍රය, පි.232, EAN:10: II Pairs .61.1.Ignorance, p. 517.

▲ වෝදාන ඥානය- Vodana Nana: වෝදාන ඥානය (වාචදාන ඥාන) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අතිතය, අනාගතය හා වර්තමාන කාල 3 පිළිබඳව සිත වික්ෂිප්ත නොකර, ප්‍රභාස්වර සිත ඇතිකර ගැනීමේ නුවණය. මූලාශ්‍රය: ඩු.නි: පටිසම්භිදා 1: 3 ආනාපානසතිකථා: 3-4 වෝදාන ඥානය, පි.338.

වධ

▲ විධා-Vidha: විධා යනු මානයය. (ත්‍රිවිධ මාන), ඒවා නැතිකර ගැනීමට ආර්යඅටමග වැඩිය යුතුවේ. බලන්න: ත්‍රිවිධ මාන. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:එසනාවග්ග:1.15- විධාසූත්‍රය, පි.154.

▼ විධාව නැතිකිරීමට බොජ්ඣංග ධර්මතා වැඩිය යුතුවේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:බොජ්ඣංගසංයුත්ත: වක්කවත්තිවග්ග: 2.5.4 විධාසූත්‍රය, පි.224.

▲ විධුර තෙර- Vidura Thera: මේ තෙරුන්, කකුසද බුදුන්වහන්සේගේ අගසව් දෙනමගෙන් කෙනකි. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2) : නිදානවග්ග: අන්මතග්ග සංයුත්ත: දුග්ගතවග්ග: 3.2.10 වෙපුල්ල පබ්බත සූත්‍රය, පි.314.

වද

▲ වදුරා හා මස්වැද්දා උපමාව- Simile of Monkey & the hunter: මේ උපමාවෙන් පෙන්වා ඇත්තේ, සතර සතිපට්ඨානය හැර පස්කම් සැපයට යටවී මාරයාට හසුවීම, ආශාව නිසා වදුරෙක් මස් වැද්දාගේ උගුලට හසුවී විනාශවීමය. බලන්න: ගෝවර භූමිය, උපග්‍රන්ථය:5

වන

▲ වනගොමු සකස්කිරීම- Creating forests: වනගොමු සකස්කිරීම යනු වනරෝපනය- යනු ගස් සිටුවා වනභූමි ඇතිකිරීමය. යම් කෙනෙක්, අන්‍යයන්ගේ යහපත පිණිස වනරෝපණය කරන්නේ නම් එය පුණ්‍ය ක්‍රියාවකි, සුගතියට මග පාදයි. බලන්න: පින්. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: දේවතාසංයුත්ත: 1.5.7 වනරෝප සූත්‍රය, පි.86.

▲ වනපත්ථ-jungle thickets: වනපත්ථ යනු ආධ්‍යාත්මික පුහුණුව පිණිස හුදකලාව ප්‍රියකරණ සංඝයා වාසය කරණ ගැඹුරු වන බිම්ය. එලෙස ජීවත්වන සංඝයා වනවාසී ලෙසින් හඳුන්වයි. වනපෙත් ආශ්‍රිතව සංඝයා වාසය කළයුතු ආකාරය මෙහිදී පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:ම.නි: (1): සිහනාදවග්ග: 1.2.7 වනපත්ථ සූත්‍රය, පි.284.

▲ වන සෙනසුන් - Forest dwellings: වනසෙනසුන්- ආරණ්‍යසේනාසන ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. දුර කැලෑවල පිහිටි මේ ස්ථානවල වාසය කරන සංඝයා වනවාසීන්ය. බලන්න: ආරණ්‍යසේනාසන.

▲ විනය හා අවිනය-discipline & non-discipline

බුද්ධ දේශනාවල ඇතුලත් වී ඇත්තේ ධර්මය හා විනය පිලිබඳ උපදෙස්, අවවාද යන්ය. විනය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, බුදුන් වහන්සේ වදාළ විනයට අනුව කටයතු කිරීමය. අවිනය යනු විනයට අනුකූල නොවීමය. විනය නොතකා හැරීම නිසා බොහෝ දෙනාට අහිත සිදුවන බව, සද්ධර්මයේ පිරිහීමට හේතුව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. **සටහන්: *** අටුවාවට අනුව: By the sutta method, discipline (*vinaya*) means restraint, abandoning, reflection, and the removal of lust, hatred, and delusion. Non-discipline (*avinaya*) means non-restraint, non-abandoning, non-reflection, and the non-removal of lust, hatred, and delusion. By the Vinaya method, discipline is a proper base, motion, announcement, bounded area, and assembly. Non-discipline is a defective base, motion, announcement, bounded area, and assembly.” **බලන්න:** EAN:note: 62, p.584. **මූලාශ්‍ර:** අංගු.නි: (1): 1 නිපාත:අධම්මවග්ග: සූත්‍ර 1.10 -පි.78, EAN:1: 131-34-, p.42.

▲ **විනය කම්ම-Vinaya kamma** : විනය කම්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සංඝයා පිළිබඳව කටයුතුය. විනයට එරෙහිව කටයුතු කරන සංඝයාට පනවන නීතිද මෙයට ඇතුලත් වේ. වැරද්ද පිළියම් කරගත්විට විනය කම්ම අහෝසි කෙරේ. **බලන්න:** උකෙබපනියකම්ම, පටිසාරණියකම්ම, හණ්ඩුකර්මය, වින.පි:මභාවග්ග පාලිය1.

▲ **විනයධර-expert in the discipline:** විනයධර වීමට ධර්ම කරුණු 7 ක් සම්පූර්ණකරගත යුතුය: 1) වරද (ආපත්තිය) දන්නා බව 2) නිවරදය (අනාපත්තිය) දන්නා බව 3) සුළු වරද (ලභ්‍යකාපත්තිය) දන්නා බව 4) මහා වරද (ගරුකාපත්තිය) දන්නා බව 5) පානිමෝක්ෂසංවර ශීලය, ආචාරගෝචර සම්පන්නබව 6) සිව්පාන නිදුකින් ලබාගැනීමට හැකිබව 7) ආසව ක්‍ෂය කර විමුක්තිය ලබා ඇතිබව. **සටහන්: *** දෙවෙනි සූත්‍රයේ දී විනයධර වීමට ඉහත1-4කරුණු හා 6-7 කරුණු දක්වා ඇත, 5) කරුණ:විනය පිලිබඳ ස්ථාවරබව තිබීමය. ****** තෙවෙනි සූත්‍රය: දෙවන සූත්‍රයට සමානය ****** සතර වෙනි සූත්‍රය: 1-4 කරුණු සමානය, 5) කරුණ: පූර්වනිවාස සිහිකිරීමේ නුවන 6) කරුණ: දිවැස් තිබීම 7) පෙර සඳහන් 7 කරුණට සාමානය. **මූලාශ්‍ර:**අංගු.නි: (4): 7 නිපාත: විනයවග්ග: 1 2 3 4 විනයධර සූත්‍ර, පි.502, EAN:7: An expert in discipline, 4 suttas, p.404.

▼ **විනයධර ශෝඛන වීම** - විනය යහපත්ව අවබෝධ කර තිබීම, පිලිබඳ අවශ්‍යතාවයන් මෙහි විස්තරකර ඇත. **මූලාශ්‍රය:** අංගු.නි: (4): 7 නිපාත: විනයවග්ග: 7.2.3.5-8 දක්වා සූත්‍ර 4කි. පි.504.

▲ **විනය පැනවීමට හේතු- Reasons for Training rules:** සංඝයාට විනය නීති (සිකපද) පැනවීමට හේතු කරුණු: 1) සංඝයාගේ සුභසාධනය (well-being) හා පහසුවෙන් සිටීම පිණිස-පහසු විහරණය පිණිස. 2) දුස්සීලව හැසිරෙන සංඝයා ගැන පරීක්ෂාවෙන් සිටීම මගින් යහපත්ව හැසිරෙන (පෙශල භික්ෂුන්) සංඝයාට පහසුවෙන් වාසය කිරීමට හැකිවීම පිණිස 3) මේ ජීවිතයේ ඇති ආසවයන් (taints) සංවර කරගැනීමට හා මතු ජීවිතයේ සුභ සාධනය පිණිස ආසව පහකරගැනීම පිණිස. 4) මේ ජීවිතයේ ඇති වෛරයන් (enmities) සංසිදවා ගැනීම පිණිස හා මතු ජීවිතයේ සුභසාධනය පිණිස වෛරය පහකරගැනීම පිණිස. 5) මේ ජීවිතයේ ඇති

දෝෂ (faults) සංසිද්ධා ගැනීම පිණිස හා මතු ජීවිතයේ සුභ සාධනය පිණිස දෝෂ පහකරගැනීම පිණිස . 6) මේ ජීවිතයේ ඇති උවදුරු-බිය (perils) සංසිද්ධා ගැනීම පිණිස හා මතු ජීවිතයේ සුභ සාධනය පිණිස උවදුරු පහකරගැනීම පිණිස. 7) මේ ජීවිතයේ ඇති අකුසල් සංසිද්ධා ගැනීම පිණිස හා මතු ජීවිතයේ සුභ සාධනය පිණිස අකුසල් පහකරගැනීම පිණිස. 8) ගිහියන් හට අනුකම්පාව පිණිස .9) පාපි චේතනා ඇති අය විසින් ඇතිකලහැකි කළහ, හේද ආදිය වළක්වා ගැනීම පිණිස, එමගින්, ශ්‍රද්ධාව නොමැති අයතුළ ශ්‍රද්ධාව ඇතිවීම පිණිස, ශ්‍රද්ධාව ඇති අයගේ ශ්‍රද්ධාව විපුල කරගැනීම පිණිස 10) සද්ධර්මයේ අධර්ම පැවැත්ම පිණිස 11) විනයට අනුග්‍රහ පිණිස (promoting the discipline). සටහන්: * විනය කර්ම පිලිබඳ මෙහි විස්තර කර ඇත. ** විනය නීති- සිකපද පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න: වි.පි.මභාවග්ග පාලිය. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (1):2 නිපාතය: 2 විනය පෙයියාලය: 1.10, පි. 230.

▼ සංසයාගේ යහපත පිණිස සික පද පැනවීම ගැන මෙහි විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: විනයපෙයියාලය, පි.230.

▲ විනාව - the lute: සළායතන මගින් අල්ලා ගන්නා අරමුණු නිසා ඇතිවෙන විවිධ වේදනා, සංඥා ආදිය ට නො ඇලීම ඇතිකර ගැනීම පෙන්වීමට විනාව උපමාව යොදාගෙන ඇත:

කිසිදිනක් විනාවක් නොදුටු රජතුමෙක් විනාවෙන් නැගෙන මිහිරි නාදය අසා එයට කැමතිවේ. ඔහු, ඒ මිහිරි නාදය ඇතිකරන විනාව බැලීමට කැමතිව, සේවකයන් ලවා විනාවක් ගෙන්වා ගනී. එහෙත් විනාව ගැන සතුටට පත් නොවන ඔහු, ඉන් නැගෙන මිහිරි නාදය ගෙන එනලෙසින් සේවකයන්ට අනු කරයි. විනාවේ, ඇති අංග යොදාගෙන සංගීතකාරයා වච් මිහිරි නාදය ඇති කරන බව සේවකයන් රජුට පවසයි. මිහිරිනාදයට මිස විනාවට ඇලුම් නොකරන රජතුමා, ඒ විනාව කඩා බිඳ දමා විනාශ කරයි. එලෙස, සළායතන මගින් අල්ලා ගන්නා අරමුණු නිසා ඇතිවෙන විවිධ වේදනා, සංඥා ආදිය පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලබාගන්නා හික්ෂුව හෝ හික්ෂුණිය, ‘මමය මාගේය’ යන සංකල්පය බිඳදමයි. සටහන්: අටුවාවට අනුව: පංචඋපාදානස්කන්ධය විනාව වැනිය. භාවනාවේ නිරත පුද්ගලයා රජතුමා වැනිය. විනාව බිඳ දමන රජතුමාට ඉන් කිසිම මිහිරි නාදයක් නො ඇසේ. එලෙසින්, භාවනා යෝගියාට පංචඋපාදානස්කන්ධයේ යථාබව අවබෝධව එය, මමය මාගේය යන අල්ලා ගැනීම නුවණින් අත්හැර දමයි. බලන්න:ESN: note: 217, p.1555. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත: ආසිච්චවග්ග:1.10.9 විනාඋපමාව සූත්‍රය, පි.400, ESN: Salayathna vagga: Vedanasamyutta: 246.9 The Simile of the lute, p.1324.

▲ විනාශය-Disaster: විනාශය-වැනසීම-වාසනය ලෙසින් මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, යම් මහණ කෙනෙක් තමන් හා වාසය කරන සෙසු සංසයාහට අයහපත් ලෙසින් පරිභව නින්දා කිරීම නිසා ඔහුට විදීමට සිදුවන අයහපත් කර්ම එලයන්ය. මෙහි අයහපත් විපාක 11 ක් පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) :11 නිපාත: නිස්සයවග්ග: 11.1.6 වාසන සූත්‍රය, පි.624.

▼ බුදුන් වහන්සේ වාසන 5ක් පෙන්වා ඇත

1) ඥාතිවාසනා 2) හෝග (සම්පත්) වාසනා 3) රෝග වාසනා 4) ශිලවාසනා 5) දිට්ඨි වාසනා. සටහන: ශිල හා දිට්ඨි විනාශවීම දුගතිය ඇති කරයි, මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3) :5 නිපාත: ගිලානවග්ග: 5.3.3.10 සම්පදා සූත්‍රය, පි.262.

▲ විනිපාතය- Vinipāta: විනිපාතය යනු නිරය- සතර අපායවේ, එම ස්ථානවල උපත ලබන සත්වයන් විනිපාතක ලෙසින් හඳුන්වනි, එනම් දුගති උපතක් ලැබූ සත්වයා. බලන්න: නිරය, කම්මවිපාක.

▼ සිව්දහම (සෝතාපන්ත) ඇති අය විනිපාතය ඉක්මවා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සෝතාපන්තිසංයුත්ත: රාජාකාරාමවග්ග: 11.2.5 විනිපාත සූත්‍රය, පි.196.

▲ විනිබන්ධන-Vinibandhana: සිත වෙළා බැඳලන ධර්මතා විනිබන්ධන වේ. එවැනි ධර්මතා 5 කි: 1) කාමය පහතොවීම 2) කය පිලිබඳ අවිගත රාගය 3) බාහිර රූප පිලිබඳ අවිගත රාගය 4) බොහෝ ආහර ගැනීම හා නින්දට ඇලීම 5) බ්‍රහ්මචරියාවේ අරමුණ ලෙසින් දෙවනිකායක පහළවීම පැනීම. මේවා ඇතිවිට ධර්මය වඩා ගැනීමට විරිය නැතිවේ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: කිම්බිලවග්ග: 5.5.1.6 විනිබන්ධ සූත්‍රය, පි.424.

▼ විනිබන්ධන පහකර ගැනීම පිණිස සතර සතිපට්ඨානාය වැඩිය යුතුවේ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (5): 9 නිපාත:9.2.2.10 විනිබන්ධ සතිපට්ඨාන සූත්‍රය, පි.582.

▲ විනිලක සංඥාව- perception of a livid corpse: කයේ අසුභය පෙන්වන සංඥා 10 න් එකකි. නිල්වූ මළකඳක් අරමුණුකොට වඩන හවානාවය. විදසුන් නුවණ වඩාගැනීමට මගකි. බලන්න: දස සංඥා, දසඅසුභ භාවනාව.

▼ විනිලක සංඥා භාවනාව පහසුවිහරණය පිණිස පවතී.: මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: ආනාපානවග්ග: 2.7-විනිලක සූත්‍ර, පි.271.

▲ වෙනසිකො- abolitionist: බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ සමහර අන්‍ය පරිබ්‍රජකයෝ:

‘ගුරු ගෝතම, සෑම දෙයක්ම අහෝසිකරන කෙනෙක්ය... ඔහු නිශ්චිත ප්‍රකාස කිරීමෙන් වැලකිසිටි’ යන මතය දැරූහ.

ඔවුන්ගේ ඒ මත පිලිබඳව වම්පා නුවර, වජ්ජියමාහිත ගහපති මෙහිදී දැක්වූ කරුණු බුදුන් වහන්සේ අනුමත කරඇත. බලන්න: දිට්ඨි. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.5.4.වජ්ජියමාහිත සූත්‍රය,පි.368, EAN:10: 94-4 Vajjiyamāhita, p.535.

වණ

▲ වාණිජ කටයුතු-Business: වාණිජ කටයුතු ලෙසින් මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ වෙළඳාම ආදී කටයුතුවල නිරතවීමය. සැරියුත් තෙරුන් විසින් විමසනු ලැදුව, කෙතක් වාණිජ කටයුතුවල දියුණුවීම හා පිරිහීම ගැන බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී කරුණු පෙන්වා ඇත. ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්හට

අවශ්‍ය දේ පෙරදී හෝ මේ භවයේදී ලබාදෙන පුද්ගලයාගේ වාණිජ කටයතු සඵලවේ, එසේ නොදුන් පුද්ගලයාගේ වාණිජ කටයතු නිස්ඵලවේ යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: අපණ්ණකවග්ග: 4.2.3.9 වාණිජ්ජා සූත්‍රය, පි.174.

▼ ධර්මයේ හැසිරෙන ගිහියන් විසින් නොකළයුතු -වැරදි වාණිජ කටයුතු: 1) සක්කුන්ට හිංසාව පිණිස වූ අවි විකිණීම (ශස්ත්‍රවාණිජ්ජා) 2) වහල් වෙළඳාම (සක්ඛ වාණිජ්ජා) 3) මස් පිණිස සතුන් විකිණීම (මාංසවාණිජ්ජා) 4) මත්පැන් මත් ද්‍රව්‍ය විකිණීම (මද්‍යවාණිජ්ජා) 5) වස විස විකිණීම (විෂවාණිජ්ජා). මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (3): 5 නිපාත: 5.4.3.7 වාණිජ්ජා සූත්‍රය, පි.360.

▲ වෙණුහු දේවපුත්‍ර- Venahu devaputhra: බුදුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර වැඩවසන සමයේ මේ දෙවියෝ, බුදුන් වහන්සේගේ ගුණ මෙසේ පවසා ඇත:

“ යම් මිනිස් කෙනෙක් බුදුරජානන් වහන්සේ පයුරුපසනා කොට, සසුනේ නොපමාව හික්මෙන්නේ නම් ඔවුන් ඒකාන්තයෙන්ම සුවපත් වූ වෝය”. බලන්න: බුදුගුණ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: දේවපුත්‍රසංයුත්ත :2.2.2 වෙණුහු සූත්‍රය, පි. 124.

වප

▲ වජ්ජ තෙර පස්වග -Vappa Thera Pasvaga: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ වජ්ජ ශාක්‍ය-Vappa the Sakkyan: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ විපුබ්බක සංඥා භාවනාව -Vipubbaka sanna bhavana: මෙය දස අසුභ භාවනා වලින් එකකි, නවදොරින් ඕපස් ගලන සතුන් කන මල සිරුර අරමුණු කොට සිත සමාධිකර ගැනීමය. බලන්න: දස අසුභසංඥා භාවනාව.

▲ විපරිනාම දුක්ඛ- Viparinama dukka: ධර්මතා වෙනස්වීම නිසා හටගන්නා දුක මින් අදහස් කෙරේ. මෙය ත්‍රිවිධ දුක් වලින් එකකි. බලන්න: දුක, ත්‍රිවිධ දුක

▲ විපුල ප්‍රඥාව: පාලි: විපුලපඤ්ඤා- vastness of wisdom: ධර්මතා පිලිබඳ අවබෝධය මහත්බවට පත්වීම -විශාලවීම විපුල ප්‍රඥාව වේ. බලන්න: ප්‍රඥාව.

▼ රූපයේ විරාගානුපස්සනාව, වැඩිමෙන් නැවත නැවත එහි යෙදීමෙන් විපුල ප්‍රඥාව පරිපූර්ණවේ:

“විරාගානුපස්සනා ... රූපෙ විරාගානුපස්සනා භාවිතා බහුලිකතා විපුලපඤ්ඤං පරිපූරෙති”: විපුල ප්‍රඥාව යනු කුමක්ද? : සිව් පිලිසිඹියාව... ශීල සමාධි හා ප්‍රඥා ස්කන්ධ. .. විමුක්ති ස්කන්ධය හා විමුක්ති ඥානදර්ශන ස්කන්ධය... ස්ථාන අස්ථාන නුවණ ... විහාර සමාපත්තින් ... ආර්යසත්‍ය... සත්තිස් බොධිපාක‍්‍ය අංග... ආර්යමාර්ගය... ශ්‍රමණඵල... අභිඥා...පරම අර්ථයවූ නිවන ආදී ධර්මතා පිලිබඳඇති විපුලවූ අවබෝධය, විපුල ප්‍රඥාවය.

මූලාශ්‍ර: බු.නි: පටිසම්භිදා : ප්‍රඥාවග්ග: 3.1 ප්‍රඥා කථා, පි. 166-176.

▼ සතර ධර්මය ඇති පුද්ගලයාට (සෝතාපන්න) විපුල ප්‍රඥාව ඇතිවේ.

“...ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, චක්ඛාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා විපුලපඤ්ඤාතාය සංවත්තනති”. (these four things, when developed and cultivated lead to the vastness of wisdom) බලන්න: ප්‍රඥාව, සතර ධර්මය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සෝතාපන්න සංයුත්ත:11.7.3 විපුල ප්‍රඥා සූත්‍රය, පි. 280, ESN: 55: Sotapatthisamyutta: 62.1 Greatness of Wisdom p. 2261

▼ කායගතා සතිය වැඩීම විපුල ප්‍රඥාව පිණිසය: (Mindfulness directed to the body...when developed and cultivated, leads to the vastness of wisdom). මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග, පි. 125 EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “මහත් වූ ධර්මයන් විෂයෙහි පැවැති දැනීම විපුලපඤ්ඤා වේ”

<https://pitaka.lk/dhammapada/ss/katha-28.html>

▲ විපල්ලාස- Perversions: විපල්ලාස-විපරියාස ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ධර්මය වරදවා ගැනීමය. සම්මා දිට්ඨිය නොමැතිකම විපල්ලාස ඇතිවීමට හේතුවේ.විපල්ලාස ඇතිවිට යථාබව අවබෝධ කරගැනීමට නොහැකිවේ. සංඥා, චිත්ත, දිට්ඨි පිළිබඳව සතර ආකාරයෙන් විපල්ලාස කරයි: 1) අනිත්‍ය දේ නිත්‍ය ලෙසින් ගැනීම - නිත්‍යසංඥාව 2) දුක ගෙනදෙන දේ සුඛ යයි ගැනීම -සුඛසංඥාව3) අනාත්ම දේ ආත්මය සේ ගැනීම -අත්තසංඥාව 4) අශුභදේ ශුභ යයි ගැනීම-සුභසංඥාව. බලන්න: සතර විපල්ලාස. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.5.9 විපල්ලාස සූත්‍රය, පි.122.

▼ විපල්ලාස මෙහි විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:බු.නි: පටිසම්භිදා 1: මහාවග්ග:8 විපරියාස කථා, පි.528.

▲ විපච්ඤාසු -understands through elaboration: විපච්ඤාසු පුද්ගලයා යනු ධර්මය අවබෝධ කරගැනීම පිණිස ධර්ම කරුණු විස්තරාත්මකව පැහැදිලි කරදිය යුතු පුද්ගලයාය. එලෙසින් ඔහුට, විමුක්තිය ලබාගැනීම පහසුවේ. බලන්න: පුද්ගලයෝ සිව්දෙන. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත:4.3.4.3 නෙය්‍යාපුග්ගල සූත්‍රය, පි. 281, EAN:4: 133.3 Of Quick Understanding,p.196.

▲ විපස්සනා- Vipassana: බලන්න: විදර්ශනා.

▲ විපස්සි බුදුන්වහන්සේ-The Buddha Vipassi: ගෝතම බුදුන් වහන්සේට පෙර වැඩසිටි විපස්සි බුදුන් වහන්සේ ගේ සම්බෝධිය පිළිබඳ මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත: 1.1.4 විපස්සි සූත්‍රය, පි.30, බුද්ධවංශ පාලි:19: විපස්සි බුදුන්වහන්සේ.

▲ වෙපච්ඤි අසුරරජ- Vepachithi Asura: වෙපච්ඤි අසුරරජ හා සන්දේවිඳුන් අතර සුභාෂිතය පිළිබඳ වූ කථා බහ ගැන මෙහි දක්වා ඇත.

සටහන: වේපවිත්ති අසුරරජ, දෙවියන් සමගවූ යුද්ධයේදී පරාජයට පත්වීම ගැන විස්තර පිණිස බලන්න: සක්බසංයුත්ත:11.1.4 වේපවිත්ති සූත්‍රය, පි.418. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (1): සගාචවග්ග:සක්බසංයුත්ත:11.1.5 සුභාමිතජය සූත්‍රය, පි.422.

▲ වෙපුල්ල පව්ව- Mount Vepulla: වෙපුල්ල පර්වතය, මගධයේ පිහිටි උස් කඳු වැටියකි. මේ පර්වතයේ නමද එහි උසද කලින් කලට වෙනස්වී ගිය බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ සංස්ඛාරයන්ගේ අනිච්ච බව පෙන්වීමට පිණිසය. ගෝතම බුදුන් වහන්සේ පහළවීමට පෙර එහි නම් වෙනස්වියාම බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී විස්තර කර ඇත: 1) කකුසද බුදුන් සමයේ: නම:පාවීනවංස, එකල එම පර්වතය නැගීමට හා බැසීමට දින 8 ක් ගතවිය. 2) කොනාගමන බුදුන් සමයේ: නම: වංනික්ක, එකල එම පර්වතය නැගීමට හා බැසීමට දින 6 ක් ගතවිය. 3) කාශ්‍යප බුදුන් සමයේ:නම: සුඵස්ස, එකල එම පර්වතය නැගීමට හා බැසීමට දින 4 ක් ගතවිය. වර්තමානයේ, ගෝතම බුදුන් සමයේ වෙපුල්ල පව්ව නැගීමට හා බැසීමට යන්නේ සුඵ කාලයකි. බලන්න: මිනිස් ආයුෂ. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2) : නිදානවග්ග:අන්මතග්ග සංයුත්ත: දුග්ගතවග්ග: 3.2.10 වෙපුල්ල පබ්බත සූත්‍රය, පි.314.

▲ වෙපුල්ල පව්ව උපමාව- Simile of Vepulla mountain: සසරේ දීර්ඝබව පෙන්වීමට මේ උපමාව යොදාගෙන ඇත:

“ මගධරට ගිරිබජ්ජ නම්වූ රජගහනුවර සමීපහී, ගිජිකුළු පව්වට උතුරින් පිහිටි මේ වෙපුල්ල පව්ව- රජගහනුවර පිරිවරා පිහිටි කඳු පහ අතුරින් මහා කන්දය. එක් කපක් තුල, රැස්කරනලද එක් පුද්ගලයෙක් ගේ ඇට ගොඩ මේ පව්වට සමානය”. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 1.3.4 අට්ඨපුඤ්ජ සූත්‍රය, පි.370.

වහ

▲ විභංග-Analysis: විභංග යනු ධර්මතාවක් පැහැදිලි කිරීම පිණිස බෙදා දැක්වීමය.

▼ මේ සූත්‍රයේදී පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය බෙදා දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග:අභිසමයසංයුත්ත:1.1.2 විභංගසූත්‍රය, පි.26.

▼ මේ සූත්‍රයේදී ආර්ය අටමග බෙදා දක්වා ඇත.මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1):මභාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: අවිජ්ජාවග්ග:1.1.8 විභංග සූත්‍රය, පි.42.

▼ මේ සූත්‍රයේදී සතිපට්ඨානය බෙදා දක්වා ඇත.මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1):මභාවග්ග:බොජ්ඣංගසංයුත්ත:3.4.10 විභංග සූත්‍රය, පි.353.

▼ මේ සූත්‍රයේදී පංච ඉන්ද්‍රිය බෙදා දක්වා ඇත.මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1):මභාවග්ග:ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: 4.1.9 විභංග සූත්‍රය, පි. 377.

▼ මේ සූත්‍රයන්හිදී: සුඛ, දුඛ, සෝමනස්ස, දෝමනස්ස, උපේක්ඛා ඉන්ද්‍රිය 5 බෙදා දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1):මභාවග්ග:ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: සුඛඉන්ද්‍රියවග්ග:4.4.6-8 විභංග සූත්‍ර, පි. 400.

▼ මේ සූත්‍රයේදී සතර ඉද්දිපාද බෙදා දක්වා ඇත.

මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2):මහාවග්ග:ඉද්දිපාදසංයුත්ත:7.2.10 විභංග සූත්‍රය, පි. 62.

▲ විභජ්ජවාදය -Vibhajja-Vada: විභජ්ජවාදය යනු කරුණු විශ්ලේෂණාත්මකව විභාකර දැක්වීමය (Analytical or Discriminating doctrine). එමනිසා බුදුන් වහන්සේ ‘විභජ්ජවාදී’ යයි හඳුන්වයි. බලන්න: බුද්ධනාම. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.475: “විභජ්ජ: බෙදීම, කොටස්කිරීම; විභජ්ජවාද: බුද්ධවචනය, සර්වඥදේශනාව; විභජ්ජවාදී: විභජ්ජවාදී ඇත්තා, බුදුරජ”..B.D:p. 190: “Vibhajja-Vada: ...name for the original Buddha doctrine called Theravada” සටහන: අටුවාවට අනුව, 3 නි සංඝායනාවේ මූලිකත්වය දැරූ මොග්ගලීපුත්තනිස්ස තෙරුන්, ‘බුදුන් වහන්සේ විභජ්ජවාදී’ යයි, අශෝක අධිරාජයාහට පවසා ඇත. බලන්න: කථාවත්ථු අටුවාව

▼ සමහර අන්‍ය පරිබ්‍රාජකයන්ගේ මතය වූවේ බුදුන් වහන්සේ සෑම තපස්ඛවක්ම ගරහන බවය. ඒ පිළිබඳව වජ්ජියමාහිත ගභපති මෙසේ පැවසූහ:

“...භාග්‍යවතුන්වහන්සේ, හැම තපස්ඛවක්, හැම තවුස්දමක් ගරහන්නේ නැත. යමක් ගැරහිය යුතුනම්, උන්වහන්සේ ඒදේ ගරහනි; යමක් පැසසිය යුතු නම් උන්වහන්සේ ඒදේ පසසනි. ගැරහියයුතු දේ ගරහන, පැසසිය යුතු දේ පසසන , භාග්‍යවතුන්වහන්සේ, විභජ්ජවාදීය, එක් පසක් පමණක් ගෙන කටයුතු නොකරන්නේය”. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.5.4.වජ්ජියමාහිත සූත්‍රය,පි.368, EAN:10: 94-4 Vajjiyamāhita, p.535.

▲ විභව තණ්හාව- Vibava tanha: විභව තණ්හාව (craving for non being) බොහෝ දුක් ඇතිකරන සසර දික් කරන ත්‍රිවිධ තණ්හාවන් ගෙන් එකකි. ආත්මය ලෙසින් සලකන දෙය සහමුලින්ම විනාශ කරගැනීමට- (සමුලඝාතනය- Annihilation) ඇති ආශාවය. මෙය බුදුදහමේ නිරෝධයට (දුක අවසන්කරගැනීම) වඩා වෙනස් වන්නේ, ආත්මයක් ගැන විශ්වාස කරමින් එය විනාශ කරගැනීමට ආශා කිරීමය. මෙය උච්ඡේදවාදී දිට්ඨියය, බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ, සමහර අන්‍ය ආගමික නිකායන් දැරූ මතයකි. බලන්න: තණ්හාව, දිට්ඨි, භවදිට්ඨිය හා විභවදිට්ඨිය.

▲ විභවදිට්ඨිය-Belief in non-existence: විභව දිට්ඨිය යනු, මරණින් පසු පුද්ගලයා- නැතිවියාමය, භංග වීමය. මෙය උච්ඡේද දිට්ඨිය ලෙසින් ද හඳුන්වයි. බලන්න: භවදිට්ඨිය හා විභවදිට්ඨිය.

වම

▲ විමානක ප්‍රේත-Vimanaka Pretha: පහත් ලෝකවල (දුගතියේ) යළි උපත ලබන සමහර සත්‍යන් විමානක ප්‍රේතයන් සේ හඳුන්වයි. කලින් කලට, කර්ම විපාක වලට අනුරූපව ඔවුන් සැප වේදනා ද, දුක් වේදනාද අත්දකී. විස්තර පිණිස බලන්න:බු.නි: විමානවත්ථු පේතවත්ථු.

▲ විමංසා-Inquiry

විමංසා යනු විමසා බැලීමය, එසේ විමසා බලන්නා විමංසක ලෙසින් හඳුන්වයි. ධර්මය පිළිබඳ යහපත් අවබෝධය ලබා ගැනීමපිණිස ධර්ම කරුණු, නිතර විමසා බලා, පැහැදිලි අවබෝධය ලබා ගතයුතුයයි බුදුන් වහන්සේ සංඝයාට අනුසාසනා කර ඇත. අනුන්ගේ සිත් දැනගැනීමේ නුවණ නොමැති මහණ විසින් තථාගතයන් සම්බුද්ධ ද? යයි පිරික්සා කළයුතු යයි බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී පෙන්වා ඇත. එතුමන්ගේ කායසමචාරය, වාක් සමචාරය ආදිය සොයා බලා, උන්වහන්සේ හට කෙළෙස් නොමැතිබව අවබෝධ කරගතයුතුය. සටහන: විමංසා කිරීම ප්‍රඥාව ඇතිකරගැනීමට උපකාරීවේ. මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1): 1.5.7 විමංසක සූත්‍රය, පි.764, EMN:47: Vimāṃsaka Sutta, p.401.

▲ විමංසා ඉද්දිපාද- Wimansa iiddipada : විමංසා ඉද්දිපාද සතර ඉද්දිපාද වලින් එකකි. බලන්න: සතර ඉද්දිපාද සටහන: මේ ඉද්දිපාදය, විමංසා සමාධිය ඉද්දිපාද ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත: සමාධිය ලබාගැනීම පිණිස (ධර්ම විවය) ඇතිව, ප්‍රධාන විරිය ඇතිව, විමංසා ඉද්දිපාදය පිහිට කොට, අකුසල මැඩ, සිත සමාධියට පත් කර ගැනීමය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: ඉද්දිපාද සංයුත්ත:7.2.3 ඡන්ද සූත්‍රය, පි.48,ESN: 51: Iddipadasamyutta: 13.3 Concentration due to desire, p. 2073.

▲ විමුක්තිය: පාලි: විමුක්ති- Liberation: ධර්මයට අනුව විමුක්තිය - විමොක්ඛය යනු සසර දුකින් නිදහස් වීමය. නිවන ලැබීමය.විමුක්තිය ආකාර 2 කට අනුව සිදුවේ: වේතෝ විමුක්තිය හා ප්‍රඥා විමුක්තිය. සියලු ධර්මතා විමුක්තිය සාරය (හරය) කොට ඇත යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ.

විමුක්තිසාරා සබ්බෙ ධම්මා (Liberation is their core). බලන්න: අංගු.නි: (1) 2 නිපාත: 2.1.8 මූලක සූත්‍රය.

▼ විමුක්තියට උපකාරී ධර්මතා- Things which support liberation වේතෝවිමුක්තිය හා ප්‍රඥාවිමුක්තිය ලබා දෙන ධර්මතා : 1) කයේ අසුභය ආචර්ජනය 2) ආහාරයෙහි ප්‍රතිකූලසංඥාව වැඩීම 3) සබ්බලෝකේ අනභිරත සංඥාව වැඩීම 4) සබ්බසංඛාරයෙහි අනාත්ම සංඥාව වැඩීම 5) මරණ සංඥාව වැඩීම 6) අනිච්ච සංඥාව වැඩීම 7) අනිච්චේ දුක්ඛ සංඥාව වැඩීම 8) දුක්ඛේ අනත්ත සංඥාව වැඩීම 9) පහාන සංඥාව වැඩීම 10) විරාග සංඥාව වැඩීම 11) නිරෝධ සංඥාව වැඩීම හා විපුලබවට පත් කරගැනීම. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.2.3.1හා 5.2.3.2 වේතෝවිමුක්ති ඵල සූත්‍ර 2 කි, පි. 156, EAN: 5: 71.1 & 72.2 Liberation of Mind, p. 263.

▼ තථාගතයන් වහන්සේ, විමුක්තිය පිළිබඳ අවබෝධය ගැන, ආනන්ද තෙරුන් මෙසේ වදාළහ:

“විමුක්තිය ලැබූ හෝ ලබන හෝ මතුවට ලබාගන්නා ලෝකයේ ඕනෑම පුද්ගලයෙක් පළමුව ප්‍රඥාව දුර්වල කරන පංච නිවරණ ප්‍රභිණය කළයුතුය; ඉන්පසු සතර සතිපට්ඨානය මනාව පිහිටුවාගත් සිතකින්, නිවැරදි ලෙසින් සජ්ත බොජ්ඣංග ධර්ම වැඩිය යුතුය. මේ ක්‍රමයට සත්වයෝ ලෝකයෙන් නිකුත්ව විමුක්තිය ලබයි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6)10-නිපාත: 10.2.5.5. උත්තිය සූත්‍රය,පි.374, EAN:10: V,95-5 Uttiya, p.536.

▲ විමුක්ති ආයතන- Bases of liberation; විමුක්ති ආයතන: සියලු කෙළෙස් ප්‍රභීණකර නිවන ලබාගැනීම පිලිබඳ කටයුතු කරණ ආකාරයය. විමුක්ති ආයතන 5 කි. බලන්න: පංච විමුක්ති ආයතන. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (3): 5 නිපාත:පංචඅන්ගිකවග්ග: 5.1.3.6 විමුක්තායතන සූත්‍රය, පි.54.

▲ විමුක්ති ඥානය-Vimukthi Nana: ආර්ය මාර්ගයේ විමුක්තිය ලබා, ප්‍රභීණය කරගත් උප කෙලෙසයන් ගැන ආපසු බැලීම විමුක්ති ඥානය වේ. එනම් සෝතාපන්න වීමෙන් සක්කාය දිට්ටිය ආදී අංග 3 ක් පහකර ගැනීම, අනාගාමී: ඔරම්භාගිය සංයෝජන පහකිරීම, අරහත්: දස සංයෝජන පහකර ගැනීම ආදී වශයෙන්ය. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 1: 13 විමුක්ති ඤාණය, පි.157.

▲ විමුක්ති ඥාන දර්ශනය -knowledge and vision: විමුක්ති ඥාන දර්ශනය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සසර දුක නිමකර නිවන ලැබීමය, ඒ පුද්ගලයා උත්තරීතර මනුෂ්‍යයාය, ඒ සඳහා ගතයුතු මග ආර්ය අටමගය. එම උතුම් බව ලැබූ පුද්ගලයා ආහුනෙය්‍ය,පාහුනෙය්‍ය බවට සුදුසුය. බලන්න: උත්තරීතර මනුෂ්‍යයා. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5- 1):මභාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: 1.5.7 ඤාණදස්සන සූත්‍රය, පි. 76, ESN: 45: Maggasamyutta:42-48, knowledge and vision, p. 1651.

▲ විමුක්ති මග- the emancipating way: බ්‍රහ්මචරියාව- ආධ්‍යාත්මික මග, විමුක්ති මග ලෙසින්ද හඳුන්වයි. බලන්න: ආධ්‍යාත්මික මග, EAN: note 352,p. 597, බ්‍රහ්මචරියාව.

▲ විමුක්ති රසය- Vimuktirasa: ධර්මයේ ඇති එකම රසය විමුක්ති රසයය. බලන්න: එක රසය. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: 8 නිපාත: 8.1.2.9 පහාරාද සූත්‍රය, පි.103, EAN:8:19.9 Pahārāda,p.421.

▲ විමුක්ති සම්පන්න- Vimuktisampanna: විමුක්ති සම්පන්න වීම, සංසයාට ආහුනෙය්‍ය,පාහුනෙය්‍ය ආදිය ලැබීමට අවශ්‍ය කරුණු 5 න් එකකි. බලන්න: ආහුනෙය්‍ය ආදී ගුණ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (3): 5 නිපාත: එසුච්චාරවග්ග: 5.3.1.7 සීලසම්පන්න සූත්‍රය, පි.236, රාජවග්ග: 5.3.4.9 අකන්ඛම සූත්‍රය, පි.277.

▲ විමෝක්ඛ- Deliverance: විමෝක්ඛ -විමුක්තිය (විමෝක්ඛා) යනු දුකින් නිදහස්වීමය-සසරින් ගැලවීමය-යළි උපත නිමකරගැනීමය. විමෝක්ඛ දොරටු තුනකි (Doors of liberation / emancipation): විමෝක්ඛ දොරටු තුන නිවන සාක්ෂාත්කර ගැනීමය පිණිසය. 1) සුඤ්ඤත විමෝක්ඛ (විමෝක්ඛය) : හිස්බව, මේ සසුනේ මහණ, පංචස්කන්ධය මමය, මාගේය, මගේ ආත්මය යයි නොගෙන අනාත්ම බව- කිසිදෙයක් නොමැතිබව- ශුන්‍ය බව මෙතෙහිකරයි. එසේ මෙතෙහි කරන භාවනා යෝගියාට උපදින මාර්ගය සුඤ්ඤත විමෝක්ඛ යවේ. 2) අනිමිත්ත විමෝක්ඛ (විමෝක්ඛය): නිමිති රහිතබව, මේ සසුනේ මහණ, පංචස්කන්ධය අනිත්‍ය වශයෙන් බලන්නේ එහි නිත්‍ය නිමිත්තක් නැතිබව මෙතෙහිකරයි. සංඥා, දිට්ඨි, චිත්ත විපල්ලාස හෙවත් නිත්‍ය යන වැටහීමෙන් මිදෙන මග අනිත්‍ය සංඥාව වැඩීමය. එසේ මෙතෙහි කරන භාවනා යෝගියාට උපදින මාර්ගය : අනිමිත්ත විමෝක්ඛයවේ. 3) අප්පණිහිත විමෝක්ඛ :මේ සසුනේ මහණ, පංචස්කන්ධය දුක බව මෙතෙහි කරමින් එයට ඇති ආශාව දුරුකරයි.

‘එතං මම එතං සුඛං’: ආදිවූ පංච උපාදානස්කන්ධය ‘මමය මට ඇති සැපයය’ යන තණ්හාව බැහැරකරයි. එසේ අප්පණ්හිත සංඥාව වඩනවිට, දුක අවබෝධව, තන්හාව පහවයයි. එසේ උපදින මාර්ගය අප්පණ්හිත විමොක්ෂයවේ. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදාමග්ග:1: මහාවග්ග-විමොක්ඛ කථා.

▲ විමොක්ඛ අට - 8 Ways to liberation: විමොක්ඛ අට: සිව් ජාන හා අරූප සමාපත්ති සතරය. බලන්න: අෂ්ඨ විමොක්ඛ.

▲ විමොක්ඛ මාර්ග 11 - 11 Ways to liberation: මෙහිදී ආනන්ද තෙරුන්, අරහත්වය ලැබීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ වදාළ. විමොක්ඛ මාර්ග 11ක් පෙන්වා ඇත: 1-4)සිව්ජාන 5-8) සිව්බ්‍රහ්මචිහාර 9-11) අරූපසමාපත්ති. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6): 11 නිපාත: 2 අනුසති වගග: 11.2.6 අට්ඨකතාගර සූත්‍රය, පි.674

වය

▲ වයධම්ම-Cessation: වයධම්ම යනු වෙනස්වීමය, නැතිවියාමය. හේතුප්‍රත්‍යය යෙන් හටගත් ස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ විපරිණාමය දැකීම වයවේ. බලන්න:විවිධ ඥාන, උදයත්තගාමිණි ප්‍රඥාව. බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “...රූපය වයධම්මය...වේදනාව...සංඥාව... සංස්කාර...විඥාණය වයධම්මය (නැසෙනසුළුය). එසේ දකිනා ආර්ය ශ්‍රාවකයාට රහත්බව පිණිස අනෙකක් නැත”. සටහන: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත:1.4.8 වයධම්ම සූත්‍රයේ (පි.84), මෙයට සමාන විස්තරයක් දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) ඛන්ධවග්ග: රාධසංයුත්ත: 2.2.10 වයධම්මසූත්‍රය,පි.386.

▲ ව්‍යාධිධම්ම- Vyadidhamma: ව්‍යාධිධම්ම යනු සියල්ල (සියලු ධර්මතා (ලෙඩවන බවය-ආබාධයටපත්වන බවය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත:ජාතිධම්මවග්ග: 1.4.3 ව්‍යාධිධම්ම සූත්‍රය, පි.84.

▲ ව්‍යාපාදය:පාලි: බ්‍යාපාදො - ill will: ව්‍යාපාදය -තරහ, සිත කෙළෙසන ධර්මයකි දස අකුසල්වලින් එකකි, ධර්ම මාර්ගය අහුරවන නීවරණයකි, අකුසල මූලයකි. මෙය කෙනෙක් දුගතියට පත්කිරීමට හේතුවේ. බලන්න: උපකෙළෙස, නීවරණ, දසඅකුසල.

▼ ව්‍යාපාදය ඇතිවීමේ ක්‍රියාවලිය හා එමගින් පුහුදුන් මිනිසා තුන් දොරින් අකුසල ක්‍රියා කිරීමට යෙදීම මේ සූත්‍රයේ විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ධාතුසංයුත්ත: 2.2.2 සනිදාන සූත්‍රය,පි. 258, ESN: 14: Dathusamyutta: 12.2 With a source, p. 751.

▼ බුදුන් වහන්සේ තරහ සිත් ඇති කෙනෙකුගේ ස්වභාවය මෙසේ දක්වා ඇත:

“මේ ලෝකයේ කෙනෙක් තරහ සිත් ඇතිව සිටී. ඔහු ක්‍රෝධසිතින් මෙසේ සිතයි: ‘මේ සඤ්ඤා මැරෙන්නා, ඝාතනය වේවා, මුළුම නැසෙන්නා, විනාශවෙන්නා, සහමුලින්ම නැතිවේවා.’”

“ඉඳ හිකබවෙ එකවෙවා බ්‍යාපනනවිතො හොති පද්ධමනසඩකපො, ‘ඉමෙ සතො භඤ්ඤනතුවා බජ්ඣනතුවා උච්ඡිජ්ජනතුවා විනසුනතු වා මා වා අහෙසුනනති’ ”. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: කරජකාය වග්ග: 10.5.1.1. පයම නිරය සූත්‍රය, පි. 548, EAN:10: The Deed-born body: 211.1 Hell, p. 556.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “ව්‍යාපාද: නම් හිතේසැප විනාශයට හේතුවූ දුෂිතවූ සිතය. සිත විකාර ගත වීමය”: සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 104. 2. “ද්වේෂය- ව්‍යාපාදය නිසා බොහෝ අකුසල ඇතිවේ. මෙය ලෝභයට වඩා දරුණුය. ලෝභය නිසා අකුසල ඇතිවී වැඩි එන්නේ සෙමින්ය. ද්වේෂය නිසා අකුසල වේගයෙන් නැගී එනී. ද්වේෂයෙන් මඩනා ලද සුද්ගලයා පළමුව රවා බලයි, පරුෂ වචන කියයි, අනුන්ට පහර දෙයි, දේපොළ විනාශ කරයි, සිය දිවි නසා ගනී. ද්වේෂය අකුසල මූලයකි...”. කෙලෙස් එක්දහස් පන්සියය: පි. 124, රේරුකානේ වන්දවිමල මහානාහිමි, 2008.

▲ ව්‍යාපාද ධාතුව- Element of ill will : ව්‍යාපාදධාතුව යනු සිතේ ඇති තරඟ, වෛර ස්වභාවයය. මෙය නැතිකර ගැනීමට, අව්‍යාපාද ධාතුව- මිත්‍රශීලිබව- මෙන්තාව වැඩිය යුතුවේ. බලන්න: ත්‍රිවිධ ධර්මතා. සටහන: ව්‍යාපාද විතර්කය යනු ව්‍යාපාදධාතුව බව මෙහි දක්වා ඇත. බලන්න: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ධාතුවසංයුත්ත: 2.2.2 සනිදාන සූත්‍රය, පි. 258

▲ ව්‍යාපාද නිස්සරණිය ධාතුව- element of escape from ill will ක්‍රෝධය තරඟ ආදී පටිසයෙහි සිත නොයෙදවා ඉන් මිදීම ව්‍යාපාද නිස්සරණිය ධාතුවය. බලන්න: නිස්සරණිය ධාතුව.

▲ ව්‍යාපාද විතක්ක- Thoughts of ill will: ව්‍යාපාද විතක්ක යනු සිතේ ඇතිවූ තරඟ, වෛරය පිළිබඳව සිතීවිලි පවත්වාගෙන යෑමය. මෙය නැතිකර ගැනීමට, අව්‍යාපාද විතක්ක- මෙන්තා සහගත සිතීවිලි වැඩිය යුතුවේ. බලන්න: ව්‍යාපාද ධාතුව, ත්‍රිවිධ ධර්මතා.

▲ ව්‍යාපාද සංඥා - Perceptions of ill will: ව්‍යාපාද සංඥා යනු සිතට ගත් තරඟ, වෛරය ආදී අරමුණු පවත්වාගෙන යෑමය. මෙය නැතිකර ගැනීමට, සංඥාව වෙනස් කර අව්‍යාපාද සංඥාව- මෙන්තා සහගත අරමුණු ඇතිකර ගතයුතුය. බලන්න: ත්‍රිවිධ ධර්මතා.

▲ වායෝ ධාතුව - wind element: සතර මහා භූතයන්ගෙන් එකකි. බලන්න: සතර මහා භූත, ධාතුවනසිකාර භාවනාව.

වර

▲ වෛරය- Hatred: වෛරය (දොසො), අනුන්කෙරෙහි ඇති දැඩි තරඟය, දසඅකුසලයන්ගෙන් එක් අකුසලයකි. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: උපාසකවග්ග: 5.4.3.4 වෙරසූත්‍රය, පි.354.

▼ මේ සූත්‍රයන්හි, වෛර 5 හා භය 5 විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (5): 9 නිපාත: වෙරභය සූත්‍ර 2 කි, පි.478.

▲ වර්ධනය-Growth: වර්ධනය (වඩිසී) යනු යම්කිසි දෙයක වැඩිමය, නැගී ඒමය. ආධ්‍යාත්මික මගේ වර්ධනයට උපකාරිවන කරුණු: 1)

ශ්‍රද්ධාවර්ධනය 2) ශිලවර්ධනය 3) ප්‍රඥාවර්ධනය. මූලාශ්‍රය: අංග.නි:(1): 3 නිපාත: යොධාජීවච්ඡේ:3.3.4.7 සූත්‍රය, පි.556.

▼ කරුණු 5 ක් ඇති ආර්ය ශ්‍රාවකයා, ආර්ය ශ්‍රාවිකාවය, ආර්ය වර්ධනය ඇතිකර ගනී. : 1) ශ්‍රද්ධාවර්ධනය 2) ශිලවර්ධනය 3) ශ්‍රතවර්ධනය 4) ත්‍යාග වර්ධනය 5.) ප්‍රඥාවර්ධනය. ඔවුන් මේ භවයේදීම ජීවිත සාරය (නිවන) ලබාගනී. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (3): 5 නිපාත: සඤ්ඤාවච්ඡේ: ප්‍රථම භා දුතිය වඩ්ඪී සූත්‍ර, පි. 150, සංයු.නි: (4): සළායතනවච්ඡේ: මාතුගාමසංයුත්ත:බලවච්ඡේ:3.3.10 වඩ්ඪී සූත්‍රය, පි.498.

▼ කරුණු 10 ක් ඇති ගිහි ආර්ය ශ්‍රාවකයා මේ භවයේදීම ජීවිත සාරය (නිවන) ලබාගනී. 1) කෙත්වතු වැඩේ 2) ධන ධ්‍යාන වැඩේ 3) දරුවන් වැඩේ 4) දාස ආදීන් වැඩේ 5) පශුසම්පත් ආදියෙන් වැඩේ (6-10) ශිලය ආදී පෙරදක්වා ඇති කරුණු 5. මූලාශ්‍රය:අංග.නි: (6): 10 නිපාත: ආකංන්ඛෙයියවච්ඡේ:10.2.3.4 වඩ්ඪී සූත්‍රය, පි.272.

▲ වර්ණාකිරීම-Praise: වර්ණාකිරීම: ගුණ දැක ඔහුට ප්‍රසංසාකිරීමය. එහෙත්, වර්ණාකිරීමට නුසුදුසු ගුණ ඇති අය ගැන හෝ කරුණු පිලිබඳ ගුණ කියන අය නිරයගාමීවන බව මේ සූත්‍රයන්හි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත:මචලවච්ඡේ: 4.2.4.3 වණ්ණ සූත්‍රය, පි. 180, අංග.නි: (3): 5 නිපාත: 5.3.2.6 වණ්ණ සූත්‍රය, පි.246.

▲ වැරදි ක්‍රියා:පාලි: වජ්ජ- Faults: වැරදි ක්‍රියා යනු, අපරාධ, අසම්මත ක්‍රියාය (සමාජය පිලිනොගත් හැසිරීම). බුදුන් වහන්සේ වැරදි ක්‍රියා 2 ක් පෙන්වා ඇත: 1) දිට්ඨධම්ම වැරදි ක්‍රියා (දිට්ඨධම්ම වජ්ජ) : මෙලොවදීම දුක් විපාක විදීමට සිදුවන වැරදි ක්‍රියා 2) සම්පරායික වැරදි ක්‍රියා (සම්පරායික වජ්ජ): පරලොව දී දුක් විපාක විදීමට සිදුවන වැරදි ක්‍රියා. දිට්ඨධම්ම වැරදි ක්‍රියා: සොරකම් කර හසුවූ කෙනෙකුට රජය විසින් දඬුවම් ලබාදේ- විශාල මුදලක් වන්දි ලෙසින් ගෙවීමට, සිරගේ සිටීමට, ආදී දඬුවම් විදීමට සිදුවේ. වැරදි කිරීම නිසා මෙලොවදී විදීමට සිදුවන දඬුවම් දන්තා, දකිනා නුවණැති පුද්ගලයා වැරදි ක්‍රියා දුර ලයි. වැරදි ක්‍රියා ගැන දඬුවම් බලන්න: EAN: note: 216: p. 591. සම්පරායික වැරදි ක්‍රියා: තුන් දොරින් කරන ලාමක පාපි ක්‍රියා පරලොවදී (සතර අපායේ ආදී) දුක් විපාක දෙන වැරදි ක්‍රියාවන්ය. ධර්මය දත් නුවණැති පුද්ගලයා, වැරදි ක්‍රියා කිරීමෙන්, මතු දුගතියේ දී විදීමට සිදුවන දුක් පීඩා සිහිපත්කර ඒවායේ නොයෙදේ. බුදුන් වහන්සේ හික්ෂුන්ට අවවාද කළේ , දිට්ඨධම්ම වැරදි ක්‍රියා හා සම්පරායික වැරදි ක්‍රියා කිරීම බිය ගෙනදෙන බව දැන, ඒවායින් වැළකීමට පුරුදු පුහුණු වියයුතු බවය. සටහන: අංග.නි: (1): 2 නිපාත:පුග්ගලවච්ඡේ: 4.3.4.5 වජ්ජපුග්ගල සූත්‍රයේ: වැරදි ක්‍රියා කරන පුද්ගලයන් 3 දෙනක් ගැන පෙන්වා ඇත: සාවද්‍ය, වද්‍යබහුල, අල්පවද්‍ය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1): 2 නිපාත:වස්සුපනායිකාවච්ඡේ: 2.1.1.1. වජ්ජ සූත්‍රය, පි. 133, EAN: 2: 1.1 Faults, p. 56.

▲ විරද්ධ-Viraddha: විරද්ධ යනු වරදවා ගැනීමය. මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ ආර්ය අටම වරදවා ගැනීමෙන් සිදුවන අයහපතය. බලන්න: සංයු.නි: (5-10): මහාවච්ඡේ: මග්ගසංයුත්ත:පටිපදාවච්ඡේ: 1.4.3 විරද්ධ සූත්‍රය, පි.66.

▼ මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ සතරසතිපට්ඨානය වරදවා ගැනීමෙන් සිදුවන අයහපතය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: සතිපට්ඨාන සංයුත්ත:අනනුස්සුතවග්ග: 3.4.3 විරද්ධ සූත්‍රය, පි.350.

▼ මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ සතර ඉද්දිපාද වරදවා ගැනීමෙන් සිදුවන අයහපතය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: ඉද්දිපාදසංයුත්ත:වාපාලවග්ග:7.1.2 විරද්ධ සූත්‍රය, පි.26.

▲ විරාගය- Dispassion: විරාගය (විරාගො) යනු සසරට නො ඇල්මය- පංච උපදානස්කන්ධයට නො ඇල්මය. සංඛත හෝ වේවා අසංඛත හෝ වේවා (හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් සකස්වූ හෝ හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් ඇතිනොවූ) යම්කාක් ධර්මයේ ඇත්නම්, විරාගය ඒ හැමට වඩා අග්‍රය: එමගින්, රාග ආදීවූ මද මඬන්තේය, ආශාව නම්වූ පිපාසය සංසිදුවන්නේය, ආලය- තණ්හාව සහමුලින්ම නසන්නේය. සසර වටයේ දුක් සිදදමන්නේය. තණ්හාව ක්‍ෂය කරන, විරාගය ඇති, නිරෝධය ඇති නිවනක් ඇත්ද එය අග්‍රය. යම්කෙනෙක් විරාග ධර්මයේ පැහැදෙන්නේ නම් ඔහු අග්‍රවූ දේ කෙරෙහි පැහැදී ඇත. අග්‍රස්ථානය කෙරෙහි ප්‍රසන්නවූ ඒ තැනැත්තාට අග්‍ර විපාක ලැබේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ:

“ යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඛබ්බතා වා අසඛබ්බතා වා, විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්‍රමකකායාති. යදීදං මදනිමමදනො පිපාසවිනයො ආලයසමුග්‍ගාතො වට්ඨපච්චදො තණ්හකකියො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. යෙ භික්ඛවෙ ධම්මෙ පසුනා, අග්‍රෙ තෙ පසුනා, අග්‍රෙ බො පන පසුනානං අග්‍රො විපාකො හොති”. සටහන: විරාගය යනු නිවනය. නිවන අරමුණු කරගත් උපසමානුසති භාවනාවේ යෙදෙන යෝගියා ඉහත දැක්වූ ගාථාව මෙනභිකරයි. බලන්න: උපසමානුසති භාවනාව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.4.4. අග්ගප්පසාද සූත්‍රය, පි. 92, EAN: 4: 34.4 Confidence, p.161, අංගු.නි: (3): 5 නිපාතය:2 චූන්දී සූත්‍රය,පි.75, EAN: 5: 32.2 Cundi, p.247.

▼ විරාගය හෙවත් නොඇල්ම- සය ඉන්ද්‍රිය පිනවීමටඇති ඇල්ම-ආශාව නැතිවියාම සසරින් එතෙරවීමේ මගය. විරාගයට පත් සිතේ විමුක්තිය ඇතිවේ. බුදුන්වහන්සේ වදාලේ විරාගය මගින් විමුක්තිඥාන දර්ශනය ඇතිවන බවය- නිවන සාක්ෂාත්වීමය. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(6)11නිපාත: 1 නිසසය වගග,11.1.1.කීමත්ථිය සූත්‍රය, 11.1.2 න වෙනනය කරණිය සූත්‍රය පි.611-614, EAN:11: I Dependence, 1-1 What Purpose,1-2 Volition p.566.

▼ විරාග ධර්මය යනු නිවනය, ඒ පිණිස ඇති මග (නිවන්මග) මේ සූත්‍රයන්හි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: අසංඛතසංයුත්ත:9.2- විරාගසූත්‍ර, පි.688.

▼ රාගය දුරුකිරීම විරාගය බවද, ඒ පිණිස ඇති මග ආර්යඅටමග ය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:1.5.1 විරාග සූත්‍රය, පි.72.

▼ සතර සතිපට්ඨාන වර්ධනය, විරාගය පිණිස වේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: සතිපට්ඨානසංයුත්ත:අනනුස්සුතවග්ග: 3.4.2 විරාග සූත්‍රය, පි.347.

▼ මෙහිදී විරාගය මාර්ගය බව, විමුක්තිය ඵලය බව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 2: යුගනද්ධ: 2.5 විරාග කථා, පි.92.

▲ විරාග සංඥාව: පාලි: විරාගසංඤා- perception of dispassion: විරාග සංඥාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ලෝකයේ සකස්වූ ධර්මතා වලට ඇති ඇල්ම- තණ්හාව පහවියාමය. නිවන සාක්ෂාත් කර ගැනීමට උපකාර කරගන්නා භාවනා ක්‍රමයකි. බලන්න: දස සංඥා, භාවනාව, ගිරිමානන්ද සූත්‍රය.

▼ විරාගසංඥාව භාවිතා කිරීම, බහුලව භාවිතා කිරීම නිසා මහත්ඵල මහා ආනිසංස ලැබෙන බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: නිරෝධවග්ග: 2.8.- විරාග සූත්‍ර, පි. 275.

▲ විරාතෙරණිය- Vira Therani: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:2

▲ විරිය: පාලි: විරියා - Striving-energy : විරිය යනු අකුසල පහ කරගැනීමට හා කුසල වඩා ගැනීමට ඇති අදිට්ඨානායය, උත්සාහයය. විරිය, ඉන්ද්‍රියක් හා බලයක් ලෙසින් ක්‍රියා කරනවිට ආධ්‍යාත්මික වර්ධනයට විශේෂ බවක් ඇතිවේ. මෙය සේඛ සුභුණුවේ යෙදෙන හික්ෂුන් සතු ගුණයකි, ආරිය අටමගේ එක් අංගයකි, එනම්, සම්මා වායාමය. විරිය, සජ්න බොජ්ඣංග ධර්මයකි. විරිය නොමැතිව ආධ්‍යාත්මික මග වඩා ගත නොහැකිය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.460: “විරිය: ශක්තිය, බලය, ආනුභාවය”. B.D: p. 199: “Viriya: Energy-virility, manliness, heroism, is one of the 5 spiritual faculties... is identical with Right Effort in the 8 fold path”.

▼ විරිය ඇතිකරගැනීම අවස්ථා 3ක් අනුව සිදුවේ. 1) ආරම්භක ධාතුව (ආරම්භවිරිය- ආරබ්ධ විරිය) 2) නික්කම ධාතුව (නික්කම විරිය- නික්ථිමේ විරිය) 3) පරාක්‍රමධාතුව (පරාක්‍රම විරිය- දැඩි විරිය). යම් කටයුත්ත කරගැනීම පිණිස පළමුව ගන්නා උත්සාහය ආරම්භක ධාතුවය. එම කටයුත්ත නොනවත්වා කර ගැනීමට උත්සාහය පවත්වා ගැනීම නික්කම ධාතුවය. සියලු බාධා අවහිර මැඩගැනීම පිණිස යොදාගන්නා බලගතු විරිය පරාක්‍රමධාතුවය. ජිනම්ද්ධය පහකර ගැනීම පිණිස විරිය යොදාගැනීම ගැන බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

“මහණෙනි... නුපන් ජිනම්ද්ධය නො ඉපදවීම පිණිස, උපන් ජිනම්ද්ධය පහකර ගැනීම පිණිස ආරම්භක ධාතුව, නික්කම ධාතුව, පරාක්‍රමධාතුව යම් සේ වේද, එබඳු අන් එක ධර්මයක් මම (බුදු නුවණින්) නොදකිමි...” (Bhikkhus, I do not see even one other thing on account of which un-arisen dullness and drowsiness do not arise and arisen dullness and drowsiness are abandoned so much as the element of instigation, the element of persistence, the element of exertion). සට්ඨන: * *Ārambhadhā tu, nikkamadhā tu, parakkamadhā tu*. Mp explains these as three successively more powerful degrees of energy. බලන්න: EAN:note:33,p.581. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: නිවරණප්‍රභාණවග්ග: 1.2.8 සූත්‍රය, පි. 46, EAN: 1: Obsession of the mind: 18.8 sutta, p. 37.

▼ අකුසල නැති කරගැනීමට හා කුසල ධර්ම ඇතිකරගැනීමට, වඩා ගැනීමට, ආරම්භක විරිය (ආරද්ධවිරිය) වැනි, වෙනත් එකම ධර්මතාවයක් නොමැති බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: විරියආරම්භවග්ග සූත්‍ර, පි. 60.

▼ ප්‍රධාන විරිය පිරිම: ලෝකයේ දුකසේ වැඩිය යුතු ප්‍රධාන විරිය 2කි: 1) සංඝයාට සිව්පස පිරිනැමීම පිණිස ගිහියන් දරන විරිය 2) ගිහිගෙයින් නික්ම අනගාරික ලෙසින් (පබ්බභා), සියලු උපධි නැතිකරගැනීමට දරන විරිය- නිවන පිණිස. දෙවන විරිය අග්‍ර ය.. සටහන්: * මේ විරිය ප්‍රධාන විරිය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. ** දෙවන විරිය ‘සබ්බඋපධි පටිනිස්සගො’: අටුවාවට අනුව උපධි 3 කි: පංච උපාදානස්කන්ධය, කෙළෙස්, සංඛාර- වේතනාය. (ස්කන්ධ, කේලේශ, අභිසංස්කාර). එම උපධි ප්‍රභිණය කිරීම සබ්බඋපධි පටිනිස්සගොය. මෙය නිවන හඳුන්වන පදයකි. බලන්න: EAN: note: 219,p. 591. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.1.2 පධාන සූත්‍රය, පි.136, EAN:2: 2.2 Striving, p. 56.

▲ විරියආරම්භ ඤාණය-Knowledge about beginning of Striving: නො හැකුළුණු සිත් ඇතිව, නිවනට මෙහෙයවූ ආත්මය ඇතිවීමය. මෙහිදී පෙන්නා ඇත්තේ සම්මා ප්‍රධන විරියය. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 1: 38 විරියආරම්භ ඤාණය, පි.218.

▲ විරිය ඉන්ද්‍රිය: පාලි: විරියිනද්‍රියං-faculty of energy: විරිය ඉන්ද්‍රිය, ආධ්‍යාත්මික ඉන්ද්‍රිය පහෙන් එකකි, මාර්ගයට විශේෂතාවයක් ලබා දෙයි, බෝධි පාක්ෂික ධර්මයකි, ආරියඅටමගේ එක් අංගයකි. බලන්න: පංච ඉන්ද්‍රිය.

▼ විරිය ඉන්ද්‍රිය යනු කුමක්ද?:

“කතමඤ්ච භික්ඛවෙ විරියිනද්‍රියං: ඉධ භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ආරද්ධවිරියො විහරති, අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදාය ටාමවා දඤ්ඤාපරාක්කමො අනිකඛ්ඤාධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ඉදං චූචති විරියිනද්‍රියං”. ආරිය ශ්‍රාවකයා අකුසල් දහම් ප්‍රහාණය පිණිස කුසල් දහම් රැස්කරගැනීමට පිරිපුන් විරිය යොදයි. කුසල් දහම් පිණිස තිර විරිය ඇත. දැඩි පරාක්‍රමය ඇතිව, කුසල් ඇතිකර ගැනීමට නොපැකිලිව කටයුතු කරයි. මෙය විරිය ඉන්ද්‍රිය ය. මේ ඉන්ද්‍රිය දැකිය හැක්කේ සතර සමාක් ප්‍රධාන විරිය තුළින්ය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: 4.1.8 දට්ඨබ්බ සූත්‍රය හා 4.1.9. විභංග සූත්‍රය, පි. 377, ESN: Mahavagga: 48 : Indriyasamyutta: 8.8 To be seen & 9.9 Analysis, p. 1933.

▲ විරිය ඉද්දිපාද - Viriya Iddipada: සතර ඉද්දිපාද යන්ගෙන් එකකි.විරිය සමාධි ඉද්දිපාද ලෙසින් ද පෙන්වා ඇත. සමාධිය ලබාගැනීමට, විරිය ඇතිකර ගනී, ප්‍රධාන විරිය ඇතිව, විරිය ඉද්දිපාදය පිහිට කොට, අකුසල මැඩ, සිත සමාධියට පත් කර ගනී. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: ඉද්දිපාද සංයුත්ත:7.2.3 ඡන්ද සූත්‍රය, පි.48,ESN: 51: Iddipadasamyutta: 13.3 Concentration due to desire, p. 2073.

▲ වෙරෝචන අසුරරජු-Verochna King of Asura: බුදුන් වහන්සේ බැහැදැකීමට සක්දෙවිඳු හා මේ අසුරරජු පැමිණීම මෙහි විස්තර කර ඇත.

මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාඵවග්ග: සක්ඛසංයුත්ත: 11.1.8 වෙරෝවන අසුරින්ද සූත්‍රය, පි.428.

▲ වේරම්භවාතය- Verambha wind: වේරම්භවාතය යනු උස් අභසේ ඇතිවෙන මහා කුණාටු සුළඟටය. එයට හසුවෙන පක්ෂියන්ට, උන්ගේ අවයව පාලනය කර ගත නොහැකිව මහා දුකට පත්වේ. එලෙසින්, ලාභසත්කාර ආදියට යටවෙන සංඝයාට, ඉන්ද්‍රිය සංවරය නොමැති නිසා ඔවුන්, රාගආදී මහා කෙළෙස් කුණාටුවට යටවී දුකට පත්වේ. බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ලාභසත්කාර සංයුත්ත:දුරුණවග්ග:5.1.9 වේරම්භ සූත්‍රය, පි.372.

▲ විරුඬක හා විරුපාක්ෂ දෙවියෝ- Virudaka * Virupaksha Devata බලන්ත: සතර වරම් දෙවියෝ.

වල

▲ වලාහක දේව නිකාය- Cloud Devas: වලාහක දේව නිකාය යනු වැස්ස ඇතිකරන දෙවියන්ය1) ශිත වලාහක දෙවියෝ 2) උෂ්ණ වලාහක දෙවියෝ 3) කුණාටු වලාහක දෙවියෝ (අඛිභවලාහක) 4) වාත (සුළං) වලාහක දෙවියෝ 5) වැස්ස වලාහක දෙවියෝ. මේ දේවනිකායේ පහළවීම පිණිස මෙලොවදී ත්‍රිවිධ සුවර්තයේ හැසිරිය යුතුවේ. පින් කළයුතුය. මේ දෙවියෝ වර්ණවත්ය, දීර්ඝ ආයුස ඇත, සුඛසම්පත් ඇත්තෝය. ඒ ඒ දෙවියන් සිතනා පරිදි ශිත, උෂ්ණ ආදී වලාකුළු ඇතිවේ. සටහන: වලාහක දෙවියන්ගේ කැමැත්ත පරිදි: ශිත කාලයේ හෝ ශ්‍රීෂ්මකාලයේ සිසිල් බව ඇතිවේ; එසේම, කාලයේදී හෝ අකාලයේදී උණුසුම ඇතිවේ; එසේම කාලයේ හෝ අකාලයේ වලාකුළු අභසේ ඇතිවේ; කාලයේ හෝ අකාලයේ දැඩි සුළං ඇතිවේ; එසේම කලයේ හෝ අකාලයේ වැස්ස ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: වලාහක සංයුත්ත: සූත්‍ර, පි.540, ESN: 32 : valahaka- samyutta, p. 1158.

▲ වලාකුළු- Clouds: වලාකුළු (මේසය) වර්ෂාව ඇති කරයි. වලාකුළු වලට අධිපති දෙවියන් ගැන විස්තර පිණිස බලන්ත: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග:වලාහකසංයුත්තය

▲ වලාකුළු බඳු පුද්ගලයෝ- Persons similar to clouds: සිව් දෙනෙකි: 1) කෙනෙක් කථා කරයි, එහෙත් ක්‍රියා නොකරයි. ඔහු ගිගිරුම ඇති, වැස්ස නැති වලාකුළු බඳුය. ඔහු ධර්මය විස්තරාත්මකව හදාරයි එහෙත් වතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධ කර නොමැත. 2) කෙනෙක් කථා නොකරයි, එහෙත් ක්‍රියා කරයි. ඔහු ගිගිරුම නැති වැස්ස ඇති වලාකුළු බඳුය. ඔහු ධර්මය විස්තරාත්මකව හදාරා නැත, එහෙත්, වතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධකර ඇත. 3) කෙනෙක් කථා නොකරයි, එසේම ක්‍රියා නොකරයි. ඔහු ගිගිරුම නැති වැස්ස නැති වලාකුළු බඳුය. ඔහු ධර්මය හදාරන්නේ නැත, එසේම වතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධ කර නොමැත 4) කෙනෙක් කථා කරයි, එසේම ක්‍රියා කරයි. ඔහු ගිගිරුම ඇති වැස්ස ඇති වලාකුළු බඳුය. ඔහු ධර්මය විස්තරාත්මකව හදාරා ඇත, එසේම වතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධ කර ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 4 නිපාත: වලාහකවග්ග: 4.3.1.1. හා 4.3.1.2 සූත්‍ර, පි. 218, EAN: 4: 101.1 Clouds-1 & 2 , p. 185.

▲ **විලේපන-Vilepana:** විලේපන යනු සුවඳවිලවුන් වලින් කය සැරසීමය. දසසිල් ආරක්ෂා කරන අය එවැනි දෙයින් වැළකේ. විලේපන දරන අය වැඩිය, ඒ සිකපදය ආරක්ෂා කරන අය අල්පය. **මූලාශ්‍රය:** සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත:12.8.10 විලේපන සූත්‍රය, පි. 364.

වළ

▲ **වළද -the pot:** වළද යනු මැටියෙන් සෑදූ භාජනයකි. මේ උපමාව යොදාගෙන බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය දියුණු කරගත් පුද්ගලයා ඉහළට - උසස්බවට පත්වීමය- උතුම් යළි උපතක් ලබීමය. ගිතෙල් වැනි තෙල් බහා ලන ලද වළදක්, ගැඹුරු විලක පතිත කලවිට, වළද බිඳී, මැටි කැලී විලේ පතුලට යයි, තෙල් ඉහළට එයි. එලෙස, ධර්මානුකූල ජීවිතය ගත්කල පුද්ගලයා ගිතෙල්, මෙන් ඉහළට යයි. **මූලාශ්‍රය:** සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: සෝතාපත්තිසංයුත්ත:11.3.1 මහානාම සූත්‍රය, පි.206.

▲ **වෙළෙන්දා උපමාව-Simile of the shop keeper:** ධර්ම මාර්ගයේ පරිහානියට පත්වීම හා වර්ධනය ඇතිකර ගැනීම පෙන්වා දීමට, මේ උපමාව යොදාගෙන ඇත. ධනය ලබා ගැනීමට හා ලබාගත් ධනය වර්ධනය කිරීමට දවස තුළදී කාර්යභාර නැති වෙළෙන්දා අසමත්වේ. එලෙස, උදැසන, දිවාකල හා හවස් කාලයේ ධර්මයේ කාර්යභාර නැති මහණ, මාර්ගයේ පරිහාණියට පත්වේ. එහෙත්, මුළු දවස තුළ කාර්යභාරව කටයුතු කරන වෙළෙන්දා ධනය ලබාගැනීමට සමත්වේ. එලෙසින්, මුළු දවස තුළ කාර්යභාරව, ධර්මයේ හැසිරෙන මහණ, කුසල ධර්ම ඇතිකර ගැනීමට හා විපුල කරගැනීමට දක්ෂවේ. කරුණු 3ක් ඇති වෙළෙන්දා මහා ධන සමපත් ලබාගැනීමට දක්ෂවේ: 1) වෙළඳ භාණ්ඩ පිලිබඳ තීක්ෂණ ඇස තිබීම- ඒවා ගැන හොඳ අවබෝධය ඇතිබව 2) වගකීමෙන් කටයුතු කිරීම- මිලදී ගැනීම හා විකිණීම පිලිබඳව ඉරව තිබීම 3) වෙළඳ කටයුතු පිණිස අනුග්‍රාහකයන් ලැබීම- ඔහුගේ දක්ෂ බව දකින ධනවත් පුද්ගලයෝ තමන්ගේ ධනය ඒ වෙළඳ කටයුතුවලට ආයෝජනය කිරීමට කැමතිවේ. එලෙස, යහපත් ගුණ ඇති භික්ෂුව ධර්මයේ දක්ෂ වේ, මාර්ගය වඩාගනී. එම ගුණ නොමැති භික්ෂුව මාර්ගයේ පරිහාණියට පත්වේ. **බලන්න:** ධර්ම මාර්ගය. **මූලාශ්‍ර:** අංගු.නි: (2): 3 නිපාත: 3.1.2.9 -10 සූත්‍ර 2කි, පි. 256, EAN:3: 19.9 & 20.10 Shopkeeper, p. 84.

▲ **වැළඳීම-Eating alms food:** සංඝයා පිණිස පානයෙන් ලත් ආහාර අනුභවය, වැළඳීමය. මේ සූත්‍රයේදී සැරියුත් තෙරුන් අන්‍ය ආගමිකයන්ගේ හා බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ගේ වැළඳීමේ වෙනස පෙන්වා ඇත. 1) **යට්ඨුව වැළඳීම:** වාස්තුවිද්‍යාව නම්වූ මිට්‍යා ජීවනයෙන් ජීවිතය ගෙනයන මහණ බමුණන්ගේ ආහාර ගැනීමය. 2) **උඩුමුව වැළඳීම:** නක්ෂත්‍රවිද්‍යාව නම්වූ මිට්‍යා ජීවනයෙන් ජීවිතය ගෙනයන මහණබමුණන්ගේ ආහාර ගැනීමය. 3) **සිව්දිගට මුව ඇතිව වැළඳීම:** සිව්දිගට පණිවිඩ ගෙනයාම නම්වූ මිට්‍යා ජීවනයෙන් ජීවිතය ගෙනයන මහණබමුණන්ගේ ආහාර ගැනීමය. 4) **සිව්අනුදිගට මුව ඇතිව වැළඳීම:** අංගවිද්‍යාව නම්වූ මිට්‍යා ජීවනයෙන් ජීවිතය ගෙනයන මහණබමුණන්ගේ ආහාර ගැනීමය. තමන්වහන්සේ එවැනිදේ නොමැතිව දැහැමින් භික්ෂාව සොයා වළඳන බව සැරියුත් තෙරුන් වදාළහ. **සටහන:** මේ සූත්‍රය වදාළේ

සුවිමුඛ නම් පරිබ්‍රාජිකවටය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: සාරිපුත්‍රසංයුත්ත: 7.1.10 සුවිමුඛි සූත්‍රය, පි.500.

වළ

▲ වෙළකන්ට උත්තරානන්දමාතා උපාසිකා- Velukanta nandamatha upasika: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:3.

▲ වෙළවන ආරාමය- කලන්දක නිවාප- Veluvanayaarama: මගධදේශයේ, රජගහනුවර පිහිටි මේ ආරාමය බුදුන් වහන්සේ හා සංඝයා වැඩ වාසය කළ ස්ථානයකි. මගධයේ අධිපති, බිම්බිසාර රජතුමා, බුදුන් වහන්සේට, එම උයන පුජා කළහ: "...බිම්බිසාර රජුට ගමට නොදුරවූ, ගමට නොලංවූ, යෑම ඒම පහසු වූ, බුදුන් වැඳීම හා දහම් ඇසීම ප්‍රයෝජන කොට ඇති...දහවල ජනසමූහයා ගැවසීම නැති. රාත්‍රීහි නිසල...විවේකයට යෝග්‍ය යම් සෙනසුනක් වන්නේද... යන සිතක් ඇතිවිය". වෙළවන උයන එම කටයුතු පිණිස සුදුසු බව අවබෝධ කරගත් රජතුමා, ඒ උයන බුදුන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ සංඝයාහට ... භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි රන් කෙණ්ඩියකින් පැන් වත්කොට පුජා කරන ලදී. සටහන: වෙළ- උණබට ගොමුවලින් සකස්වී ඇති නිසා වෙළවනය ලෙසින් නම් කර ඇත. බොහෝ ලේනන් වාසය කරන ස්ථානයක් හා -ඒ සතුන්ට අහය බිමක් නිසා - කලන්දක නිවාප ලෙසින්ද හඳුන්වයි. බලන්ත: බිම්බිසාර රජ. මූලාශ්‍රය: චිත.පි: මහාවග්ග පාලිය 1, පි.159.

▲ වෙළද්වාර ගම්වැසියෝ- Villagers from Veluddwara: බලන්ත: උප ග්‍රන්ථය:3

වව

▲ විවට්ට ඤාණ-Vivatta Nana: විවට්ට ඤාණ (විවර්තඤාන- විවට්ටඤාන ඡට්ඨකය) යනු ඤාණ 6 ක් ය: 1) සංඤා විවට්ට ඤාණය: නෙක්ඛම්මය අධිකකොට ඇති ප්‍රඥාවය 2) වෙනෝ විවට්ට ඤාණය: ධර්මතාවල නා නා ස්වභාවය දන්නා ප්‍රඥාවය 3) විත්ත විවට්ට ඤාණය: නෙක්ඛම්ම ආදී ධර්මතා වල සිත පිහිටුවා ගැනීමේ ප්‍රඥාව 4) ඤානවිවට්ට ඤාණය: ශුන්‍යතාව (අනාත්ම දර්ශනය) පිලිබඳ ප්‍රඥාවය 5) විමෝක්ෂ විවට්ට ඤාණය: කාමච්ඡන්ද ආදිය දුරුකරගැනීමේ ප්‍රඥාව 6) සත්‍ය විවට්ට ඤාණය- චතුසත්‍ය පිලිබඳ අවිපරිත ස්වභාවය අවබෝධය. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 1: 44-49 විවට්ට ඤාණ, පි.226.

▲ විවාද-Debate: විවාද යනු යම් මතයකට පැමිණ ඒ පිලිබඳ අන්‍යයන් හා වාද, කළහ කිරීමය. බ්‍රහ්ම වරියාවේ යෙදෙන සංඝයා විවාද වලින් බැහැරව කටයුතු කලයුතුය යි බුදුන් වහන්සේ අවවාද වදාළහ. උපාලි මහාතෙරුන් සංඝයා විවාදයන්ට එළඹීමට හේතු කරුණු බුදුන් වහන්සේ ගෙන් අසා ඇත. බුදුන් වහන්සේ එ කරුණු මෙසේ පෙන්වා ඇත: ධර්මය අධර්මය ලෙසින් පෙන්වීම, අධර්මය ධර්මය ලෙසින් පෙන්වීම , අවිනය විනය ලෙසින් පෙන්වීම, විනය අවිනය ලෙසින් පෙන්වීම, තථාගත යන් ගේ භාෂිතය, ප්‍රඥාප්ති ආදිය වැරදි ලෙසින් දැක්වීම නිසා ඇතිවන සංඝයා ගේ පහසුවිහරණයට බාධා කරයි. බලන්ත: වාදවිවාද. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: අකෝකාසවග්ග: 10.1.5.1-3 විවාද සූත්‍ර, පි.166.

▼ විවාද මූල: සංඝයා විවාදවලට මූලික වන කරුණු 6 කි:1) ක්‍රෝධය 2) ගුණමකුබව 3) ඉරිසියාව හා මසුරුකම 4) ලාමක ඉච්ඡා 5) මායා-කපටිකම 6) තම දිට්ඨිය දැඩිව ගැනීම නිසා. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත:දේවතාවග්ග: 6.1.4.6 විවාදමූල සූත්‍රය, පි.110.

▲ විවිධ ඥාන- Various Knowledges: විවිධ ඥාන ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආධ්‍යාත්මික මග වර්ධනය කරගැනීමට උපකාරීවන නුවණය, අවබෝධයය: 1) ශ්‍රැතමය ඥානය: (සුතමයෙ ඤාණං) : ධර්මය කණෙන් අසා, ඒ පිළිබඳව ඇතිකරගන්නා ප්‍රඥාව. 2) ශීලමය ඥානය (ශීලමයෙ ඤාණං) : ධර්මය අසා ඒ ගැන ඇති කරගන්නා ප්‍රඥාව. 3) සමාධි භාවනාමය ඥානය (සමාධිභාවනාමයෙ ඤාණං): ශීලයෙන් සංවර වීම නිසා සිත එකඟවට පත්වීමෙන් ඇතිවන ප්‍රඥාව. 4) ධර්මසථිති ඥානය (ධමමට්ඨිති ඤාණං): හේතු ප්‍රත්‍ය ධර්මතා පිරිසිදුලෙසින් දන්නා ප්‍රඥාව. 5) සම්මගන ඥානය (සමමගනෙ ඤාණං): අතීත අනාගත වර්තමාන පංච ස්කන්ධ ධර්මයන් ගැන කලාප වශයෙන් රැස්කර නිශ්චය කිරීමේ ප්‍රඥාව. 6) උදයවයදර්ශන ඥානය (උදයබ්බයානුපසසනෙ ඤාණං) හේතුප්‍රත්‍ය යෙන් හටගත් ස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ විපරිණාමය දැකීමෙහි ප්‍රඥාව. 7) විදර්ශනා ඥානය (විපසසනෙ ඤාණං) :රූපාදී ආලම්භන (අල්වාගැනීම්) ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කොට ඒවා යේ බිඳී යාම හඬගවශයෙන් දැකීමේ ප්‍රඥාව. 8) ආදීනව ඥානය (ආදීනවෙ ඤාණං) උත්පත්ති ආදියේ හය වටහා ගැනීමේ ප්‍රඥාව. 9) සංසකාරඋපේක්ෂා ඥානය (සධ්ධාරුපෙකකාසු ඤාණං): උත්පත්ති ආදිය මුදාලන්නට ඇති කැමැත්ත, ඒ ගැන ඇති ප්‍රත්‍යවෙක්ෂාව, අධ්‍යුපෙක්ෂණය යන ත්‍රිවිධ ප්‍රඥාව. 10) ගොත්‍රභූ ඥානය: කාම ලෝකයෙන් එතර කරන ප්‍රඥාව. මූලාශ්‍රය :බු.නි: පටිසම්භිදා 1: මහාවග්ග, ඥානකථා, පි. 24.

▲ විවිධ පර්ෂද: පාලි: නා නා පරිසා- Various assemblies: පර්ෂදය යනු, සමූහය හෝ එකට එක්වී ඇති පිරිසය. බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක පිරිස, සංඝ පර්ෂදය ලෙසින් හඳුන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ, සංඝයා ගේ හැසිරීම අනුව, ඔවුන් වර්ගකර පෙන්වා ඇත: 1) නොගැඹුරු පිරිස: පාලි: උක්කානා පරිසා - shallow assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: කලබල සහිතය (සිත වික්ෂිප්තය), උඩඟුය, ආඩම්බරය, දොඩමළුය, නොනවත්වාම කතා කරයි, සිහිකල්පනාවෙන් කටයුතු නොකරයි, සම්ප්‍රජන්‍යය නොමැත, සමාධිය නොමැත, ඒ මේ අතට දුවන සිත් ඇතිව සිටී, ඉන්ද්‍රිය සංවරය නොමැත. මේ පිරිස උතුම් නැත. (restless, puffed up, vain, talkative, rambling in their talk, with muddled mindfulness, lacking in clear comprehension, un concentrated, with wandering minds, with loose sense faculties). 2) ගැඹුරු පිරිස (ගාම්භිර):පාලි: ගම්භිරා පරිසා deep assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: කලබල රහිතය, උඩඟුනැත, ආඩම්බරනැත, දොඩමළු කතා නැත, නොනවත්වාම කතා නොකරයි, සති සම්ප්‍රජන්‍යය ඇත, සමාධිය ඇත, ඉන්ද්‍රිය සංවරය ඇත. මේ පිරිස උතුම්ය. 3) බෙදුන පිරිස: පාලි: වග්ග පරිසා-divided assembly මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: වාද විවාද, කළඟ කරමින් ආරාචුල් ඇති කරයි, තියුණු (දරුණු) වචන වලින් එකිනෙකාට පහරෙදෙයි. මේ පිරිස උතුම්නැත. (arguing and quarreling and fall into disputes, stabbing each other with piercing words). 4) සමගි පිරිස: පාලි: සමග්ගා පරිසා-

harmonious assembly). මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: එකමුතුබව, විවාද නොමැතිව සමගියෙන් හැසිරේ, කිරි හා දිය මානව මිශ්‍රවන ලෙසින් එකමුතුව සිටී, එකිනෙකා කෙරෙහි දයාවෙන් යුත් ඇස් ඇතිව හැසිරේ. මේ පිරිස උතුම්ය. (dwell in concord, harmoniously, without disputes, blending like milk and water, viewing each other with eyes of affection) සටහන: ම.නි. උපකිලේඛ සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත්තේ, අනුරුද්ධ, නන්දිය හා කිම්බල තෙරුන්, සමගි පිරිසට ඇති ගුණ සහිතව වාසය කර ඇතිබවය. 5) අග්‍ර නොවන පිරිස: පාලි: අනඤ්චනී පරිසා- inferior assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ පිරිසේ ජේෂ්ඨ භික්ෂූන් සුඛෝපභෝගී, නො සැලකිලිමත් ජීවිතයක් ගතකරයි, ප්‍රතිපත්ති නොරකී, විවේකය ඇති හුදකලා වාසය ප්‍රිය නොකරයි, (මාර්ගයේ) මෙතෙක්, නොලැබූ දේ ලබාගැනීමට, ඉටු නොකරගත් දේ ඉටු කරගැනීමට, සාක්ෂාත් නොකරගත් දේ සාක්ෂාත් කර ගැනීමට වීරිය නො දරයි. ඔවුන්ගේ ගෝල පරම්පරාවද, එලෙසින් හැසිරීමට පුරුදුවේ. මේ පිරිස උතුම් නොවේ. (elder bhikkhus are luxurious and lax, leaders in backsliding, discarding the duty of solitude; they do not arouse energy for the attainment of the as-yet-unattained, for the achievement of the as-yet-unachieved, for the realization of the as-yet-unrealized) 6) අග්‍ර පිරිස: පාලි: අඤ්චනී පරිසා- Superior assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ පිරිසේ ජේෂ්ඨ භික්ෂූන් සුඛෝපභෝගී, නො සැලකිලිමත් ජීවිතයක් ගතනොකරයි, ප්‍රතිපත්ති රකී, විවේකය ඇති හුදකලා වාසය ප්‍රිය කරයි, (මාර්ගයේ) මෙතෙක්, නොලැබූ දේ ලබාගැනීමට, ඉටු නොකරගත් දේ ඉටු කරගැනීමට, සාක්ෂාත් නොකරගත් දේ සාක්ෂාත් කර ගැනීමට වීරිය දරයි. මේ පිරිස උතුම්ය. 7) ආනාර්ය පිරිස: පාලි: අනරියා-ignoble assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: වතුරාර්යසත්‍ය යථා පරිදි නොදනී. මේ පිරිස උතුම්නොවේ. 8) ආර්ය පිරිස: පාලි: අරියා-noble assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: වතුරාර්යසත්‍ය යථා පරිදි දනී. මේ පිරිස උතුම්ය

9) වැඩකට නැති පිරිස :පාලි:පරිසකසටො- dregs of an assembly: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: ආශාව නිසා (ඡන්දය- desire), ක්‍රෝධය නිසා (දෝසය-hate) , අවිද්‍යාව නිසා (මෝහය- delusion) , බියගුළුකම නිසා (හය- fear) අධර්ම මාර්ගය -අගතිමග ගනී . මේ පිරිස උතුම්නොවේ. බලන්න: අගති මාර්ගය හා අගති නොවන මාර්ගය. 10) ඉස්තරම් පිරිස (සරු) : පාලි: මණ්ඩා- cream of an assembly මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: ආශාව, ක්‍රෝධය, අවිද්‍යාව, බියගුළුකම යන සතර අගතිය ඔවුන්ට නොමැත. මේ පිරිස උතුම්ය. 11) නිෂ්ඵල කතා පුරුදු, විමර්ශනය නුපුරුදු පිරිස:පාලි: ඔකකාවිකච්චිනා පරිසා නො පටිපුච්චාච්චිනා - assembly trained in vain talk, not in interrogation: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ ගාම්භීර ධර්මය ඇසීමට හෝ ඒ ගැන අවබෝධයක් ලැබීමට කැමති නොවේ. සසුනෙන් බාහිරවූ දේශනා ආදියට කැමතිය. ඒවා ගැන අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට කැමතිය. එහෙත් ඒවා ගැන විමසීමක් නොකරයි. මේ පිරිස උතුම් නොවේ.12) විමර්ශනය පුරුදු, නිෂ්ඵල කතා නුපුරුදු: පාලි: පටිපුච්චාච්චිනා පරිසා නො ඔකකාවිකච්චිනා assembly trained in interrogation, not in vain talk: මේ ගනයට

අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: සසුනෙන් බාහිරවූ දේශනා ආදිය ඇසීමට, ඉගෙන ගැනීමට ඔවුන් සිත් යොදවන්නේ නැත, එහෙත්, තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ ගාමිභීර ධර්මය ඇසීමට, එය අවබෝධ කරගැනීමට සිත යොදවයි, ඒවා ගැන විමසා බලයි. මේ පිරිස උතුම්ය. සටහන: ඔකකාවිතවිනීත: නොහික්මුණු, නොදැමුණු: පා.සිං.ග: පි. 219, පටිපුච්ඡාවිනීතා : විචාරීම, විමසීම: පා.සිං.ග: පි. 355.13) ආමීසය ගරු කරන සදහම් ගරු නොකරන පිරිස: පාලි: ආමීසගරු පරිසා නො සදධම්මගරු- assembly that values worldly things not the good Dhamma: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා තමන්ගේ හා තමන් ගේ මිතුරු සංඝයා ගේ නොමැති ගුණ (මාර්ගඵල ලැබීම, සිල්වත් බව ආදී), යහපත් සංඝයා පිලිබඳ වැරදි ප්‍රකාශ ආදිය ලාභ සත්කාර ලබාගැනීම පිණිස දායකයන්ට පවසා එමගින් සිව්පසය ආදිය ලබයි. ඒවායේ ගැලී සිටින ඔවුන් සද්ධර්මයේ අගය නොදනී. මේ පිරිස උතුම් නොවේ. 14) සදහම් ගරු කරන ආමීසය ගරු නොකරන පිරිස: පාලි: සදධම්මගරු පරිසා නො ආමීසගරු- assembly that values the good Dhamma, not worldly things: මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා තමන්ගේ හා අන්‍යයන් ගේ ගුණ, අගුණ ගිහි දයකයන්හට, ලාභ ලබාගැනීම පිණිස වර්ණනා නො කරයි. සිව්පසයට නොඇලී ඒවා පරිහරණය කරයි. ආමීසයේ ආදිනවද, නිස්සරණය දන්නා ඔවුන් සද්ධර්මය ගරු කරයි. මේ පිරිස උතුම්ය. 15) විෂම පිරිස: පාලි: විෂම පරිසා-unrighteous assembly righteous assembly.මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා ධර්ම කර්ම නොකරයි, අධර්ම කර්ම කරයි. විනය කර්ම නොකරයි, අවිනය කර්ම කරයි, ධර්ම කරුණු, විනය කරුණු පැහැදිලි නොකරයි, අධර්ම කරුණු, අවිනය කරුණු පැහැදිලි කරයි. ඔවුන් නිසා ධර්මය විනය දීප්තිමත් නොවේ. මේ පිරිස උතුම් නොවේ. 16) සමපිරිස: පාලි:සමා පරිසා righteous assembly.මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා ධර්ම කර්ම හා විනය කර්ම පමණක් කරයි, ඒවා පැහැදිලි කරදෙයි. ඔවුන් නිසා ධර්මය විනය දීප්තිමත්වේ. මේ පිරිස උතුම්ය. 17) අධාර්මික පිරිස: පාලි: අධමමික පරිසා:- assembly that acts contrary to the Dhamma මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා ධර්ම විනයට අනුකූලව කටයුතු නො කරයි. මේ පිරිස උතුම් නොවේ. 18) ධාර්මික පිරිස:පාලි: ධමමික පරිසා - assembly that acts in accordance with the Dhamma. මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා ධර්ම විනයට අනුකූලව කටයුතු කරයි. මේ පිරිස අග්‍රය. 19) අධර්මවාදී පිරිස:පාලි: අධමමවාදීනී පරිසා - assembly that speaks non-Dhamma. මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා ධර්මයට අනුකූලවූ හෝ අනුකූල නොවූ විනය කරුණක් සලකා බලනවිට, ඒ ගැන ධර්මයට අනුකූලව කටයුතු නොකරයි. තමන්ට ඇති මත ආදිය වෙනස් නොකර තදින් අල්ලා ගෙන සිටී. අන්‍යයන් ගේ අදහස් නොවිමසයි. මේ පිරිස උතුම් නොවේ. 20) ධර්මවාදී පිරිස:පාලි: ධමමවාදීනී පරිසා- assembly that speaks Dhamma. මේ ගනයට අයත්වන සංඝයා ගේ ගතිය: මේ සංඝයා ධර්මයට අනුකූලවූ හෝ අනුකූල නොවූ විනය කරුණක් සලකා බලනවිට, ඒ ගැන ධර්මයට අනුකූලව කටයුතු කරයි. තමන්ට ඇති මත ආදිය වෙනස් නොකර තදින් අල්ලා ගෙන නොසිටී. අන්‍යයන් ගේ අදහස් විමසයි. මේ

පිරිස උතුම්ය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.5.1 -2.1.5.10 සූත්‍ර, පි. 174, EAN:2: 42.1- 51.10, Suttas, p. 64.

▲ විවේචනය- criticism: අනුන් විවේචනය කිරීම (උපාරමභවිතතං), දුස්සිල්වත් පුද්ගලයා ගේ ලක්ෂණයකි. විවේචනයට බර පුද්ගලයාට අවුල්සහගත සිත, අසම්ප්‍රජනාය හා සිත විසිරියාම යන අකුසල පහකර ගැනීමට නොහැකිය. එහෙත්, කෙනෙක් විවේචනයේ නොයෙදේනම්, ඔහුට පෙරකී අකුසල 3 පහකර ගත හැකිවේ. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6):10 නිපාත: 10.2.3.6. තයෝධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN, 10: 76-6. Incapable, p. 524.

▲ විවේකය-Solitude: කය හා සිත නිසල කරගෙන් සුවපත්ව වාසය කිරීම විවේකයවේ. ආධ්‍යාත්මික මාර්ගය වඩා ගැනීම පිණිස විවේකිව වාසය කිරීම වැදගත් යයි බුදුන් වහන්සේ අනුසාසනා කර ඇත. මෙහිදී විවේකය පිණිස වනයට පැමිණි භික්ෂුවක්, යහපත් ලෙසින් විවේකිව නො සිටිනු දැක වන දෙවතාවක් ඔහුට අවවාද කර, සංවේගය ඇතිකිරීම විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: වනසංයුත්ත: 9.1.1.විවේකසූත්‍රය, පි.378.

▼ විවේකිව වාසය කලයුතු ආකාරය පිලිබඳ බුද්ධ අනුසාසනා මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය:බු.නි: පටිසම්භිදා 2: පඤ්ඤාවග්ග: 3.4 විවේක කථා, පි.214.

▼ මෙහිදී සැරියුත් තෙරුන් තමන්වහන්සේ විවේක සුවයෙන් වාසය කිරීම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ප්‍රථම ජාන සමාපත්තියේ වාසය කිරීම බව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (3): බන්ධකවග්ග: සාරිපුත්ත සංයුත්ත:7.1.1.විවේකප සූත්‍රය, පි.494.

▲ විවේකනිසිතං- Vivekanissitha: විවේකනිසිතං ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කාය විත්ත විවේකය ඇතිව, බොජ්ඣංග ධර්ම වඩා ගැනීමය. බලන්න: බොජ්ඣංග ධර්මතා.

වස

▲ වසල- Vasala: බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ, විසූ හීන කුලයක පිරිස, හඳුන්වා ඇත්තේ වසල (වණ්ඩාල-සැඩොල්) ලෙසිනි. කුලයෙන් කිසිවෙක් වසල නොවන බවත් පහත් ක්‍රියාවන්හි නිරත වන්නේ නම් කෙනෙක් වසල යයි හැඳින්වීමට සුදුසුය යි බුදුන් වහන්සේ මේසූත්‍රයේදී පෙන්වා ඇත:

“ජාතියෙන් වසල නොවේ; ජාතියෙන් බ්‍රාහ්මණ නොවේ, කර්මයෙන් වසල වේ; කර්මයෙන් බ්‍රාහ්මණ වේ”: සටහන: වසලයෙක් තුල ඇති පහත් ක්‍රියා පිලිබඳ මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි:සු.නි: උරගවග්ග:1-7 වසල සූත්‍රය, පි. 56.

▲ වසවත්ති දේවපුත්‍ර- Deva Vasavatthi: එක්සමයක, මුගලන් මහා තෙරුන්, දේවලෝකයන්හි වාරිකා කරන අවස්ථවේදී, මේ දේවපුත්‍ර යන්හට ධර්මය දේශනා කිරීම මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි:සළායතනවග්ග: මොග්ගල්ලානසංයුත්ත: 6.1 - වසවර්ති සූත්‍ර, පි.544.

▲ වස්කාලය -rain retreat: වස්කාලය (වස්සාන) යනු ආධ්‍යාත්මික දියුණුව පිණිස, සංඝයාට කැපකර ඇති මාස 3 ක පමණ විවේක කාලයය. බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ සිට පැවති එන ක්‍රමයකි. වර්ෂා සෘතුවේ ඇවිදීම නිතකර නොවන නිසා ඒ කාලය තුළ , නියමිත ආරණ්‍යය, ස්ථානයක වාසය කරමින්, සංඝයා තමන්ගේ බ්‍රහ්මචාරී ජීවිතය දියුණු කරගැනීමට උත්සාහ කරයි. වස් කාලය ඇරඹෙන්නේ ඇසල පුර පසලොස්වක දිනයේය. (සාමාන්‍යයෙන් ජූලි මාසයේ අග හෝ අගෝස්තු මාසයේ මුල), අවසන්වන්නේ ඔක්තෝම්බර් හෝ නොවැම්බර් මාසයේ මුලදි (කාර්තික පුන් පොහෝදිනය). බලන්න: EAN: note: 227, p. 592.

▼ බුදුන් වහන්සේ, වේඨවනාරාමයෙහි වැඩ වසන සමයෙහි, වස්සාන සෘතුවේ වස් එළඹීම පිණිස සංඝයාට අවසර දෙනලදී. වස් එළඹීම 2 ක්ද ප්‍රකාශ කර ඇත:

‘පෙරවස්’ ආරම්භ වන්නේ, ඇසල පුන් පොහෝදිනට පසු දිනයේදිය, ‘පසුවස්’ ආරම්භ වන්නේ, ඇසල පුන් පොහෝයෙන් මසක් ඉක්ම ගිය පසුය. බලන්න: පවරණ. සටහන: * වින.පි. මහාවග්ග පාලියේ වස්ස පිළිබඳව විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. ** පෙරවස් හා පසුවස් ගැන විස්තර පිණිස බලන්න: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.1.10. වස්සුපනායිකා සූත්‍රය, පි. 140, EAN:2: 10.10 Entering upon the Rains, p. 57. මූලාශ්‍ර: වින.පි: මහාවග්ග පාලි 1: වස්සුපනායිකන්ධකය, පි. 424.

▲ වස්සකාර මහාඥානි -Chiefminister Vassakara: මොහු මගධයේ අජාසත් රජුගේ මහා ඥානිය. බුදුන් වහන්සේගේ අවසාන චාරිකාවේදී, රජගහනුවර වැඩවසන සමයේදී, රජුගේ නියමය අනුව බුදුන් වහන්සේ බැහැදැකීමට ගිජුකුළු පව්වට පැමිණීම, බුදුන් ප්‍රමුඛ සංඝයාට දන්පුජා කිරීම ආදී විස්තර දීස.නි: මහා පරිනිබ්බාන සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත. එම දානයේ අනුසස් පිළිබඳව බුදුන් වහන්සේ වදාළ කරුණු ගැන බලන්න: දානය. මූලාශ්‍ර: වින.පි: මහාවග්ග 2: පි 70 හා දීස.නි: (2): මහාපරිනිර්වාන සූත්‍රය, පි.156, EDN : 16 Mahaparinibbana Sutta, p 175.

▲ වස්ත්‍රය -Clothes: 1. සිත කෙලෙස් වලින් කිලිට්වන අන්දම දැක්වීමට, බුදුන් වහන්සේ වස්ත්‍ර උපමාව වදාළහ. කිලිට් වස්ත්‍රයක්, වර්ණ කළද, එහි අපිරිසිදුබව නොමැකේ. එහෙත්, පිරිසිදු වස්ත්‍රයක්, වර්ණ කළවිට, ඒ වර්ණය මැනවින් පිහිටයි. කෙලෙස් නිසා සිත කිලිට්වන බව පෙන්වීමට බුදුන් වහන්සේ මේ උපමාව යොදාගෙන ඇත. මූලාශ්‍රය: ම.නි: (1): මූලපරියායවග්ග: 1.1.7 වත්පුපම සූත්‍රය, පි.102.

2. සැරියුත් තෙරුන් වස්ත්‍ර උපමාව ආශ්‍රයකොට, සප්ත බොජ්ඣංග ධර්මතා වර්ධනයේ ආනිසංස මේ උපමාව යොදාගනිමින් පෙන්වා ඇත. රජෙක් තමාට කැමති කැමති පරිදි, කැමති කැමති වෙලාවකට සුදුසු වස්ත්‍ර හදින පළදින ලෙසින්, උන්වහන්සේ, කැමති කාලයක: දිවා රාත්‍රී, සිත ඇති පරිදි, සප්ත බොජ්ඣංග ධර්ම එකින් එක ගෙන වාසය කරන බවය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි; (5-1) මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: 2.1.4 වත්ථ සූත්‍රය, පි.178.

3. බුදුන් වහන්සේ කසි වස්ත්‍රය උපමාකොට,අප්‍රමාදයේ අගය පෙන්වා ඇත.සියලු වස්ත්‍ර අතරින් ඉතා සිනිඳු කසිවස්ත්‍රය අග්‍රය.එලෙස කුසල් දහම්

අතරින් අප්‍රමාදය අග්‍රයය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි; (5-1)
මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: 1.13 වත්ථ සූත්‍ර, පි.132.

▲ වස්ත්‍ර දානය- Offering clothes: වස්ත්‍ර දන්දෙන කෙනා, වර්ණය (අලංකාරය) ලබාදේ. බලන්න: දානය.

▲ වසුදත්ත දේවපුත්‍ර- Vasudaththa devaputhra: බුදුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර වැඩවසන සමයේ මේ දෙවියෝ, සිහිය ඇතිව වාසය කිරීම ගැන බුදුන් වහන්සේ සමග සංවාදයක යෙදීම මෙහි විස්තර කර ඇත. බලන්න: සිහිය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: දේවපුත්‍රසංයුත්ත:2.2.6 වසුදත්ත සූත්‍රය, පි. 126.

▲ වාසෙට්ඨ උපාසක -Vasetta upasaka:බලන්න: උප ග්‍රන්ථය:3.

▲ වාසෙට්ඨ බ්‍රාහ්මණ-Vasetta Brahamin: බලන්න: උප ග්‍රන්ථය:3.

▲ වැස්ස-Rain: වැස්ස ඇතිකරන දෙවියෝ වැස්ස වලාහක දෙවියන්, සිත පිහිටුවා ගන්නා ආකාරයට (කැමැත්ත පරිදි) කාලයේදී, අකාලයේදී වැස්ස ඇතිවේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: වලාහකසංයුත්ත:11.1.57 වැස්සවලාහක සූත්‍රය, පි.546.

▼ කාලයට වැසි නොවැසීම: වැස්සට අන්තරාදායක කරුණු (වැසි අන්තරායන්) නිසා, කාලයට වැස්ස නොවසී. වැස්ස ගැන නිමිති කියන අය (rain forecasters) ඒවා ගැන නොදන්නා බව මෙහිදී පෙන්වා ඇත. එබඳු අනතුරු 5 කි: 1) උස් අභසේ තේජෝධාතුව කිපීම නිසා, වලාකුළු විසිරියැම 2) උස් අභසේ වායෝධාතුව කිපීම නිසා, වලාකුළු විසිරියැම 3) රාහු අසුර රජු, වැසිජලය දෝතින් ගෙන මහමුහුදට හැලීම 4) වැස්ස වලාහක දෙවියන්ගේ ප්‍රමාදවීම 5) ලෝකයේ මිනිසුන් අධාර්මික වීම. මේ කරුණු නිසා නියම කාලයට වැස්ස නොවසී. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: සොනවග්ග: 5.4.5.7 වැස්සඅන්තරාය සූත්‍රය, පි.412.

▲ වැස්ස බඳු පුද්ගලයෝ-People who are similer to the rain: වැස්ස බඳු පුද්ගලයෝ නිදෙන ක් ලෝකයේ සිටි: 1) අවුට්ඨිකසම: නොවස්නා වැසිවලාවක් හා සමානය: මේ පුද්ගලයා මහණ බමුණු දුගී මහි පුලන්තන් ආදී කිසිවෙකුට ආභාරපාන වස්ත්‍ර ආදිය නොදෙයි 2) ප්‍රදේශවර්ෂී: පළාතකට පමණක් වැස්ස ගෙනදෙන වලාවක් හා සමානය: මේ පුද්ගලයා ඇතැම් අයට දාන දෙයි, ඇතැම් අයට දාන නොදෙයි. 3) සර්වත්‍ර වර්ෂී: සෑම තැනටම වැස්ස ගෙනදෙන වලාවක් හා සමානය: මේ පුද්ගලයා සියල්ලන්ටම දාන දෙයි. බලන්න:බු.නි:ඉතිවුත්තක: 3.3.6 වෘෂ්ටි සූත්‍රය, පි. 434.

▲ වෙසමුනි රජ -King Vesamuni: සිව්වරම් මහා (සතරවරම් දෙවියෝ) රජවරුන්ගෙන් කෙනෙකි. වෙළකන්ට උත්තරා නන්දමානා ගේ පෙර ජීවිතයේ සහෝදරයාය. එතුමාගේ ඉල්ලීමක් අනුව ඇය අගසව දෙනමට මහා දානයක් පිළිගන්වා ඇත. බලන්න: වාතුර්මහාරාජිකිය, පෙර ජීවිත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.1.4.7 ඡළාඛගදාන සූත්‍රය, පි. 112, EAN:6: 37.7 Giving, p. 332.

▲ වෙසාරජ්ජ(පාලි): විශාරද- self-confidence: වෙසාරජ්ජ- සෑම දෙයින්ම විශාරදබව, බුදුන් වහන්සේ හඳුන්වන ගරු පදයකි. බලන්ත: බුද්ධනාම.

▼ තථාගතයන් වහන්සේ සතර ආකාරයෙන් විශාරද වේ: 1) තථාගතයන් වහන්සේ ‘සම්මා සම්බුද්ධ’ ය, උන්වහන්සේ ‘අනභි සම්බුද්ධ’ යයි මේ ලෝකයේ සිටින කිසිවෙකුට වෝදනා කළ නො හැකිය. 2) තථාගතයන් වහන්සේ ‘ක්ෂිණාශ්‍රව’ය (සියලු ආසව ක්‍ෂය කර ඇත), උන්වහන්සේ ‘අපරික්ෂිණයහ’ යයි මේ ලෝකයේ සිටින කිසිවෙකුට වෝදනා කළ නො හැකිය. 3) තථාගතයන් වහන්සේ විසින් (ලෝකයා විපතට පමුණුවන) “අන්තරාකාරී ධර්මතා’ පෙන්වා ඇත. ඒවා සේවනය කරන කෙනෙකුට, ඒවා ‘අන්තරාකාරී නොවන ධර්මතා’ යයි මේ ලෝකයේ සිටින කිසිවෙකුට වෝදනා කළ නො හැකිය. 4) තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ‘දුක නැතිකර ගැනීම පිණිස පෙන්වා වදාළ ධර්මය, එලෙසින් පුරුදු පුහුණු කරණ කෙනෙකුට දුක නිමකර ගත හැකිවේ”, ඒ එය එසේ නොවේ යයි මේ කිසිවෙකුට වෝදනා කළ නො හැකිය. සටහන්: * මේ සතර කාරණා තම විශාරද ඥානයෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂ කරන බුදුන් වහන්සේට උපන් සොම්නස්ස ඥානය වතු වෙසාරද නම්වේ (චතුරවෙසාරජ්ජ). ** බලන්ත: පා.සි.ශ: : “වෙසාරජ්ජ”, පි. 284. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.1.8 වෙසාරජ්ජ සූත්‍රය, පි. 40, EAN:4: 8.8 Self- confidence, p. 150.

▲ වෙස්සභු බුදුන්වහන්සේ-The Buddha Vessabhu: මෙතුමන්, ගොත්ම බුදුන් වහන්සේට පෙර පහළවුහ. වෙස්සභු බුදුන් වහන්සේ පිලිබඳ විස්තර මෙහි දක්වා ඇත.බලන්ත:බුද්ධවංශ පාලි:21: වෙස්සභු බුදුන්වහන්සේ.

▼ ගෝතම බුදුන් වහන්සේට පෙර වැඩසිටි වෙස්සභු බුදුන් වහන්සේ ගේ සම්බෝධිය පිලිබඳ මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත: 1.1.6 වෙස්සභු සූත්‍රය, පි.35.

▲ විසාරද බව-skillfull: විසාරදබව යනු පන්සිල් රකිමින්, දක්ෂ ලෙසින් ගිහිගෙයි වාසය කිරීමය. එලෙස ජීවත් නොවන තැනැත්තා අවිසාරදය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.4.3.2 විසාරද සූත්‍රය, පි.352, සංයු.නි: (4): සළායතන වග්ග: මාතුගාමසංයුත්ත: 3.3.9 විසාරදවාස සූත්‍රය, පි.498.

▼ දස අකුසලයේ නොයෙදී දැහැමින් ගිහිජීවිතය ගෙනයාම විසාරද ය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.5.1.5 විසාරද සූත්‍රය, පි.560.

▲ විසාකා මහා උපාසිකා - Visaka Maha upasika: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:3

▲ විසාක උපාසක - Visaka upasak: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:3

▲ විසාලා මහානුවර -Visala Mahanuwara: වෙසාලි ලෙසින්ද හඳුන්වයි, වජ්ජි ප්‍රදේශයේ පිහිටි, ලිච්චවීන්ගේ අගනුවරය. ගංගානම් නදියේ උතුරු දිගින් පිහිටා ඇත.

“බුදුන් වහන්සේ වෙළඳවාරාමයෙහි වැඩවසන සමයේ වෙසාලි නගරය සමෘද්ධි මත් සැපතීන් පිරි නගරයකි. බොහෝ මිනිසුන් ගෙන් ගැවසී, සුව සේ ලැබිය හැකි භික්ෂා ඇති තැනකි. සන්දහස්සන්සිය සතක්

ප්‍රසාදයෝ විය, සන්දහස්සත්සිය සතක් කුළුගෙවල් විය,සන්දහස්සත්සිය සතක් ආරම විය, සන්දහස්සත්සිය සතක් පොකුණු විය' මූලාශ්‍රය: වින.පි: මහාවග්ග පාලිය 2: 8 චීවරකන්ධය: පි.166. සටහන්: * විසාලා නුවර ඇතිවූ මහා වසංගතය නිසා දුකට බියට පැමිණි, නුවර වැසියන් අස්වස්නු පිණිස රත්න සූත්‍රය දේශනා කර ඇත. බලන්න. පිරිත් සජ්ජායනා. ** බුදුන් වහන්සේ අවසාන චාරිකාවේදී, මේ නුවර අසබඩ පිහිටි මහාවනයේ කුටාගාර ශාලාවේ වැඩ වාසය කලබව දීස.නි: මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රයේ දක්වා ඇත.

▲ විසල්පුරවැසි උග්ග උපාසක-Ugga upasaka : බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ විසිතුරු ධර්මකතා-Visuthru Dhmmakatha: විසිතුරු ධර්මකතා (විත්තකථිකානං) දේශනා කරන ඇති හික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: කුමාර කාශ්‍යප තෙරුන්ය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1.

▲ වොසාගඟපරිණාමි- Vosaggaparinami: මින් අදහස් කරන්නේ සියල්ල හැර, නිවනට සිත යොමුකර බොජ්ඣංග ධර්ම වඩා ගැනීමය. බලන්න: බොජ්ඣංග ධර්මතා, ඔසග්ග.

▲ වෛසයා කුලය (වෙළඳ)- Vaishaya Cast: බුදුන් වහන්සේ වැඩ සිටි සමයේ පැවති ප්‍රධාන කුල 4 න් එකකි. බලන්න: ගෝත්‍රය.

වග

▲ වාශිෂ්ඨ තෙර-Vasihsta Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ විශාඛපංචාලිපුත්ත තෙර- Visākha Pañcāliputta Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ විශිෂ්ඨ මග- the exquisite way: ආධ්‍යාත්මික මග, විශිෂ්ඨ මගය.බලන්න: ආධ්‍යාත්මික මග.

▲ විශිෂ්ඨ රත්න- Best Treasurers: ධර්මයට අනුව විශිෂ්ඨ රත්න (අනගි මැණික්) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මාර්ගය වඩා ගැනීමට උපකාරීවන දේ ගැනය. රත්න සූත්‍රයේදී, ත්‍රිවිධරත්නය අනර්ඝ යයි පෙන්වා ඇත.

▼ මිනිසුන්හට ඇති විශිෂ්ඨ- අනගි රත්න කුමක්ද යයි? දෙවියෙක් ඇසුවිට බුදුන් වහන්සේ අනගි රත්න 4ක් පෙන්වා වදාළහ: 1) යම් කෙනෙක්හට ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව ඇතිනම් එය ඔහු සතු විශිෂ්ඨ රත්නයකි 2) සිතට සුවය දෙන ධර්මය කෙනෙක් පුරුදු පුහුණු කරන්නේ නම් එය ඔහු සතු විශිෂ්ඨ රත්නයකි 3) සියලු රඝ අතරින් අග්‍රවූ සත්‍ය, යම් කෙනෙක් සතුනම් එය ඔහු සතු විශිෂ්ඨ රත්නයකි4) ධර්මකාමී ජීවිතයක් ගතකිරීමට උපකාරීවන නුවණ කෙනෙක් සතුනම් එය ඔහු සතු විශිෂ්ඨ රත්නයකි. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සභාවග්ග: දේවතාසංයුත්ත: 1.8.3 විතත සූත්‍රය, පි. 103, ESN: 1: Devatasamyutta: 73.3. Treasure, p.155.

▲ විශේෂ අවබෝධය :පාලි: අභිකඤ්ඤාය- direct knowledge: ධර්මයේ විශේෂ දැනුම (අවබෝධය- අභිඤා):ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යම් ධර්මතාවයක් පිලිබඳ කරුණු නුවණින් අවබෝධ කරගැනීමය. බුදුන්

වහන්සේ, ධර්මය දේශනා කරනවිට ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස වැඩිය යුතු ධර්මතා (කුසල ධර්ම) හා ප්‍රභාණය කරගතයුතු ධර්මතා (කෙළෙස් ආදිය) යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරගත යුතු යයි අවවාද අනුසාසනා වදාරා ඇත. උදාහරණයක් ලෙසින් ‘දුක’ ඇතිවීම බැලීමට හා නැති කරගැනීම පිණිස, දුක පිලිබඳ විශේෂ දැනුම (අභිඤ්ඤා) තිබිය යුතුවේ. ආර්ය අට මග වඩා ගැනීමෙන් එම අවබෝධය ඇතිවේ. බලන්ත: අතිව්ව, දුක්ඛ හා අනාත්ම, සය අභිඤා.ගබ්ඳකෝෂ: පාසිං.ග: පි.89: “අභිඤ්ඤාය: දැනීම, අවබෝධය. විශේෂයෙන් දන්නා බව අභිඤා වේ. පංච අභින්ඤා හා ඡළ අභින්ඤා (6)” . මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මග්ගසංයුත්ත: 1.15 දුක්ඛතා සූත්‍රය, පි.156, ESN: Magga samyutta: 165.5 Suffering, p. 1710.

▲ විශේෂභාගීය ධර්ම: පාලි: විසෙසභාගීයා ධමමා- Dhamma conducive to distinction: ආධ්‍යාත්මික වර්ධනයට -මාර්ගය වැඩිමට විශේෂයෙන්ම උපකාරිවන (විශේෂත්වය ගෙන දෙන) කරුණු විශේෂභාගීය ධර්ම වේ.

▼ විශේෂ බව ගෙන දෙන ධර්මතා: 1) යෝනිසෝමනසිකාරය (යෝනිසො මනසිකාරො අයං එකො ධමමා විසෙසභාගීයො).2) සුවචභාවය - කිකරුබව (සොචචස්සතාවය) 3) කල්‍යානමිත්‍ර සේවනය 4) ත්‍රිවිධ කුසල මූල : අලෝභය, අදෝසස හා අමෝහය 5) සතර විසංයෝග: කාම, භව, දිට්ඨි හා අවිජ්ජා යන යොග 4 න් නිදහස් වීම -බැඳීම් ගලවා දැමීම. 6) පංච ඉන්ද්‍රිය: ශ්‍රද්ධා, වීරිය, සතිය, සමාධිය හා ප්‍රඥාව යන ඉන්ද්‍රිය 5 ය. 7) ගෞරව ධර්මසය. මූලාශ්‍ර: දීස.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

වෂ

▲ වෘෂභ-Bull: වෘෂභ යනු ගොනාය. හඳුන්වන විදියකි. ඇතැම් පුද්ගලයන්, ගොනුන් ලෙසින් හැසිරෙන බව මෙ උපමාවෙන් පෙන්වා ඇත. බලන්ත:බලිවද්ද උපමාව-උපග්‍රන්ථය:5

▲ විෂම ලෝභය -unrighteous greed: විෂම ලෝභය ලෙසින් යනු අනුන්ගේ සම්පත් ආදිය පිලිබඳව, කෙනෙක් තුල ඇති දැඩි ආශාව- තණ්හාවය, මෙය කෙළෙසකි. බලන්ත: කෙළෙස්.

වහ

▲ විහාරත්ථ ඥානය- Viharattha Nana: මෙය අනිත්‍යදර්ශනය දන්නා නුවණ ලෙසින් පෙන්වා ඇත. බලන්ත: ත්‍රිවිධඥාන. මූලාශ්‍රය: බු.නි:පටිසම්භිදා1:ඥාණකථා: 29-31ඥානත්‍රය,පි. 196.

▲ විහාර සමාප්‍රත්‍යන්ත ඥානය-Vihara samapthyana: මෙය ඥානත්‍රය- ත්‍රිවිධ ඥානයන්ගෙන් එකක් බව මෙහි දක්වා ඇත. බලන්ත: ත්‍රිවිධඥාන. මූලාශ්‍රය: බු.නි:පටිසම්භිදා1:ඥාණකථා: 29-31ඥානත්‍රය,පි. 196.

▲ වීහිංසා- Cruelty: වීහිංසා, හිංසා කිරීම කායික, මානසික වධ හිංසා කිරීම. මෙය අකුසලයකි. වීහිංසාව නැතිකර ගැනීමට අවිහිංසාව වැඩිය

යුතුය. බලන්න: සල්ලේඛ පරියාය. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.7 සූත්‍රය, පි.284.

▲ විනිංසා ධාතුව - Element of cruelty: අනුන්ට හිරිහැර කිරීම පිළිබඳව සිත්සතන්හි ඇති කැමැත්ත මින් අදහස් කෙරේ. මෙය පහ කරගැනීම පිණිස අවිනිංසාධාතුව-කරුණාසහගත බව ඇතිකර ගත යුතුවේ. බලන්න:ත්‍රිවිධ ධම්මතා. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (4): 6 නිපාත: තික වග්ග සූත්‍ර, පි. 280, EAN:6: I Triads, p. 364.

▲ විනිංසා නිස්සරණිය ධාතුව - Element of escape from cruelty අනුන්ට හිංසාව, පිඩා කිරීමආදී නපුරු සිතිවිලිත් සිත මුදාගැනීම මින් අදහස් කෙරේ. බලන්න: ධාතූ.

▲ විනිංසා චිතක්ක- Thoughts on cruelty: විනිංසාචිතක්ක යනු කාරබව - අනුන්ට පිඩාකිරීමට සිතේ ඇතිවන සිතුවිලිය. මෙය ප්‍රභාණය පිණිස අවිනිංසාචිතක්කය වැඩිය යුතුය. බලන්න:ත්‍රිවිධ ධම්මතා. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (4): 6 නිපාත: තික වග්ග සූත්‍ර, පි. 280, EAN:6: I Triads, p. 364.

▲ විනිංසා සංඥා- Perceptions on cruelty: සිතට ගන්නා අරමුණු මගින්, හිංසාකිරීම ගැන ගන්නා සංඥා, විනිංසාසංඥාවය. මෙය ප්‍රභිණය පිණිස අවිනිංසා සංඥා වැඩිය යුතුවේ. බලන්න:ත්‍රිවිධ ධම්මතා. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (4): 6 නිපාත: තික වග්ග සූත්‍ර, පි. 280, EAN:6: I Triads, p. 364.

▲ වෙහජ්ඵලා දේව- Vehapphalā deva: මහාඵල ඇති (devas of great fruit): සිව්පානසමාපත්ති ඇති උසස් බ්‍රහ්ම දෙවියන් වාසය කරන බ්‍රහ්ම ලෝකයකි. බලන්න: බ්‍රහ්ම ලෝක.

සි කොටස :සක,සබ,සග,සස,සව,සජ,සඤ,සඤ,සත,සථ, සද,සඳ, සධ, සන-සප-සබ-සහ-සම-සය-සර-සල-සල-සව, සස, සහ

සක

▲ සකදාගාමී-Sakadagami: සකදාගාමී යනු ආර්ය මාර්ගයේ දෙවන පියවර ලැබීමය. ඒ උතුමෝ, කාමරාග, ව්‍යාපාද යන සංයෝජන 2 හි බල හීන කර, ක්‍රෝධ, පටිස, උපනාහ යන කෙළෙස් වල බල බිඳ දමා ඇත.දුගතියෙන් මිදී ඇත, එක් වරක් පමණක් කාමලෝකයේ යළි උපත ලබා දුක කෙළවර කරගනී. බලන්න: සිව්මග සිව්ඵල.

▲ සක්ක නම් යක්ඛ-Sakka named Yakka:බලන්න: යක්ඛ

▲ සංකේතය-Symbol: සංකේතය- සලකුණ -යමක් හැඳින්වීමට උපකාරී කරගන්නා දෙයකි. සංකේත 4 ක් පෙන්වා ඇත: 1. රියට සලකුණ :කොඩිය (ධජය), 2. ගින්නට සලකුණ:දුම, 3. රටට සලකුණ: රජතුමා, 4. ස්ත්‍රියට සලකුණ: සැමියාය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: දේවතා සංයුත්ත:1.8.2. රථ සූත්‍රය, පි.104.

▲ සංකිලෙසධම්ම- Sankilesa Dhamma: සංකිලෙසධම්ම යනු හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා හටගත් සියලු ධර්මයන්ය. ඒ හැම කෙළෙස් සහගතය ය.